ბუნჯი ეროვნებისა

№10-11
2000

975
2000

ᲡᲘᲜᲘ

ბესარიონ
ჯორბენაძის
საზოგადოების
ჟურნალი

მთავარი
რედაქტორი
და გამომცემელი
გიორგი
გოგოლაშვილი

მთავარი რედაქტორის მოადგილე
ალა გაბუნია

პასუხისმგებელი მდივანი
ჭაბუკა ჭირია

ფინანსისტი
მირიან ხაჭვანი

კომპიუტერზე
ოთხელ ჭუმბურიძე

რედაქტორები:
ციცინო (ნინო)
ფანტალიანი,
მარინე კაკონიშვილი,
რუსუდან ლანდია,
ნანა ლილაძე,
რამაზ ჭურღაძე,
ნინო ჭუმბურიძე

მხატვრული რედაქტორი
ირაკლი ბეგლიანი

მხატვარი
გია ლაშხი

რედაქციის მანქანა
მაია კობიაშვილი

საredaქციო საბჭო:
მარინე ბერიძე,
გენადი ბურჭულაძე,
ლეილა გეგუჩაძე,
თორნიკე გოგოლაშვილი,
ჭოლოკან დათუკიშვილი,
ნანა ურიაშვილი,
მიხეილ ჭურღიანი,
ლევან ღვინჯილია,
ინგა ღუტიძე,
გიორგი წიბახაშვილი,
თამაზ ხმალაძე,
ნინო ჯორბენაძე

მეორეული რედაქტორები
ნინო ფანტალიანი, რუსუდან ლანდია

რეგისტრირებულია ქ. თბილისის
მოსწავლეთა რაიონის სასამართლოს
მიერ 12.04.99. № 4/9-88.
მისამართი:
3. ინგოროყვას ქ. №8
ტ. 99-75-48

ინდექსი 76016

იაკობი ბრძანებდა:

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

✍ მხოლოდ დედა-ენა ერის ენა სულისა და გულისა, - ყველა უცხო ენანი კი ერიან ენანი მეხსიერებისა.

✍ დედა-ენა გვიჩვენებს როლია ადამიანის ერსებასთან შეკავშირებული; იგი როლი ჭვავს ცხენისაკენ, რომელის გამოცვლა ადვილად და უვნებლად შეიძლება. მას აქვს ლრმად გამდგარი ფესვები ადამიანის ცხოვრებაში, ნელოვებში, ხმის ორგანოებში, ძვალსა და რბილში, მთელს მის ბუნებაში.

✍ დედა-ენა ერის ძვირფასი საკუთრება, დაუსრულებელი რეფერენტი, რომელშიც დაცულია მთელი სიმდიდრე ხალხის გონებისა, ფანტაზიისა და გულისა, ნათქვამისა, ნაგრძნობისა და ნამოქმედარისა, რომელის შესწავლა ბავშვს აკავშირებს ერის სულთან და გულთან.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ბურჯი ეროვნებისა

BURJI EROVNEBISA

№10-11 (35)

2000

შინაარსი

იაკობის საიუბილეოდ

დ. შენგელაია, ლექსი 2
ტ. სულაბერიძე, იაკობ გოგებაშვილი - სიბეჭდო შუქრალი 4
ლ. ჭეიშვილი, იაკობ გოგებაშვილის პირადი წერილები 6
გ. ზარნაძე, ასეთი რამ, ვასანთიოვ, არ ვეგონასოს რა ხანია! 9

ენა და თეატრი, მსახიობი...

თ. გოგოლაშვილი, ენისა და მეტყველების პრობლემები
ილია ჭავჭავაძის ოფიციალურ რეკვიზიტებში 11
თ. ლეონაძე, მსახიობის ენობრივი პოზიცია 13

ო, ენავ ჩემო...

ქართული ბელეტალიტერები 16
„ქართული ენა არ ეოვლია" 16
ეს ქართული ვაზეთია? 16

ლექსენა

ნ. ჯორბენაძე, სწორია 17

აბიგურიენგის ფურცელი

რიტორ ხიტარიდეა მისალები ვამოცანები ქართულში 18
ცვლილებანი მისალები ვამოცანების პრეფიქსებში 19

სამშობლო

ე. ბუჯიაშვილი, ხალხური რამ ეოფილა ეს „ბიბერაშ" 20

სიკეთის ნერგი

მ. მელიქიძე, ჩვენი „ალეკანიანელა", ანთეე ნელა-ნელა... 22

ერთი ლექსი

მ. ქობულაძე, „რა კარგი ოფი ბარდნალი" 24

თვალსაზრისი

მ. ლლონტი, ფიქრები სულხან-საბაზე, „ბიბლიე ხიტრეთაზე" და სხვა... 27
გ. კასრაძე, რამდენიმე მოსაზრება ქართული ლეგიონმეტყველების
ზოგიერთი საკითხის შესახებ 31

რეცენზია

დ. მელიქიშვილი, ქართული ენის ახალი სახელმძღვანელო უცხოელთათვის 30

გამოთხოვება

ზურაბ ჯაფარიძე 32

ხსოვნა

ზეგობრის გახსენება 33

ბაბილონის გოდოლი

თ. გოგოლაშვილი, ველური საბერის შვილები 35

მაღლიერება

„... და შიგნ ენახელს ბოგალიბდე ბინ!.." 36
ჟურნალ „ბურჯი ეროვნებისა" რედაქციის 36

ინფორმაცია 36

ახალი წიგნები 17, 21

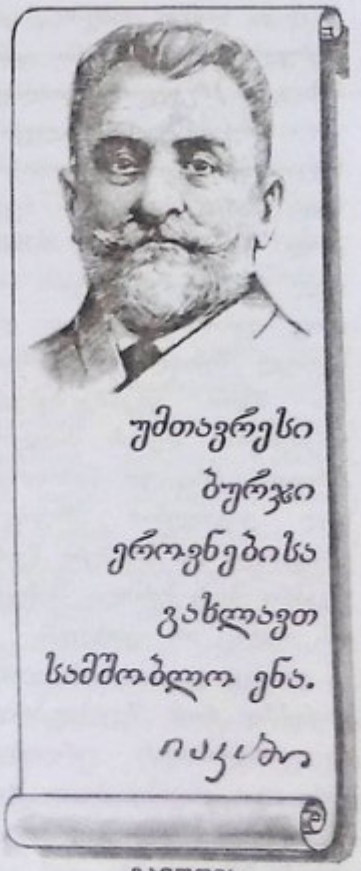

გამოდის
თვეში ერთხელ

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ᲓᲔᲛᲜᲐ ᲨᲔᲜᲒᲔᲚᲐᲘᲐ

ᲓᲔᲓᲐᲔᲜᲐ

ᲔᲠᲗᲮᲔᲚ დაბადებული ქართველი კაცი მეორედ მაშინ იბადება, როცა იაკობ გოგებაშვილის „დედაენას“ ხელში პირველად აიღებს. აიღებს, გაშლის და, თითქოს ისევ დაიბადაო, - ამ სამზეოს უცებ სხვაგვარად ხომ დაინახავს და დაინახავს, სხვანაირადაც გაიაზრებს, ჰოდა, იმ დღეს რა დაგვავიწყებს, ამ უპირველესი წიგნის ყდაზე ამოქარგული ბულბულის ხტენა როცა ერთბაშად გავიგონეთ და შიშით, აქ არ გაგვიფრინდესო, ხელი მაშინვე დავაფარეთ. მისი ტკბილი სტვენა-ჭიკჭიკი, ლამით ლამეში გაკიდებული ნაზი ქვითინი განა მას აქეთ არ გვესმის ხოლმე?

- ჰაუ-უუ, ვანო, ალექსი, ნუცა-გოგო და გიგო-ბიჭო, ხადა ხართ, სადაე? - ჩვენ ტოლ მეგობრებს და მაშინდელ უსრულველ დღეებს ახლაც ვეძახით, ვეძახით და მადაელ შუადღის ბდღვრიალა მზით გაკაშკაშებულ თავთუხებში ლვთის მადლის ტრიალი, ბრდღვად წამოფრენილ ჟიჟეკებით შხუილ-ფრთქიალი და შხაპუნა წვიმის უცკარი ჭექა-ქუხილი მოსვენებას ახლაც არ გვაძლევს.

ეჰ, ნეტავ იმ დროის, ჯოხის ცხენებზე რომ შეკსხდებოდით და ორლობიდან ორლობეში თქრიალით დავაჭენებდით. მერე ნაცელქარ-ნაალქაჯარნი წისქვილის ღარში ყვირილ-ჭყივილით და ტყაპა-ტყუპით ბაყაყებივით ვცვიოდით. ნეტავ იმ წუთებს, როცა თამაშით გალალებულებს დედა ხელში ძლივს ჩაგვიგდებდა და „დედაენას“ ხასიათებით გადაგვიშლიდა. ეს მაშინ იყო, პირველ გვერდზეც უკაბედად დაცვივნული მძივის იალკოალმა თვალი ერთბაშად რომ მოგვეტაცა და „იაო“ წამოვიძახეთ.

ის პირველი დღე, პირველი თრთოლვა განა გუშინდელ დღესავით არ გვაგონდება?

ეს საყვარელი ნისველა სიტყვა ასე ხმოვნად ქართულ გენიას თითქოს იმიტომ უყვარებია, რომ მის ნადგამობას მისივ ანბანის მართლაც ზღაპრულ ცხრაკლიტულის პირველი კარი ასოებჩათვლით და კაკლის წენგოთი ჩაშავებულ თითის თანდათან გაყოლებით ფრთხილად შეეღო.

„იაო“, „აი იაო“, ხმოვან ასოთა, - ანის და ინის ასე წაღმა-უკუღმა დალაგებაგადალაგებით პირველი სიტყვის და მასთან ერთად პირველი ფრაზის ასე შეკრა ახლა, რაღა თქმა უნდა, ადვილია. მაგრამ მისი პირველად ელერადობის და უდიდესი შესაძლებლობის აღმოჩენა თავდაპირველად განა ასე ადვილი იყო?

რამდენი ფიქრი, რამდენი ნხრეკა და რუდუნება იყო საჭირო, რომ ქართულ სიტყვათა ამოუწურავ საგანძურში ჩვენს დიდ იაკობს სწორედ ეს სიტყვა ეპოვნა. ამ დიდ ხიბლელეს თუნდაც ის ადასტურებს, რომ მის ძებნას მან თორმეტი წელი მოანდომა. 1865 წელს პირველად გამოქვეყნებულ „ქართული ანბანის“ შემდეგ ბავშვის სულიერ და მეხი ხამყარის ასეთი ცოდნით, გენიალური ნაწვდომითა და მხატვრული ტექტით შესრულებული „დედაენა“ მხოლოდ 1876 წელს დაიბეჭდა. ამ „იის“ ნაბეთ

ᲓᲔᲓᲐ ᲔᲜᲐ

ᲥᲐᲠᲗᲣᲚᲘ ᲐᲜᲑᲐᲜᲘ

1912.

იხილეთ შემოკლებით

არის ჩვენი ქართული განედლებული. ეს ნაში უსვამს ჩვენ მამა-პაპას, მაგრამ ორად ორი ხმოვნით შედგენილ ერთადერთ ფრაზას ხომ თანხმოვანი ასოც უნდოდა. ბავშვისადმი რა სიყვარული გაძოერთის შეჭდეგ ასოში, რომელსაც თანი ეწოდება და რომელიც აგრეთვე მძიგს მოგვაგონებს. არ ვიცი, ნამდვილად ასე იყო თუ არა, მაგრამ მაინც მგონია, რომ ასე იყო. მგონია, თითქოს იაკობ გოგებაშვილმა ამ „ანისა" და „ინის" ქვეშ ასო-ასო გაყოლებული ბავშვის პატარა თითი დაინახა და ამ მესამე ასომაც სუნთქვა უკვე დაიწყო. თითს შეჭდეგ, ორ „ოანს" რომ იტევდა, ბავშვის გონება, რა თქმა უნდა, უფრო გაიხსნა და „იას" „თითიც" წამოეშვება. და ერთი თითი კი არა „ათი თითი" და ალბათ გახსოვთ, ამ „ათ თითს" გვერდში „თათიც" რომ ამოუდგა.

და ახლა - ყოველი შემდგომი ასო ქვეყანას თითქოს აგანიერებდა. ერთი მათგანი ცხენის ნალს ჰგავდა, მეორე ჩიტის ღიღინით დაჭეშმარიტებულ თვალებს, მესამე ხურას და მეოთხე ქოთნის ტარს ან კიდევ კუდრაჭა გოგოს თმებზე დაფრენილ ჭრელ პეპელას. ყოველ მათგანს რაღა ნახატი ასურათებდა: ია. თითი, თხა და... ასო-ნახატთა ეს გრძელი რიგი ბოლოს იმითი თავდება, რომ მახეში გაბმული ჩიტი ხეზე ჰკიდია...

...და თუ ქართველი კაცი აქამდე მტერსა და დუშმანს „ყვავისტყაოსნით" .იგერიებდა, ამიერიდან მას ხელში „ლედაენა" ეჭირა და თავის ნამუსს, კეთილკეთობასა და ქართველობას იმით .ცავდა.

გორის მახლობლად, ლიახვის პირას, ხალისიანად აყლურტულებულ ფშანებითა და ბულბულების ყეფა-გალობით დაკრუებულ მიწურებიან-გომურებიან პატარა ხოფელ ვარიანში იაკობ გოგებაშვილი 1840 წელს თითქოს იმიტომ დაიბადა, რომ შემდეგ, რიცა დაბრძენდებოდა, ეს დიდებული „ლედაენა" ქართველი ხალხის საბედნიეროდ შეეჭმა...

...თუ მეცხრამეტე საუკუნის საქართველოში ილიასთან და აკაკისთან ერთად იბრძოდა ვინმე ასეთი უანგარო თავდადებით, ასე უშიშრად და ზნეობრივად იყო უმწიკვლო, პირველ რიგში ეს იაკობ გოგებაშვილია. ასეთ მოღვაწეს ძველად წმინდანთა შორის შერაცხდნენ ხოლმე. იაკობ გოგებაშვილი ჩვენი ნამდვილი წმინდანია.

და, რიცა ამ წიგნს, წიგნს კი არა უძვირფასეს განძს წაკითხვის შემდეგ გვერდზე გადასდებ, უნებლიეთ ეკითხები შენ თავს: კი მაგრამ, მაინც რით არის ეს წიგნი ასე მტკიცედ შემტკიცებულ-შეკუდაბებული? და ჩვენი პასუხი შედეგ ერთია: ეს დუდაბი იაკობის კეთილშობილი გულია. მეხი ძეგრაა და ამიტომ იყო და იქნება ეს წიგნი განუყოფელი თანამგზავრი არა მხოლოდ ქართველი ბავშვებისათვის, არამედ მათი მშობლებისთვისაც.

ბიბე სულაბერიძე

იაკობ გოგებაშვილი - საბავშვო მწერალი

ქართველი ხალხი უსაზღვრო დროიდანვე ქმნიდა მიზანდასახულ შესაფერ მხატვრულ ნაწარმოებებსაც. ამგვარი ქმნილებებით აღსავსე ჩვენი ფოლკლორული თუ მრავალსაუკუნოვანი მდიდარი სიტყვიერებაა. „ამირანის თქმულების“, „თეიმურაზ ბაგრატიონის ჭაბუკის“, „შემოქმედი ყიზილის“, „ბიბილოსეფრია ხოფლისა“ და სხვათა გვერდით, სწორედ, ჩვენი ერის ისტორიული ხიბლიდან მიღების: „ნანა, შვილი, ნანინა“, „თევ ნანა, ეარეი ნანა“... „მზე შინა და მზე გარეთა“, „მზეი ამოდი, ამოდი“, „ეფეფილია ხოფოლია“... „მოდი, ეგანოთ ეგ ნანი“, „რწყილი და ჭიანჭველა“, „ანანეარსწინელა“, „ხუთეფეტელა“, „ციცარა“, „ეიმბლე“, „ნაცარქექია“ და მისთანები.

თვით პედაგოგიურად მწერლობაშიც კი იკვეთება იმის ტენდენცია, რომ თვითტიპურადაც და ეროვნულ-სტილისტიკურადაც შექმნილიყო ისეთი ნაწარმოებები, რომლებიც ასახავდნენ ბავშვთა ცხოვრების მხატვრულ სახეებს, ამ მხრივ საინტერესოა „ცხრა ძმათა ერთეული მარეგილობის“ ამბავი...

ხუთლეა-ალმაზის უდიდესი რიგი თეორიულად დაასაბუთეს და პრაქტიკული შემოქმედებით ანვრეს ალიან და აკაკიმ. ეგნეთუმცა ეიკამ ხომ ეგნალეკ რაღეგ განმარტა, რომ თუ არა ლეთიური ნიჭით მორჩილებულსა და სულით მდიდარს, რაც ერთეულად 5-6 წლის ბავშვს უახლოვდს 40 წლის ადამიანს, არ შეუძლია გახდეს საბავშვო მწერალი.

ასეთი ლეთიური ნიჭით მორჩილებული და სულით მდიდარი მწერალია იაკობ გოგებაშვილი, რომელმაც ერთიან საბავშვო მწერლობაში არსებული უმდიდრესი ტრადიციების საფუძველზე თავისი საკუთრივი ნიშნებით გამოკვეთა, ხალხურ დიალექტ და ცოცხალ გამოცემა საბავშვო ლიტერატურა, რიგორც ჩვენი მწერლობის წარმოსავლეთ მდინარის ერთი ანკარა შენაკადი. ამ მდინარეების მიაქვეს საბავშვო მწერალთა ისეთი ახალი სახელები, რიგორიცაა: შთი მდეიშელი, ეკიტ გაბაშვილი, ნინო ნაკაშიძე და მრავალი სხვა.

იაკობ გოგებაშვილმა, რიგორც საბავშვო მწერალმაც, თავისი მხატვრული ქმნილებებით საქართველოში ხალხურ მაგალითები მოიტანა, რომ ეროვნულობისა და ეროვნულ-სტილისტიკურადაც შექმნილიყო ისეთი ნაწარმოებები, რომლებიც ასახავდნენ ბავშვთა ცხოვრების მხატვრულ სახეებს, ამ მხრივ საინტერესოა „ცხრა ძმათა ერთეული მარეგილობის“ ამბავი...

ხუთლეა-ალმაზის უდიდესი რიგი თეორიულად დაასაბუთეს და პრაქტიკული შემოქმედებით ანვრეს ალიან და აკაკიმ. ეგნეთუმცა ეიკამ ხომ ეგნალეკ რაღეგ განმარტა, რომ თუ არა ლეთიური ნიჭით მორჩილებულსა და სულით მდიდარს, რაც ერთეულად 5-6 წლის ბავშვს უახლოვდს 40 წლის ადამიანს, არ შეუძლია გახდეს საბავშვო მწერალი.

ასეთი ლეთიური ნიჭით მორჩილებული და სულით მდიდარი მწერალია იაკობ გოგებაშვილი, რომელმაც ერთიან საბავშვო მწერლობაში არსებული უმდიდრესი ტრადიციების საფუძველზე თავისი საკუთრივი ნიშნებით გამოკვეთა, ხალხურ დიალექტ და ცოცხალ გამოცემა საბავშვო ლიტერატურა, რიგორც ჩვენი მწერლობის წარმოსავლეთ მდინარის ერთი ანკარა შენაკადი. ამ მდინარეების მიაქვეს საბავშვო მწერალთა ისეთი ახალი სახელები, რიგორიცაა: შთი მდეიშელი, ეკიტ გაბაშვილი, ნინო ნაკაშიძე და მრავალი სხვა.

იაკობ გოგებაშვილმა, რიგორც საბავშვო მწერალმაც, თავისი მხატვრული ქმნილებებით საქართველოში ხალხურ მაგალითები მოიტანა, რომ ეროვნულობისა და ეროვნულ-სტილისტიკურადაც შექმნილიყო ისეთი ნაწარმოებები, რომლებიც ასახავდნენ ბავშვთა ცხოვრების მხატვრულ სახეებს, ამ მხრივ საინტერესოა „ცხრა ძმათა ერთეული მარეგილობის“ ამბავი...

ხუთლეა-ალმაზის უდიდესი რიგი თეორიულად დაასაბუთეს და პრაქტიკული შემოქმედებით ანვრეს ალიან და აკაკიმ. ეგნეთუმცა ეიკამ ხომ ეგნალეკ რაღეგ განმარტა, რომ თუ არა ლეთიური ნიჭით მორჩილებულსა და სულით მდიდარს, რაც ერთეულად 5-6 წლის ბავშვს უახლოვდს 40 წლის ადამიანს, არ შეუძლია გახდეს საბავშვო მწერალი.

ასეთი ლეთიური ნიჭით მორჩილებული და სულით მდიდარი მწერალია იაკობ გოგებაშვილი, რომელმაც ერთიან საბავშვო მწერლობაში არსებული უმდიდრესი ტრადიციების საფუძველზე თავისი საკუთრივი ნიშნებით გამოკვეთა, ხალხურ დიალექტ და ცოცხალ გამოცემა საბავშვო ლიტერატურა, რიგორც ჩვენი მწერლობის წარმოსავლეთ მდინარის ერთი ანკარა შენაკადი. ამ მდინარეების მიაქვეს საბავშვო მწერალთა ისეთი ახალი სახელები, რიგორიცაა: შთი მდეიშელი, ეკიტ გაბაშვილი, ნინო ნაკაშიძე და მრავალი სხვა.

იაკობ გოგებაშვილმა, რიგორც საბავშვო მწერალმაც, თავისი მხატვრული ქმნილებებით საქართველოში ხალხურ მაგალითები მოიტანა, რომ ეროვნულობისა და ეროვნულ-სტილისტიკურადაც შექმნილიყო ისეთი ნაწარმოებები, რომლებიც ასახავდნენ ბავშვთა ცხოვრების მხატვრულ სახეებს, ამ მხრივ საინტერესოა „ცხრა ძმათა ერთეული მარეგილობის“ ამბავი...

ხუთლეა-ალმაზის უდიდესი რიგი თეორიულად დაასაბუთეს და პრაქტიკული შემოქმედებით ანვრეს ალიან და აკაკიმ. ეგნეთუმცა ეიკამ ხომ ეგნალეკ რაღეგ განმარტა, რომ თუ არა ლეთიური ნიჭით მორჩილებულსა და სულით მდიდარს, რაც ერთეულად 5-6 წლის ბავშვს უახლოვდს 40 წლის ადამიანს, არ შეუძლია გახდეს საბავშვო მწერალი.

ასეთი ლეთიური ნიჭით მორჩილებული და სულით მდიდარი მწერალია იაკობ გოგებაშვილი, რომელმაც ერთიან საბავშვო მწერლობაში არსებული უმდიდრესი ტრადიციების საფუძველზე თავისი საკუთრივი ნიშნებით გამოკვეთა, ხალხურ დიალექტ და ცოცხალ გამოცემა საბავშვო ლიტერატურა, რიგორც ჩვენი მწერლობის წარმოსავლეთ მდინარის ერთი ანკარა შენაკადი. ამ მდინარეების მიაქვეს საბავშვო მწერალთა ისეთი ახალი სახელები, რიგორიცაა: შთი მდეიშელი, ეკიტ გაბაშვილი, ნინო ნაკაშიძე და მრავალი სხვა.

ტერიტორიული შეხედულების აღმოჩენილობით იღებდა, იგრძნობოდა, მხატვრული ფორმითა და ენობრივ-სტილური თავისებურებებით მან შექმნა ჩვენი სამყაროს მწერლობა, რითაც საერთო ლიტერატურის გარკვეული დარგი. რის ეს ასეა, ამას შეაჯერებდა ამ დიდი ტალანტისა და მწერლის საყმაწვილო შედეგები. ისიც, კარგად ნათს, თუ რაოდენ შეხედულებითად ეჭირა იგი უმცირესს ხალხურ ზეპირსიტყვიერებისა და კლასიკურ მწერლობას.

ჯვალანაფის ცხოვრება „რწყილი და ჭიანჭველა“, „ბიჭი და ფალია“... თხრობის მანერით, გადმოცემის სტილით. ლექსიკური დახვეწილობით, მოკლედ მისსებული და მარტივი, ეთანადება, ლაკონური და ემოციური ფრაზებია ძალიან ტკბილის ერთმანეთს ეს ხალხური ენით გამართული ჭრილები და შეხედვა კი ი. გოგებაშვილის „ვინი და ფრინველები“. გადმოცემის სტილი ბოლომდე დაცული. სადაც ერთიანი ვირტუოზობით ხდება ბრალიული თხრობიდან ლირიკულ მიმართვაზე გადასვლა. აქაც ანალოგიურია დაცული სამყაროს ჭრილებისაკენ ესეიგი დამახასიათებული მიმართვის ეს მეტაფორა უშუალობა და სასადილ.

გადმოცემის ანდა სტილია და მანერა, უშარტოდენი უშუალობით, მაგრამ მოკლე ბავშვური ემოცია-განცდით არის დაცემული ი. გოგებაშვილის „ვინი და ფრინველები“:

„ეჰ, ნიტკა, ნიტკა, მალეხარ და
ნაკარნი,
სად ეოფილხარ, რა ანახავ,
ლეკანეს არ ანახ ყარ?“

არა მარტო სიტყვა, მარტივი და ადვილად გასაგები ტექსტი, არამედ თითოეული სიტყვა მოკლე გულისტკივილია შერეული და მასალეთ კონტექსტში ისე ზუსტადაა ნასმული, რომ ეოველი წინადადება (ფრაზა) ღრმა შინაარსია, მასში მოხვეულია ეიტრეული შიამეტყველი ფარიფანი, ეუნსერი გრძნობის აღმსრული მოქმედი. მოკლე დამაკერებლობითია დასაბუთული ეკოილია და ბოროტს შორის დაპირისპირებაში ეკოილის სასიკეთო გამარჯვება და სასიამოვნო ფინალი. ამას კიდევ უფრო აკისტრეფენს ბავშვის გრძნობა. ეონებასთან მიახლოებული გადმოცემის დიალოგური სტილი, რაც უკვეს ხაშეადლების იძლევა ტექსტის ემოციურად აღქმისა და სასიამოვნო შეხედულების განეთავრებისათვის.

გადმოცემის ეს ერთიანი სტილი და ეიკერი-მაკერული მიმართულება ბოლომდე დაცული, მათი დასასრულიც ერთიანი „ბეეოფოლების ინკვეს ნორმ მეთხეულში.

თავიანთ ერთი მოთხრობა მეორის უშუალო გაგრძელება ო�d. ისე მეტაფორა იკოვს თავისი სამყაროს ნაწარმოებებიდან წაიკითხული მოთხოვნების, ერთიან სტილს, ამის ნიშანი დადასტურებულია მისი სხვა მოთხრობებიც. მრავალია შორის შეიძლება დაფასებული „ხორცხელის აშორეს“.

აქაც იკვეს ხალხური და ლაკონური სტილი, მარტივი და მასაწვდომი თხრობა; გულისტკივილი და მოკლე სიუჟეტი შერეული, ზედმეწევნით დახვეწილი ლექსიკა ემოციურია და ადვილად გასაგებ ფრაზებშია ნასმული.

ეოველივე ეს მოკლე სიტრულითაა გამოვლენილი მის ეკონომიურ მოთხრობაში „თიენთან“ რა „ჭმა“ ამას აღწევს სწორედ გადმოცემის სპეციფიკური სტილით, აქაც ისევე მარტივი და სადა თხრობა არის დასაწყისიდან: „ბინდისიდან რომ აღმოსავლეთისაკენ წასულ. „ერთი ღამის მოგზაურობის შემდეგ მოვიდა ერთ მიადა, რომელსაც ჰქვია ცოვ“... და ასე გრძელდება მოთხრობა თავები:

მოკლე გულისტკივილი შერეული მხატვრული სახეები კიდევ უფრო ღრმად განაცალკევებენს ბავშვს მშობლიურ სიმამის, ქმნის რაღაც განეშორებულ შესაეალურ ეკზისტენციის და მხატვრულ-კომპოზიციურ მთლიანობას.

მშობლიურ ერის მიწაზეთ ჯერ ოის ეს სიმტკიცე და ლეკეფაც დაიეწვა. მაგრამ „ბეეების ხალრეში დიდ ხმის დამარხული ხალხი ალეფდა... მაკანმა კარგად შეაქნია და თავის ხმის მისეა ხალეარი ჩეკლეს და მიმხიდველობა... ეკეს წამოეარდა ქეთ ტარტალის. დაიძახა სანაკრეული ხმით: „ეკეკეკ“. სწრაფად მეორეა მაკანთან, მიეცა ორივე ხელით და მხურვალედ დაეწეა კოცნა“.

ეოველივე ეს ისე მიმხიდველად, გასაგებად და თანმიმდევრობითაა გადმოცემული, ბევრ ახსნა-განმარტებას არც საჭიროებს, „ერთმა მოეფინებამ მეორე გამოიწვია, მეორემ მესამე, მესამემ მეოთხე და ქეთის სარკესავით გადაეშალა თვალწინ ხიბლარიის დრო... მოკლინა ქარიული ენაც“. თვით ნორმი ტექსტებიც შეგნებულად გრძნობენ, რომ ადამიანის „ალეთიდან, ბავშვობიდან მიღებული მშობლიური აღერსი, ხატვა და შობიერ-ლიანი მოკლე ხატვაცხლის მანძილზე გაჩენდა ადამიანს. აქეს „კარგად ნათს ენაწვალეთაფის შესაცვლისი მხატვრული ჭრილებების ზეფიქტეფითი ძალა, რომელიც საფეხეულია საფეხეულია ლეკეფის ღრმად დაეუფლებისა და ერთეული თეთრეფენებისა. ამის ნიშანი დადასტურებულია აურეფეს ი. გოგებაშვილის ისტორიული ხასიათის საკმაეველი მოთხრობები, მათ შორის „თავდადებული მეფეფელი თეფლორე“. ამ მოთხრობით შესანიშნავად ახერხებს მწერალი, შიამეტყველად დაუხატოს ნორმებს, რომ ჩვენი ხალხი მუდამ თავდადებით იცავდა თავისი ქეყნის თავისუფლებას, სიცოცხლეს ხეირადვა მის დამოუკიდებლობას.

ამ პატარა მოთხრობაში გასაოცარი ისტატობით და მოკლე დამაკერებლობით არის გამოვლენილი ქართველი ხალხის უნარი და შინაგანი შესაძლებლობანი, მისი გმირული სული. ისე შიამეტყველადაა ეს გადმოცემული, რომ დიდ ემოციურ ზეფოქეფებს ახდენს მოზარდებზე აღრეული ასაკიანეს და ბოლომდე მიაეეს ეს განცდები.

მოეჩვენ ხასელმძღვანელებსა და სამეფო წიგნებში ახლაც უკვლელ ადგილს იკავებს ასევე ისტორიული ხასიათის მოთხრობები „სამსი თავდადებული არაგველი“, „ელეი ბისტავაში“, „ითამ ზედგინიძე“, „ბეეე ერეკლე და ინგოლი ქალი“...

სამშობლის სიყვარულის თემაზე დაწერილ თხზულებათა შორის კი დიდი მაწონებელია და ძალაფლობით სარგებლობს ნორმებში „ორაგულის ცხოვრება“. ამ მოთხრობაში ეკნიალური სამართალია და ლეფიერი უბრალოებით, მაგრამ მაღალი ისტატობითა და მიმხიდველობით არის ასახული ორაგულის სამშობლოში დაბრუნების დაეკვენული წერეული, ი. რიგორ ემოციურადაა გადმოცემული მათი განცდები: „სამშობლის ნაცვლა ორაგულს ეოველთვე უცხოელებისა და ბალი შინისკენ ეწეოდა, ბოლის თეფლი მოეახლოვდა მეინარის შესართავსა და იქ შეხვდა თავის ამხანაგებს... ეკლესას უნდოდა დაბრუნებულიეო იქ, სადაც დაბადა... შეთხელებული ქარაეანი მოეახლოვდა ხანაგრელ სამშობლის,

ოვენები ადიდ ხიხარულის მიეცნენ, რიცა მიადგენენ ნიცნობ ნაბირებსა, ადამიანს ტანიდენი, თაგვისეული ეფიერი ლეები, ლამაზი და ხეფია ჭეფ-ბი"... ეფლაზე საეფლისსმა და შიაშმეფლიეი ეოფლეფერი ნიტეფერ-ბისა და მშრალი ადამიანებისაგან თავისეფალი მოხდენილი შეფონე-ბა: „ტეფეულად არ არის ნაოქმი: ნიტი სადაც გაიხარდება, მისი ბალ-ადი ის არისა... ეფლადი ირიგეფლები აქმეფ ეფეცხლისფერად ბზინაეფენენ, ახლა ოქრის ფერი მიეცეა, თითქოს ხამშიბლიში მის-ეფლის ადეფისწაეფლიბენ და ამიტომ მიირიეფენი".

ეი, ადიაქტეფერი შეფონენისა და ეფთეფენენიბენერების ისეთი ნიმეშები, სადაც ხეფონი ბეფეფეფლების ეფთეფერი აღეფა, ეფდეფის ადეფეფლება ირეფისეფლიაა შერწეფული ხეფი ხაამეფი ისეფრის, ფლორისა და ფაუნის შეფნის, ეფაზრეფა-ეფმისაარეფ-ბის, მაღალი ხნეფის ეფმიეფშეფნისა და ხაეფეფეფი ტრადიეფ-ბის ამეფრიეფული შეფნეფი შეფეფისებისთან, ერეფული ფეფეფშე-ნების ნამეფეფლიბებისთან.

ამეფ ხეფლში "მიზარდია ეფისეფნიდ, სადაც, ხეფეფეფ-ხად არის მიწოდეფული და ადახლოებეფული ხაქართველოს მშარეფები... მიეფი, მეფინარეფი, ქალაქები... მოხდენილია და ნარეფული ხაორიენტეფეფი კითხეფეფ კი: „ეფთხარი, რიმელი მშრალან უნდა წაეფიდეს მეზიერი ქართველიან ეფხეფში? ეფხე-თიდან - ქართლში? ქართლიდან - იმერეფში? იმერეფთიდან - გურეფაში, რაჭაში? გურეფთიან - ხამეფრეფლეფში?.. ეფმეფეფლეფთეფ მისაეფენი მისაეფენი და შეფაეფენი მიაეფრეფული ფერეფია შერწეფული, რომ მიეფლეფ და ეფისეფნენ ეფიმეფ-ცეფს ქართველების ხასიათი და თავისებურენი.

ადეფეფ ამშეფნენენ ადეფენის ხახელმძღეფანელეფს, ხეფმაწეფილი წეფნენს და მოეფი ხეფეფეფნების მანძილეფ თავიდან ბოლომდე წარეფშეფლად რჩება ადამიანის გა-ნეფაში დიდი მიაეფრეფული ადრეფენების, მაგრამ ბეფნდ მეფრე მოეფლენის ეს შეფეფრეფი: „ხეფეფაში ზარმა-ცა, ჭამაში მამაცი". „მეფნიმეფმეფლი". „ხარმეფი და ბე-ეფთი". „ეფხეფეფრეფლე ამხანაგი". „ეფლეფეფილი ნიკ". „მეფეფხარა ქოთანი". „ტარეფლა"." ქარი და ხამეფლი". „ხარი და გეფთანი". „ორი ხამხანი". „ხაეფეფილი ფეფლი". „მეფეფლი და წერა". „ეფრეფი და ეფმეფეფ". „ორი ეფენ-ნილი". „ეფრეფი და მეფრეფი". „ეფეფნი ეფეფეფლ". „ალეფეფი და ალეფეფ". „ხიზარმეფეფ მთხოეფრეფი მეფხეფეფ". „ცხეფრის მაღლა ეფნ წეფ" და ხეფ. ალბათ, ხანდაზმეფლებეფ ეფრეფად ახსოეფ ადეფ ამ ეფმეფლეფებეფ ადრე მიეფეფული მიაეფრეფლ-

ვეკნები"... აი, მისი თითქმის ყოველი წერილის აუკილებელი ფრაზები.

ბრძოლის ქართული ენის დასაცავად იგი მხოლოდ თავის საქმე არ მიმნდვს. დიდი ტალავრის პირად წერილებში ხშირია მიწოდება ქართველი მოღვაწეებისადმი, თხოვნა, რათა ისინიც მხარში ამოსდგომოდნენ მას ამ ბრძოლაში: „ოჯეს, ოჯეს ძმა! და ჭრელაშვილს ამ დიდ საქმეში უნდა მოგრეველ მონაწილეობა მიიღოთ და საგანგებო ყურადღებაა, რომ იგი ვალდებულია გამოქვეყნდეს სინოდისაგან დადგენილ გეგმისა. არ დაეფიანებლის მას (ველოდებას, ქართული ენის შეკვრეულებისა... თუ ქართველის ენისათვის დადებული იქნება ეჭვი გაკვეთილი, ამ წესის ძალით ფაქტურად მას დარჩება მხოლოდ ერთი გაკვეთილი. ეს ხრეულს გაუჭრის ეფერის ენისას პირველს დასაწყისს სკოლაში, რაღაცაც ბავშვი, თუ შეორეშესაც ღვეს არ ამეორებს ძველსა ახალთანა, ხრულად ივიწყებს ნასწავლსა, ხოლო კარგად იცით ყველამ, რომ პროგრამა წერა-კითხვისა ძალიან ძველია და თხოულობს ყოველდღიურს ვარჯიშობას დაბალს სკოლაში" (წერილი ალექსანდრე ყოფილის ეროვნელს: (ტ. IX. გვ. 341)).

...იმის მაგიერად, რომ ნელნელ ბრძოლას კონკრეტული სახითაც მიეცეთ, დაკარგული პოზიციები ეროვნებურის შემდეგ დაეთმინოთ, ეკმაყოფილდებით საზოგადო ლიბერალური ფრაზებით, რომელნიც მხოლოდ კორიანტელს აყენებენ ყურშეი, თავს უბრალენ საზოგადოებას და არავითარი ეკეშმარიტი ნაყოფი, სარგებლობა არ მოაქვთ" (წერილიდან ხელოვან ხუნდადისადმი; გვ. 363). მოული ცხოვრების მანძილზე ავტორი შეურიგებლად ებრძოდა ყველა იმ სახელმძღვანელოს, რომელსაც დაწერით საფეხურზე საფეხელად ფეხდგმა არ ეფი, რიგებს კარგად უწოდა, რომ „ბავშვის ყოველ აზრს და ხელის მოძრაობას მხოლოდ ფეხდგმა ხატავს სინამდვილით და სასრულით", რომ „ფეხდგმა არის ენა ხელისა და გულისა, უცხო ენისა არიან ენანი მეხსიერებისა". ბრძოლა თავისი სახელმძღვანელოების დასაცავად თვითმხანი რიგი იყო: ჭეშმარიტი ბრძოლებით დაეუმტკიცა ადგილს სხვა სახელმძღვანელოებს, თუ ისინი ეროვნის ტალავრეურ მიმდინარეობაზედ იქნება ოფეულია". - წერდა იგი. მაგრამ ასეთები არ ეფულებოდა. ამიტომ დაეწყოთ ბრძოლა „ბუნების კარისა" და „ფეხდგმა ენის" მეორეს. ამ ბრძოლაში მასთან ერთად იყო

ქართველი ბავშვი და არა საკუთარი, პირადი ინტერესები. იგი დაუზოგავი ქართული ენის მტრის მიმართ: „ვისტორეული ლიდ ამბავია, ჯილდის ჯილდოზე ალებს და ხელეფლიანადაც. ქართული ენა ისე შეიფერება საბრეული სკოლებში, რომ „ფეხდგმა ენა" წარსულის წელს განმავლობაში გეზაგენა მხოლოდ 800 ცალი, რ

ხები სრულიად არა მაქვს. ზოგს ჩვენი პოეტები გვითარგმნიან, მაგრამ მაინც საკმარისი არ იქნება მათი ნაშრომი. მე მახსოვს „დროებაში" ხანდახან იბეჭდებოდნენ იმგვარი ლექსები, რომლებიც ან მოლიანად, ან ნაწილ-ნაწილად ბავშვებისთვის გამოდგებიან. გეოლეგა, ხერხეული, გიდალელ თვალი „დროების" ნომრებს ძველიდან დაწყებული აქამომდის, ამოარჩიე ის ნომრები, რომლებშიც ნახავ საკმაოდ ლექსები და გამოიგზავნე. დაკარგვისა ნუ გეშინიან" (ხერხეული შესახებ, გვ. 326).

დიდ ერისკაცს მეგობარ აუხსნია ქართველია კეთილი დანაწყრება. ამას იგი ერის დამცველად მიმნდვდა. ძალზე საყურადღებო მოსაზრება აქვს ხალხიან ხუთდამისადმი მიწერილ წერილში ამის თაობაზე „...ორც თქვენები კილის ხმარებაა დიდი ცოდი და ენას ვერ დაავნებენს, ვერაფერს ავნებს. უფრო დიდი ზიანის მოტანა შეუძლიან ხმამაღლა აწყვეტილს საგრამატიკო ბასს ჩვენს დროში, როდესაც ეროვნულ მეორედენ უკმაყოფილების ენის შესახებ ჩვენი ერიერების მტერნი ხელზე იხვევენ და ლაღადებენ, რომ ჩვენა ქართველმა თქმა ადგილობრივს ენაზე ანუ კილიზე უნდა მიიღოს განათლებაი და ამი ხერთ, დაანაწილონ ჩვენი ერი პატარ-პატარა ლუკმებად, რომ უფრო ადვილად გადაყლაპონ და მოინელონ (წერილიდან ხალხიან ხუთდამისადმი, გვ. 360). იმდროინდელ ხასწავლებლებში გამეფებული ხასტი, კერძოდ ძალზე აღაშფოთებდა იაკობ გოგებაშვილს და დაეჭიდებოდა ეროვნულ ბრძოლა მას. ადამიანური მოსაზრების გამო, რასაც დიდი ჰუმანური ბავშვების მამრთა ინერგა, დაიმსახურა მან მოსწავლეთა შორის დიდი სიყვარული და პატივისცემა. ეთანხმებიან ეს: „ეს იკის, ეჩქერ ბუდაბარეგ-ბულის მრავალია მსგავსი მე, ეგი მეკრა ხასწავლებლისთვის, რომ ამ დროის ზედამხედველი არ დაეხიმაა იაკობ გოგებაშვილა... შემოსვლისთანავე ჭკლაფერს თავისი მადლიანი ბეჭედი დაასვა. უწინარეს ყოვლისა, ხასტიკად აკრძალა მოწაფეთა ბარბარიზული დახვა, რაც ხვეა მასწავლებლებს არაფრად ეკაშიკეთ. დიდი და ხანგრძლივი ბრძოლა დასჭირდა ცხონებულს, რომ „ნორმ ხულია საჯალათო" ხასწავლებლისადის დაეჩხვეტინა". კურდღელაშვილის მიერ უდიერმა და ხასტკაბურმა ცეკა-ცეკამ ხომ ხაშინლად აღაშფოთა ი. გოგებაშვილი: „...ამ ერთი კერის წინ წერა-კითხვის ხაზოგადოების გამგეობამ გადასწყვეტა: დაეკონტროლოვ იქნის დათხოვნილი კურდღელაშვილი თანამდებობიდან". - წერდა იაკობ გოგებაშვილი ალ. ხახანაშვილისადმი მიწერილ წერილში.

დიდ ხიუხიზლეს ამყნდა იაკობ გოგებაშვილი სხვადასხვა ერს შორის ურთიერთობების მიმართ: „ხაზოგადოდ მანდაურ ქართველებს (ლაბარაკია ხოხეშში მცხოვრებ ქართველებზე) გმირეთი, დიდი ტექეთი მოეკლეთ რუსებსა და თქვენს შორის არ გაამწვეთო ურთიერთობა... ეროვნული ჯეფეფი ადამიანებისა მხოლოდ მაშინ დაიმსახურებს პატივისცემას, როდესაც დარბაისლურად იცავს თავის ხაზოგადო ინტერესებსა და ამაგე დროს არ ირღვევს სხვების კანონიერს ინტერესებსა" (წერილიდან ანთიმოზ ჯაფარიძისადმი, გვ. 368). იაკობ გოგებაშვილის გულისხმიერება ჭკლა გაჯერდ ბულისადმი ხომ ხაეოდენლაოდ არის ცნობილი. ამ მხრივ მისი უფროსი დამოკიდებულება ხასეკლილი ხარეცელზე მოგაჯელი ეროვნ ნინოშვილისადმი იაკობის ზნეკეთილობისა და ზნეცხელობის ბრწყინვალე ნიმუშია. ცნობილია, რომ უმცირეს მაცერიალურ მდგომარეობაში ჩვეენ მოგაჯელი ეროვნ ნინოშვილი შეწყობას ირიგებას არ იღებდა. ეარს ამბობდა ფერეულ ლიტერატურული ხალაბის მოწყობისა და მიღებული შეწყობაოვის მისთვის გადაეცემაზე. გოგებაშვილმა მას 50 მანეთი გაუგზავნა და რომ მწერალს თავი ეხერხებულად არ ეგრძნო, მისწერა მაგალ ეს თანხა მინიერად ამ მოთხრობისთვის, რომელიც ეროვნ საგანგებოდ დაეწერა და ხასელმძღვანელოსთვის გამოეგზავნილიყვნ. ეს წერილი არის პირიფეროვნების დერსებისა და თავმოყვარეობისადმი უფაქიზესი დამოკიდებულების ეშვიათი ნიმუში, ადამიანის ფსიქოლოგიის ღრმა ცოდნის მამეფენებელია. ასეთივეა ეროვნ ნინოშვილის ხალასეხი წერილიც. „...თქვენი წერილი და თქვენგან გამოგზავნილი ხუთი თუმანი მივიღე გუშინ, 11 ამ თვეს.. ჩემს უფულობიდეს მადლობას მოგახსენებთ არა მარტო მეფეობრული თანაგრძნობით ხაეკე წერილისათვის, რომელიც არა მარტო გამაძლებდა, ავადმყოფობიდან მორჩენის იმედიც კი მიმცა (ხაზი ჩემია, ლ.ჭ.)... დიდ მადლობას მოგახსენებთ ავრეთვე ფულის გამოგზავნისათვის; ეთხოვთ, ნება დამრთეთ, რომ ეს ფული შემოგიტანოთ. მართალია, თქვენისთანა ღირსეული და პატივცემული პირისგან შეწყობასაც კი არ ეთაკილებ, ახლა, რაც ერთი მხრივ ხაზოგადო ფულის ვხარჯავ, რომელიც შესდგება თქვენ და თქვენისთანა პატივცემული პირისგან გაღებული ფულით, დიდი ურიგობა იქნება ჩემის მხრით, რომ ერთი კოდეც ითხოვეული პირისგან დავიწყო შეწყობის მიღება". 1894 წლის 12 თებერვალი.

დიდი ჰუმანიტის პირადი წერილები მისი თეორიული და ჰუმანიტარული დებულებების, მისი ხრულქმნილი უნიკალი პირიფეროვნების ნაოელი დადასტურებაა. ეს წერილები ხელოვნურად გვაბადლებს, გვიფაქიზებს და ხრულ ეარმოდგენას გვიქმნის ერის ხეკეთისათვის დაუცხრომელი მებრძოლის სპეციალ ხელზე და განუზომელი პატივისცემის გრძნობას აღვეძრავს ადამიანის მიმართ, მიული თავისი ცხოვრების ნიმთია და ხაზოგადო ხეკანიმდეთ იაკობ გოგებაშვილი ზნეკალელი პირიფეროვნება იყო. ამის დასტურად მისეულ ხიტყვები გამოგვიყენებოდა: „ჩემ გამოჭეული ხაზოგადო ასპარეზზე შეწყობილი პროგრამით, ღრმად მოფიქრებული რეზონიით და ამ რეზონიანობის მე აიღებიდე�ა დაც არ მიდალატია, არც ერთხელ. არასდროსა".

ჭეშმარიტად ასე იყო!

გიზო ზარნაძე

ასეთი რამ, ვახანიავ, არ გვინახავს რა ხანია!

ეს წერილი, პრეზიდენტმა თუ არა, განათლების მინისტრმა მაინც უნდა ნაიკითხოს

თქმა არ უნდა, საკმაოდ პრეტენზიული ქცევაა-ოლ. გინდოდეს, მაგრამ, გვენდეთ, თუკი ბოლომდე ნაიკითხავს, ხელახლა ... ბის ... ზე უფრო ... მარადმყოფ... თანხმება იმაში, რომ შეიძლება უფრო კონტროლიც ...

თურმე მიული ხეთი წელიწადია, ქართველ პირველკლასელ ბავშვებს ეროვნულ ლიტერატურად აწვდიან საკვლევ სახელმძღვანელოს, რომელსაც დიდი იაკობ გოგებაშვილის სახელმძღვანელოსთან მხოლოდ სახელწოდება აკავშირებს - „დედალენა".

ირკვევა, რომ არსებობს ასეთი საგანმანათლებლო-შემოქმედებითი საზოგადოება - „ქორბუნა", რომელსაც 1999 წელს მესამედ გამოუცია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის დიდი უნიკალის სახელობის ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის ლაბორატორიის გამოკვლევა, სამი საავტორო (!) სკოლის ხელმძღვანელის, უმაღლესი კატეგორიის მასწავლებლის, ბ-ნ ზურაბ ვახანიას ავტორობით შედგენილი წიგნი „დედალენა" (საკვლევ სახელმძღვანელო პირველკლასელთა გადარჩენილი ხუთეულებისათვის ერეკლი ...) ...

... ბავშვებისათვის, ჯერ უფრო მარტივი სახელები შესწავლეთ! გარდა ამისა, რადა თხასთან მოუსმენ ამ „ხახის". თუმცა, თხას ჯერ სწერია და, თქვენი აზრით, ვინმეს რომ ვინახავ, იმასაც ხახა ქვია - (ის. გვ. 4). საინტერესოა ისიც, რომ „ვინახის ხახა შავია". ნეტავ, თაგვის, ფეხის, ბუსის ხახა რაფერია? თუ მაინცდამაინც „ხახა" ავიჩემებთ, რადა ვინახის, ბარემ ლომს ან ბეჭედის დახსნებოდეთ...

იაკობის საიუბილეოდ

ეუბრუნდეთ პირველ გვერდს: „ახი. ახაა ხია. ეი ოთხი ახი. ეი ... ახი. ეი ახი ახი". ბატონი ხეთმი, რასაკვირველია, სამტანჯველი ბგერის ნიშანი გაქვთ მხედველობაში და... ამიტომ, ხომ არ ავუბებდა, „ეი ახი"-ს შერეულიყვით! ქართულში ხომ მხოლოდ 33 ასო-ნიშანი გვაქვს და ეს „ახი ახი" საიდან?!

... 2. „ეხი. ეს კუს კუნია. ეს თხაა. კუ თიხაზე ხია". საბრალო კუს, უშველებელი ბაკანი რომ არ ...

... ?! ... ?! ... ?!

მეო ლმერთი და ამიხსნით, რაღომ დაასკუპდება იხვი კუს ბაკანზე?..

იქვე: „ხეკში თიკვაა". რა უნდა ხეკში თიკვის?! ხეკი ავტორს ხაბძელში ხომ არ ერეკა?

გვ. 4. „ი რე. იხვი რეშია. იხვს ზეთხის ეშინია. ზეთხი არაა რეშია". ფანტასტიკის ხეკრია - რიდის უნახავს იხვს ზეთხი, რომ მისი ეშინიდეს?! და, მეორეც: ზეთხი არათე რეშია, ეკონეკ. კასპის ზღვაშიც ნაკლებადაა! იქვე: „ეს რა ხაინი ნეკრია!" ადამიანის გარდა, წარმოუდგენელია რაიმეზე „ხაინი" ითქვას! (როგორც ბატონი ოტია ითხელიანი იტყოდა, ნეკვრიტეი ხოლმე. შეგადაშიგ. ლექსიკონში!... ასეკ არ შეიძლება ხარეზ რომ „ეშინ" ითქვას, როგორც ეს თქვენ მე-6 გვერდზე მოგიხერხებიათ!..

კოლეკ და კოლეკ. იქვე: „ვირთხა. ვირთხა აკია. ვირთხის ხახა შაკია. ვირთხა უშნოა. ი ვირთხის ეშეკ".

ის კი ვიკოდით, ვირთხის ხახა რომ შაკია, მაგრამ არაფერი გვსმენდა მისი ხიავის თაობაზე და, საერთოდ, დაეიმენით, რიცა შეეიტკეკ, რომ ხპილოსა და მგლის გარდა, ვირთხასაც ჰქონია ეშეკ!... იქვე: „(ვირთხამ) ზეთიანი თიკი ნახა". ბ-ნი ვახანია, ზეთიანი ეკლაკური შეიძლება იყოს, ეთქვათ, ხალეპეკი, კოლოფი, ბოთლი, ნეტისმერი ჭურჭელი, მაგრამ თიკზე...

თუ მკითხველს ჯერ არ მოსწენია, ჯერ ხად ვართ!.. გვ. 6. „ეს კაბეკი არ ხსავს. ის ურეკს მაათრეკს". როგორ შეიძლება კაბეკმა ურეკი ათრიოს, რა, ბირბლები არა აქვს?!

გვ. 7. კითხეკი: „ოხა მიურეკა თუ მანეკ?" რანაირად წარმოიდგინის ბავშეკა ოხოხა და მანეკის შერკინება?!

გვ. 9. „ისინი (შეკლოსა და არ-მის ნეკრები. ავტ.) რეკსთან მივიდნენ და დალიეს". როგორ, მოეკლი რე ამოხაპეს?! იქვე: „ხრაბი დიდი ხეკია". ხრაბის შეადარეკა ხეკთან, თანაც ისე, რომ ხეკი უფრო პატარა გამოჩნდეს, უხუსტობაა ისეკ და ისეკ!... ხეკი ხხვაა, ხრაბი ხხვა. შეა ეშის...

გვ. 11. „ეკეკხეი კი ლომს ერეკა". ეს აბსურდია. არ არსებობს ლომის მომრეკი ცხოველ! იეი ხომ ნადირთა მეფეკაა ხმიბილ!.. რის საფუძველზე გამოაქეს ასეთი დასკენა ავტორს?!

გვ. 12. „ნალის ძნა მოინან". ძნა მხოლოდ პურეკლისა არსებობს, ნალის კი - კონა. შინ მდეიმეკლისათეის რომ მეკადი ეკრა, ავტორს ასეთი ლაფუსეი იქნებ ადარ მოხვლოდა! „ჭარა, ბიჭი, ხელეკრი, ჩარა ხეკლი ეკლ, თორეკ დადგა მეკნეკრა, შე ხარმაკი, შე ორეკულ!" თემცა, მაშინ „ხელეკრის", „ეკლისა" და „მეკნეკრის" გასმარეკებაც მოეკვდა და ამდენის ეოდნა ძნელია!..

გვ. 14. ი, დაეკვირდით ამ ნახატს - ეკინა დაბალ ლიბეზე ამიეკ. არადა, წარწერა ასეთი აქვს: „ეკინა ეზოში მიძვრება". გამოჩიმა და გადაბიეკებას შორის ეკი გვარიანი სხვაობაა!...

გვ. 15. იხეკ ნახატი: ბლის ბალში რალაც ცხოველი დგას და ასეთი წარწერა აქვს: „ეკინაა ბლის ბალში?" ხეკენოვის რომ ეკითხათ, ეკპასუხებდით: „ეიგნის ავტორი"...

შეგადაშიგ უნდა „ეიეხალბურით" და ეკერეკები გამოეტეკოთ, თორეკ ასე რიდის მოთავლება!

გვ. 21. „ნარი - ეკლიანი ბუჩქი". რას ბრძანებთ, ბ-ნი ავტორი, ნარი ბუჩქი კი არა, ეკლიანი ბალახია. ერთი ლერეკ რომ იყოს, მაინც ნარი იქნება და არა - ბუჩქ!..

ნეტავ, თუ ვინმე გამოეკ-ნიბს ბავშეკებისეეის განკეოვნილ ამ გამოკანებს? -

ა) ხეთი ასითი დაწერეთ კამკაში წითელ-ეკითელი ფერის ხახეკლი.

ბ) ეკვსი ასითი დაწერეთ საამური ეკრილი ეკიმის ხახეკლი.

გ) ეკვსი ასითი დაწერეთ მოლეკრეკი მწვანილის ხახეკლი.

დაბილოს, დასკენის მაგერ, ერთადერთის დაეიმენით: ათასკერ ნაკლები დანაშაეული მოეძლეს იმას, ვინც მოსახლეობისათეის გამოეოეილ ეკმანიტარეულ დახმარებას პირდაპირ იპარავს, ითეისებს. ვიდრე მას, ვინც ნეკნი ბავშეკის ეინებრიეკ შეხლეკლობას ასეთი მდარე ხასეკლმძღეანელეობით აწეიბს ხელს.

ნეთუ მართლა ადარა-ითარი კინტრილი ადარ არსებობს ამ გეე ბეკლერებულ ქეეყანაში?! ნეთუ ეკერ ლიეკრს დაეხეა ეკეარი?!..

გაზეთი „ახალი ერა", №55, 2000 წ.

თეონა გოგოლაშვილი

ენისა და მეტყველების პრობლემები ილია ჭავჭავაძის თეატრალურ რეცენზიებში

ნაწილი 1

ხალხთმოძულეს ცხოვრების გამოსათარგმნად მოული XIX საუკუნის მიმდინარე ილია ჭავჭავაძის ეროვნული ფიზიკურობა დაეფუძნებული. შეუძლებელია დაფასებული რაიმე ძალიერი, ხელოვნურად ეროვნული და, მით უმეტეს, ლიტერატურისა და ხელოვნების მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელიც დიდ ილიას ეროვნულებიდან გამომდინარეობდა. ცხადია, გამონაკლისს არც თეატრალური ცხოვრება წარმოადგენდა. ილია ჭავჭავაძე ისევ ქართული თეატრის აღდგენისათვის მებრძოლია ხალხებში, თავისი წვლილი შეიტანა ქართული დრამატურგიის გამოსათარგმნის საქმეში; რაც შეეხება მის კრიტიკულ წერილებს და მიმოხილვებს თეატრალური ცხოვრების, დრამატურგიის, მსახიობთა ხაზგასმულად ოსტატობის შესახებ, ღვაწლია ფასადი ადამიანისა ამ საქმეში.

ქართული ენის და ქართული მეტყველების ღონე ილია ჭავჭავაძეს ეროვნული ჭეშმარიტი ლიტერატურის უმაღლეს მოდელებად მიაჩნდა. მისი ფიქრით ძირეული კრიტიკული წერილი, რომელიც „ბესლიოს „შეშლილ“ რეჟის ერთხანეულად თარგმნის მიეძღვნა, უპირველესად სწორედ ქართული ენის ხარისხისათვის ბრძოლის იდეითაა გამსჭვალული. თეატრსაც ფიქრობდა ილია ეროვნულად, როგორც ერთიერთ უმაღლეს ტრიბუნას, საიდანაც ერს ქართული სიტყვა უნდა მოესმინა. ამბობდა ეროვნულ თეატრისათვის უპირველესი ამოცანა ისაა, რომ ხალხს ქართული სიტყვა გაეგონოს, ხოლო ქართული სიტყვა მოისმენინოს სულიერმა. ამბობდა, რომ მის კრიტიკულ წერილებსა და თეატრალურ რეცენზიებში ერთ-ერთი უმაღლესი ადგილი ქართული ენის ხარისხის დაცვას უჭირავს. ამ უმაღლეს პრობლემაზე ამბობდეს წერილი ეროვნულის, რომელიც ეხება დრამატურგიას ენას თუ მსახიობის ხასიათი მეტეველებას.

„ხალხი ხალხის მწერალია, ხალხის გამზრდელი უნდა იყოს, და ამასთანავე ამასთანა შეზღუდული არის, რომ ეროვნის მხარეს ადამიანისას ეს ესა ადეკვატურად, ეროვნას აშლეულებს. ეს ოცი შეზღუდული, ეროვნი ლირიკოსობაში, ხელისა და ეროვნის ამბავლებელი, ხმა ისეთი არა ეროვნი რა,

ხალხის მეტი. თუ ეს ტერმინი თვისება, როგორც ხალხის ზრდა და წერთნა, ხალხის ნამოიკლეფი, ეს მაკეტანად გადაიქცევა და მაშინ ვიობს წარწყმდეს, ვიდრე ხელოვნებას. ეს არ უნდა დავიწყოთ ნეტ. ქართველებმა...“

ეი რიგიან ოფიციალურ ხალხის, მის მნიშვნელობას ილია ჭავჭავაძე. ამბობდა ეს ეს ეროვნის ადეკვატურად ოფიციალურად ეროვნული ეროვნული. ილიას აზრი, რომ „ეროვნი ეს ეროვნ ხალხია, რომელიც ცხოვრების ხელოვნებით ელაპარაკება კაცის გულსა და ჭკეს“. ეიხეი ქართული ეროვნულობის ეროვნული ეროვნიმა. რეალურად ასოციაციურად ილია ცალკეულს შეზღუდულ ეროვნული ინტერესის ქართული ინტელიგენცია, რომელიც ხალხებში ნაუფლება და ეროვნულ ეროვნულ ეროვნულ

მა თეატრმა ფეხი აიდგა, წელი მოიმაგრა, დიდ მწერალს ერთი წუთითაც არ დავიწყებია ქართული სცენა. წლების განმავლობაში ილია იყო თეატრალური დადგმების შესანიშნავი რეჟისორი. მის მახვილ კალამს შეუფასებელი არ დარჩენია არცერთი ძნიშვნელოვანი დადგმა, არცერთი ტალი თუ ახალი მსახიობი. განსაკუთრებული ყურადღებით იგი ახალი დრამების გამოჩენას ხვდებოდა. გულისტკივილით შენიშნავდა - ჩვენი თეატრის დიდი ნაკლი ის არის, რომ საოპერო თხზულებანი არა გვიქვსო.

ილიამ იცოდა, რომ „დრამა სულისა და გულის ცხოვრებაა" და მთელი სულითა და გულით წერდა მის შესახებ, თვალისწინებდა რა ყოველგვარ შესაძლებლობას, ყოველგვარ წერილმანს. უპირველესად ეს დიდი რეშენა და დიდი ხელგრძელი დაეხმარა გამხდარიყო ბრწყინვალე თეატრალური კრიტიკოსი და ეკვლა ქართველი დრამატურგის დიდი მასწავლებელი, თუმცა თვითონ ოდნავი პრეტენზიაც არ ჰქონია დრამატურგობისა.

ილია მკაცრად აკრიტიკებს მთარგმნელებს და გადმოკეთებლებს, რომლებიც თარგმნიან დაბალხარისხოვან ფარსებსა და ვოდევილებს ერთადერთი ინტერესით - მაყურებელს სასაცილო პიესა მაწოდონ. ილია ასაბუთებს, რომ პიესა, რომელიც მთლიად სიცილის გამოსაწვევია შექმნილი და წარმოდგენილი, უბრალოდ ბერიკაობის მსგავს წარმოსახვად იქცევა ხოლმე. ამგვარი პიესებიდან, მათი მოვლენებისას რაც უნდა ბევრი იცინო, მაყურებელს არაფერი რჩება. ილია ისეთი სიცილის მომხრეა, რომელიც მარტო წამიერად კი არ გაამხიარულებს მაყურებელს, არამედ გულამდე ჩაწვდეს, აგრძნობინებს რაღაც მტკივნეულს და შეაძლებინებს ცრემლიც მოგვრის.

ილია ჩვენი პირველმოძღვარია და პირველივეულობით ეხება ქართული თეატრის საჭირბოროტო, დაურიდებლად აკრიტიკებს ხუმრ პიესებს, მსახიობთა ცალკეულ თამაშს, ხალხი საქმეს შეეფარდებულად აქებს.

ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემა, რომელიც ილია ჭავჭავაძის აზრით დგას ქართული დრამატურგიის წინაშე, ესაა ქართული ენის სიწმინდის დაცვის პრობლემა. იგი თავის წერილების სერიაში თეატრის შესახებ ძალიან ხშირად უბრუნდება მწერალთა მიერ უცხოურიდან თარგმნილ პიესებს და მოაგვარებს ბევრი მაგალითი, როცა სცენიდან უნერვო ქართული ენა ისმის, რაც თავის მხრივ რეჟისორის მაყურებელთა მეტყველებას. ამ მხრივ განსაკუთრებით აღსანიშნავია „ხსარტელა", რომელიც 1879 წელს ჟურნალ „ოკეანეში" მეორე ნომერში გამოქვეყნდა. იგი ეხება ეთიოპი თუმანიშვილის მიერ გამოცემული აღმოსავლის ორ წიგნს, რომლებიც 1878 და 1879 წლებში გამოიცა. ჩვენთვის საინტერესოა ილიას ფელეტონის ის ნაწილი, რომელიც ეხება მოლიერის ხამოქმედებანი „კეთილის „ეკონ დანდენის" ქართულ თარგმანს. თარგმანი აღმოსავლის პირველ წიგნში ხელმოწერილად გამოქვეყნდა. მაგრამ მისი თუმანიშვილისადმი „კეთილება ეტყვის არ იწვევს, რადგან 1877 წელს პიესის პირველი და მეორე მოქმედება გამოქვეყნებული იყო გაზეთ „ცისფერაში", სადაც მთარგმნელი ეთიოპი თუმანიშვილი აწერდა ხელს.

ალბათ შეიძლება დავასახელოთ ისეთი ავტორი, რომელიც ილიას ასეთ ხალხურ ფიქრში ნაუფლია. ლამის სტრიქონ-სტრიქონ ჩასდგეს თუმანიშვილის ნაცოდვილარს, დაუნდობელი კრიტიკის ჭარ-ცეცხლში აგორებს მას, ხალხურთან გამოაქვს მთარგმნელის მიერ ქართული ენის უკადრისობა, სტილისტური ხიბლობნელ და მისთვის ჩვენი მკაცრი ოქმრთი ამბობს - „ამა ქართული ენა გაუხარეო, ეს, წერა, ნამდვილი ქართული თუ ეგეთი, ეგ არის!..."

ილია ამტკიცებს, რომ პიესა ფრანგულიდან კი არა, რუსულიდანაა თარგმნილი, მაგრამ ეს ხელიც არ მოაქვს ძირითად ნაკლად. ამ პერიოდში უცხოური პიესების რუსულიდან თარგმნა ჩვეულებრივი მოვლენა გახლდათ და, ცხადია, ამისათვის მკაცრ კრიტიკას ეთიოპი თუმანიშვილი არ დამსახურებდა. უფრო მეტიც, ილია თარგმნის ლექსიკას (უფრო სწორად, რუსულიან, ხალხურიც პიესაა თარგმნილი) შეეფერების ხრულიად არ მიიჩნევს საეალდებულად. მიელი წერილის მანძილზე ერთი მაგალითიც არაა მოყვანილი ლექსიკიდან დაკავებისა. ილია ჭავჭავაძე განსაზღვავს თარგმნის სტილს და ამტკიცებს საოცარ ენობრივ ლაფსუსებს, რომელიც ქართულ წინადადებას ყოველგვარ აზრს აკლის. მოყვანილ უამრავ მაგალითს თან ახლავს ილიას მკაცრი, დაუნდობელი, საბრალო შენიშვნები, დამცინავი რეპარაკები, რომლებშიც ბოლოსაკენ გამოყენებული თუმანიშვილის მიერ ქართული ენის უკადრისობა.

ხელ რამდენიმე მაგალითის მოყვანაც დაგვანახებს, რამდენად საჭირბოროტოა ილია ჭავჭავაძე. ერთგან ერთ დასტურს მთარგმნელი ასეთ ფრაზას ათავსებენს - „მზითა ვარ შემოვარეცა ხელები ჩემს თავს". ილიას მოჰყავს ეს ციტატა და ჩვენელი ირონიით ასკვნის: „ეს, აი სიტყვის მწვანეფრენ!... თქვენ კი ამის მაგიერ მსმენელ იტყოდით: მზადა ვარ ერთი ლაზათიანად შემოვხვიეო ჩემ თავი. იტყოდით, მაგრამ რა? მაგრამ ეგ ძველი ქართული იქნებოდა და არა „ახალი".

ეს ციტატა მარტო ამიტომ არ მოგყვანია, რომ კრიტიკოსის მიერ შემნეული უხეირო აგებული წინადადება წარმოვაჩინა. როგორც ვხედავთ, აქვე ილია მისებური მეტაფორი, მართლაც ლაზათიანად აშალამინებს მთარგმნელის მიერ ვიცლიად აგებულ წინადადებას და გვიჩვენებს, რაგორი უნდა ყოფილიყო სკვნიდან ნათქვამი სწორი ქართული ფრაზა. ასეთი შენიშვნები „ხსარტელაში" სხვაც არა ერთი და ორია.

ეი თუნდაც კიდევ ერთი რეპლიკა ერთ დანდენისა - „ეგ უნდა მოესახელოო ბოდიში ამის „ეკონ"... ამ რეპლიკას ილია ლამენტარულ შენიშვნას ურთავს - ამის „ეკონ" ბოდიშის მოთხოვნა მართლა გასაოცარია და იქვე ამავე წინადადების მსგავსად ვარიანტს...

ილია ჭავჭავაძე თავის ფელეტონს საკუთარ სახეს ანიჭებს და დაუნდობელ კრიტიკის ჭარ-ცეცხლში აგორებს თუმანიშვილის მიერ თარგმნილ თითქმის ყველა სტრიქონს. „ბოიბლეტლა, მოუადილებელი ვარ ამ ახალს სიტყვიერებით, რომლითაც ბ. თუ.ანიშვილმა გაამდიდრა ჩვენი ლარიბი ენა და მისი მამხოვრა", - ჩვენელი მწარე ირონიით აცხადებს კრიტიკოსი და გადაწყვეტს მაგალითების მოყვანას:

„ბრძანდა ცოტა მაინც ვინანი (ეკრ)

ძველ ქართულად ეს გვითარგმნია და ვერც რუსულად) დიდებულება და ვასიამოვნო თავი ჩემ ტანილ ჭიის გაგებით"; ანუ „დარწმუნდნენ ისინი თავიანთ ქალის უმანკოობაში"; ანუ: „ეგრეთნი ჩემს სიხლეს შენს საკეთილოში"; ანუ: „სწორედ მარიეს მაგას ბრალობა"; ანუ: „ეს ისეთივე მაცინებს, როგორც ამის ამის წინანდელი ამის მიტკეცა ვალია"; ანუ: „უნდა გავგზავნო ჩემ სიძეთრის და სიდედრის დასახმარებლად და ეს (რა ეს?) გავიგეთ (ეს გავგზავნო" გავიგეთ) ჩემ ცოლთან გაერის მიზეზად"; ანუ: „აბრალოშერდება (ძველებურად: გამოაშკარავდება) საქმე"; ანუ: „ამიზეზი ამ ლაპარ მიეგზავრებისა (რუსულად ночного путешествия); ანუ: „ეს ოქმ ეგზავნა ბთ, ნუ გამცეთ ჩემს ჭირეულ დედაშამს"; (ეს კი ძველ ქართულად ვერ თარგმნება, რუსულად კი „грубо говорит: не выдавайте меня моим упрямим родителям". ახლა იტყვით, რომ გ. თუმანიშვილს რუსულიდან არაფრ ოე სიტყვა-სიტყვით უთარგმნია, ბრუნვაც კი გადმოუღია...)".

მოყვანილი ციტატებიდან კარგად ჩანს, რაოდენ ცუდად თარგმნა მოლიერის კომედია გ. თუმანიშვილმა. ცხადია, ასეთი სახით მისი წარმოდგენა ქართულ სცენაზე ვერავინ დაუშვებელი იყო. ამიტომაც ალია ჭიკაიძეს არ შეეძლო გვერდი აევლო მისთვის. მან კიდევ ერთხელ ხმამაღლა გამოაცხადა, რომ ქართული სცენა არ შეიძლება შეურცხვენელ შემთხვევითი პირების საფრთხეთ გამოვიდეს. ჩვენ ხმას ვეუბნები - „შეურცხვენელ", თორემ გაიგივი თუმანიშვილი რომ ქართული თეატრისათვის შემთხვევითი პირიუნება არ იყო და საგანგებოდ დამახასიათებული მოღვაწეც გამხდარიყო, ეს არაფერთვის საფუძველი არ არის. ერთიც უნდა ითქვას, - ალიან ნამდვილი მაგალითი კრიტიკული აზროვნების დამკვიდრება სწორედ უფრო თარგმანებისაგან ქართული ენის დაცვით დაიწყო. ამ ადგილას თითქმის მეცხრე იყო წლის შემდეგ ალია ისევ დაეჭიდა ამ ფრიად მნიშვნელოვან თემას და, როგორც ეტყოდეთ, გაიგივ თუმანიშვილს ქართული ენის დამახასიათებლობის რეალურ ერთიანობაზე ნაკლებ ცხელი დღე რიგი დაიკარა.

თინათინ ღვინაძე

მსახიობის ენობრივი პოზიცია

მსახიობ ედიშერ მაღალაშვილს დაბადებიდან 75 წელი შესრულებია. მის მდიდარ და მრავალმხრივ საინტერესო შემოქმედებას ხშირად ალისტები განსჯიან და აფასებენ. ეთანხმებიან ერთმანეთს კი საინტერესოა მისი მოქალაქეობრივი ენობრივი პოზიცია, რომელიც გაცხადებულია ფილოლოგ ინესა ნახარიძის წიგნში „ედიშერ მაღალაშვილი". ამ წიგნზე ჯერ რადენება მიმაქცევინა აკადემიკოსმა ქეთევან ლიმბოთიძემ (ამისთვის დიდ მადლობას მოვახსენებ ქ-ნ ქეთევანს). წიგნი ძალიერ საინტერესოა ბ-ნი ედიშერის კოლეგების, რეჟისორების, ხელოვნებათმცოდნეების დამოკიდებულებითაც მისი შემოქმედებისადმი. განსაკუთრებით საყურადღებოა მსახიობის ენობრივი მოსაზრებები.

ხელოვანი ბევრს ფიქრობს და საინტერესოდ, დიდი გულისტკივილით საუბრობს მსახიობის სასცენო მეტყველებისა და, საერთოდ, თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის მდგომარეობაზე. მისი აქტიური მოქალაქეობრივი პოზიცია ნანს მის შემდეგ ნაამრეკში:

- „წარმოდგენელი რამ ხდება ფილეს ჩვენში - დამოუკიდებელი საქართველოს კონსტიტუციით სახელმწიფო ენად აღიარებული ქართული ენა შეზღუდეს, დასაცავი ხდება და მერე ვისგან? - ჩვენგან, ქართველებისაგან. ეროვნული ჩვენგანი თავისებურად დამნაშავეა ფეოდალის წინაშე... რადიოს, ტელევიზიის გადაცემათა წამყვანები, კომენტატორები ჩვენზე დასაწყალად უნდა მეტყველებენ. ისინი უნდა გვაძლევდნენ შენიშვნებს და არა პირიქით. ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, თითქოს ხალხურობა მათგანმა არ იცის სასწორი ნიშნების ხმარება და დანიშნულება. მაგალითად, არ აკეთებს პაუზას წინადადების ბოლოს, მიაყოლებს ახალ წინადადებას, შემდეგ ხუთიქა ალარ ჰყოფნის და უფიქრელი ადგილას ისვენებს. მათ, ეტყობა, არ იციან ისიც, რომ სიტყვის ადგილს წინადადებაში. მახვილს სიტყვაზე უფრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს აზრის ზუსტად და ხმარებად გადმოსაცემად და აღსაქმელად. ისიც მნიშვნელოვანია, რომ არასწორად აგებული ფრაზის გამო ირღვევა სიტყვათა შორის აზრობრივი კავშირი; ბევრს უკარს რიგული წინადადების აგება და ისეთ შეცდომებს უშვებს, სკოლის მოსწავლესაც რომ არ ეპატიება..." (წიგნის გვ. 96-97).

საყურადღებოა წიგნის აგორის - ინესა ნახარიძის შენიშვნა: „რამდენჯერაც არ უნდა ესაუბროთ ბატონ ედიშერს, ქართული ენის სიწმინდის დაცვის თემას ვერ ასცდებით, ეტყვი შეეცდ - ეს მისი მთავარი სასაუბრო თემაა".

ეს, ამ თემის გაშლილ: „ეჩხოეთის მიმდინარეობული ზეგავლენის გამო ეკარგება ბევრი კარგი რამ, მთლიანად ქართველებისა და ქართული ენისათვის დამახასიათებელი. პრესა, რადიო, ტელევიზია ხშირად ამ პროცესების ხელშეწყობის რიგში გამოდის. გავა დრო და ვიღაც იკითხავს: სად იყო ამ დროს მოაზრიანე ხალხთვე ლიი..." „მსად ვარ ხმამაღლა, გაუთავებლად ვილაპარაკო იმაზე, რომ ხელიერ ხეცრის ენერგიანი ენერგიულება არ ეტყვი. ეფიდეს ტრაგედიად მიგვანეს, დამოუკიდებელ

საქართველოში ლექსიკონის სიწმინდის დაცვისათვის ბრძოლა რომ ხდება საჭირო. მაგრამ რა აზრი აქვს? სიტყვას საქმე უნდა მოჰყვეს! საქმე იმან უნდა აკეთოს, ვისაც ხელეწიფება. მას კი არ სცალია ან არ იცლის...“ (გვ. 99). (ხაზი აქაც და შემდგომშიც ჩვენია).

ეს სიტყვები მწარედ მიმძღვდა გულზე როგორც ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების წევრს და უფრო ეროვნულებით ნავდიე მსახიობის გულისტკივილს.

- „მეტყველების დამახინჯება უბოლოდ ბირიტმოქმედებას ქართული ენისა და, თუ გნებავთ, ქართველი ერის წინაშე. საკუთარია, რომ დამახინჯებული მეტყველება ისმის რადიოდან, ტელევიზიიდან, სკენიდანაც კი. ისიც დიდი უბედურებაა, რომ პარლამენტის დარბაზიდანაც გვესმის ასეთი ქართული. არსებობს ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დამდგენი სახელმწიფო კომისია და მისი გადაწყვეტილებების გარეშე არავის აქვს უფლება, ქართულ სიტყვას თუნდაც ერთი ბგერა გამოაკლოს, ნაუმატოს ან ადგილადგილ შეუცვალოს. შეიძლება ადამიანს ჰქონდეს ბუნებრივი ნაკლი. ეს არ შეიძლება ჩაითვალოს მეტყველების დამახინჯებად, მაგრამ როდესაც ნორმალური მეტყველება აქვს, არ ეპატიება სიტყვების დამახინჯებულად წარმოთქმა. ყველა ენა ხომ იმით არის საინტერესო, რომ რაღაც აქვს თავისი, განუმეორებელი. ოცდა ოთხის დიალექტებზე რითაც ასე მდიდარია ქართული“... „ძალიან კარგ საქმეს აკეთებს ტელევიზიის პირველი არხი გადაცემათა ციკლით „ჩვენი ენა ქართული“. მე მიკვირს, ყოველგვარ ღონისძიებას, რომელიც მოემსახურება ქართული ენის სიწმინდის დაცვას, მაგრამ, დარწმუნებული ვარ, ვერ მივიღებთ სასურველ შედეგს, სანამ არ დაიხვეწება პრესის, რადიოსა და განსაკუთრებით ტელევიზიის ენა. კატეგორიულად უნდა მოვითხოვოთ, რომ არ გავიდეს ეთერში გადაცემა დამახინჯებული მეტყველებით“ (გვ. 100).

მსახიობის აზრით, მიუღებელია ენის გაღატაკებაზე უცხო სიტყვებით, როცა ქართულში მათი ტოლფასი სიტყვები არსებობსო. მაგალითად, როცა ჰუბლიკა ცვლის მაყურებელს, რეზულტატი - შედეგს, რეგულირება - მოწესრიგება-მოგვარებას, ფუნქცია - მოვალეობა-დანიშნულებას და ა.შ. რეალიზაცია შეიძლება, საქონლის, გეგმის, გადაწყვეტილებისა.... მაგრამ გაუგებარია რეალიზაცია პროცესის, შემორიალის... „ამის გამო საქმე ხანდახან კურიოზამდე მიდისო“ - შენიშნავს ხელოვანი.

ბ-ნ ედიშერს თავისი აზრი აქვს თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენაში შემოკლებული სიტყვების, ე.წ. აბრევიატურების შესახებ და სამართლიანად აღნიშნავს, რომ ისინი ვერ დამკვიდრდა ჩვენს ენაში. განსაკუთრებით ზეპირში. ყოველგვარი შპს, დსთ, ცსკ (რომელსაც ხელ სხვადასხვაგვარად გამოთქვამენ, ცეს.ა, ცეს.კო...) და მისთანები გაუგებარს ხდის ქართულ მეტყველებას.

მსახიობის აღშფოთებას იწვევს „შეუთანხმებლობა რიცხვში, პრეფიქსში, არაზუსტი გამოთქმები, დამახინჯებული ლექსიკა...“ მაგალითად, ყოველად გაუმართლებლად მიანნია შესიტყვები გაკეთება-მუსიკის, მუსიკისათვის ტექსტისა ან გაკეთება ამბისა („ახლა მე ისეთ ამბავს გეტაკეთებ“ - ტელევიზიიდან). ამიტომ - შენიშნავს მსახიობი - კომენტატორები, დიქტორები „უდიდესი პასუხისმგებლობით უნდა შეირჩეს, ნაცნობ-მეგობრების ყოველგვარი ინტერესების გამოვალისწინების გარეშე“.

რეკლამის ენა ხომ, ბ-ნი ედიშერის შეხედულებით, ხალხდება ყოველგვარ საზღვარს. მაგალითად ასახელებს: „ნუ უყურებთ ცუდ სიზმრებს“ (?!). „ბევრ მსიარულ ღღეებს მოგვიტანს ნაყინები“, „ვეზრუნველყოფთ მაქსიმალურ გაგრილებას“, „სიახლე ნამდვილი ბორჯომისაგან“, „ახლენილი მონატრება“... „ახლენილი სიზმარი გამიგია, ოცნებაც. წინასწარმეტყველებაც. მაგრამ მონატრება?!“ (გვ. 102). „სარეცხი ხაშუალების რეკლამისათვის იყენებენ სიტყვა „უმწიკვლოს“. უმწიკვლო ხომ ნიშნავს უმანკოს, უბიწოს, შეურცხვენელს. მისი ხმარება გარეცხილი თეთრეულის ხარისხის აღსანიშნავად უხერხულია, სასაცილო თუ არა“ (იქვე.).

მსახიობი ობიექტური და კიბეგორიულია სალიტერატურო ენის თანამედროვე მდგომარეობის შეფასებისას. „ყველაფერი, რაზედაც მე ვამახვილებ ყურადღებას, ვინმეს იქნებ წვრილმანის გამოკიდებად მოეჩვენოს. ჩემი ღრმა რწმენით კი დაუდეგრობა დღევანდელი ქართველების უდიდესი სენია და, თუ დროულად არ ვემკურნალებთ, აღმოფხვრის გზაზე დააყენებს ერს“ (იქვე).

ბ-ნი ედიშერი ცამდე მართალია, ყველა შენიშვნისა თუ საყვედურის დროს. ჩვენი საზოგადოების უმრავლესობა რომ ასე ფიქრობდეს, მაშინ არაფერი გაგვიჭირდებოდა არც ჩვენ და არც ჩვენს სათაყვანებელ ქართველს.

ბუნებრივია, წიგნის წაკითხვის შემდეგ ამ წერილის დაწერამდე გამიჩნდა სურვილი ბ-ნ ედიშერთან შეხვედრისა და საუბრისა. წიგნის ავტორის, ქ-ნ ინესა ნახარიძის

დამმარეებით შეუხვდი მსახიობს შოთა რუსთაველის სახელობის თეატრში, მის სამუშაო ოთახში და მთელ ორ საათს ვისაუბრეთ მისთვის და ჩემთვის საინტერესო და საჭირბოროტო საკითხებზე. წიგნში გამოქვეყნებულ დაეჭება ბევრი ახალი მოსაზრება, შენიშვნა, საკვლევიც და მაგალითიც.

- „მსახიობი, ფეხბურთელი, მეცნიერი... და ვინ, ვინც უნდა იყოს, ვალდებულია დაიცვას წარმოთქმის კულტურაც და წერის კულტურაც".

- დაუშვებელია ხიტკვების ამ ფორმით წარმოთქმა ან დაწერა: ავანტკოფი, ინიტუტი, მკელობს, არი, მაქ (გაქ), ბძანებს, მიცა და მისთ.

- გაუგებარი ხდება შემოკლებები: თსუ (თბილისის სამედიცინო უნივერსიტეტი), თსუ, ხდასუ (ეს არც უნივერსიტეტს ეკადრება და არც დაკეთ აღმაშენებლის სახელს!)...

- შკოლტურობაა, პროფესიონალიზმია (ბ-ნი ედიშერის შეფასებაა!) ხიტკვების ასეთი დაკავშირება: ბევრი მუსიკები დაწერა (მოისმინა), მადლობა მოუხადა (მინდა მოვიხადოთ), კრეგს ეარტკოდა...

- აღმაშფოთებელია ოფიციალური მიმართვის დროს ასეთი ფამილარული ფორმების გამოყენება: თაკო, თიკო, ხათო, თამო (თამუნა) და მისთ. მით უმეტეს: ქ-ნი თინიკო, ბ-ნი მიშიკო, ბ-ნი ვაკო...

- დასაგმობია უცხო ხიტკვების გამოყენება მათთვის უჩვეულო გარემოცვაში. მაგ. ტანდეკი მსახიობია ან მსახიობისა და რეჟისორის, ან კიდევ, რეჟისორისა და მწერლის ერთობლივი შეშობის შესახებ.

- ასევე დასაგმობია უცხო ხიტკვებისაგან ქართული ენობრივი საშეალებებით ზმნების ახალი ფორმათა წარმოება: ეკონტაქტება (დაეკონტაქტა, დამეკონტაქტე, დაგეკონტაქტები...), დაარეგულირა (დარეგულირდა), დაასპონსორა (დამასპონსორა, დაგასპონსორებ...) და მისთ.

- მოგეხსენებოდა და უამრავ ასეთი რეკლამები: „გამორჩეული წესების კულტურა" (თურქე ნამეღლავის შესახებ); „რიდის არის შენი დაბადების დღე? - მიდი და ეაიზიარე მხიარულება ჩვენთან ერთად" (მაკდონალდსის რეკლამა); „სიცოცხლეო, მე შენ მიყვარხარ!" (?)...

ბელეგადაკეთების „ჩვენი ენა ქართული" შესახებ კი ბ-ნმა ედიშერმა კეთილი სურვილით აღნიშნა. „საჭიროა მისთვის უფრო მეტი აკადემიური ფორმის მინახვა. ხშირად მასალის მარტო სწორიაარასწორიას ფორმით მიწოდება არ კმარა. იგი არ უნდა გახდეს ანეკდოტების თემა, არ უნდა იყოს „ფორტუნას" გადაკეთების დონეზე. ის გასართობი პროგრამაა და მას ეპატეება ასეთი ფორმა. „ჩვენი ენა ქართული" მეტი აკადემიურობითა და დამაჯერებლობით უნდა გამორჩეულიყო. მას მეტ დროსაც უნდა უთმობდნენ".

ბ-ნი ედიშერი თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის მოშხმარებელს სამართლიან მოთხოვნებს უყენებს. პირველ რიგში ოფოთინ იკავს ამ მოთხოვნებს საკუთარი მეტყველებით და ენობრივი კულტურის საკეთილო მაგალითს იძლევა.

არნ. ნიკობაეის სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის თანამშრომელია სახელით ეტედავ და მადლობის ნიშნად ბ-ნ ედიშერს ეუბნეს ბესრაიონ ჯორბენაძის სახელოვნების ჟურნალ „ბურჯი ერეოვნებისას" ბოლო ნომრებს (რომლებიც რედაქციამ თავზიანად გამატანა მასთან), კრებულის „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხების" VII წიგნს და აკად. ქ. ლომთათიძის წერილის ქსერიასლს - „რიდის ამდიდრებს კალკები ენას და რიდის ალარიბებს?", რომელიც გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს" 1991 წლის 26 აპრილის ნომერში დაიბეჭდა. და კიდევ საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატის ქუთაისის სამმართველოს გაზეთის ბოლო ნომერს. ეს ლიტერატურა დავუტოვე იმ ეჭვის ოდნავ მაინც გასაქარწყლებლადაც, რომ თქმას აზრი არა აქვს, თუ მას საქმე არ მოყვება. საქმე კი იმან უნდა აკეთოს, ვისაც ხელეწიფება. მას კი არ სცალია ან არ იცლისო. ბ-ნი ედიშერის ეს შენიშვნა ალბათ ნაწილობრივად ჩვენც გვეხება. მაგრამ ერთია სალიტერატურო ენის ნორმების დადგენა და რეკომენდაციების მიცემა, მეორე - მათი დანერგვა. რაც მთელი კულტურული და მოაზროვნე ქართული საზოგადოების მოვალეობაა, ეს უნდა ხდებოდეს სკენიდანაც. რადიო-ტელევიზიისა თუ პრესის საშეალებითაც. პირველ რიგში კი საშეალო და უმაღლეს სასწავლებლებში.

ბ-ნი ედიშერ, გილოცავთ დაბადებიდან 75 წლის შესრულებას! 21-ე საუკუნეში ასე პირნათლად, მხნედ, შემართულად, დიდი სიყვარულით გეცლოთ თქვენს მშეენიერ შვილებთან და შვილიშვილებთან ერთად! ჩვენ კი ხშირად მოგვესმინოს თქვენი ძარღვიანი და სანიმეშო მეტყველება სკენიდანაც, რადიო და ტელევიზიებშიც.

ქართული ტელეგადაცემები...

ეროვნული ბიბლიოთეკა

საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია, თუ რა დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ჩვენი კლასიკოსები თეატრის ენას: იმ პერიოდისათვის თეატრის ენის გავლენა საზოგადოებაზე განსაზღვრელად დიდი იყო. თეატრს ეს ფუნქცია დღესაც არ დაუკარგავს, მაგრამ ტელევიზიამ პირველობა წაართვა. ამიტომ თუ რა მნიშვნელობა აქვს, რიგორი ქართულით ესაუბრებიან ტელეეკრანებიდან საქართველოს, ვფიქრობთ, ნათელია.

სამწუხაროდ, ვერ მოვიწონებთ თავს ამ მხრივ. დღეს ეკრანდებას მხოლოდ ტელეგადაცემათა სათაურებზე შევაჩერებთ

კომენტარის გარეშე:

ტონიკი; ბისი; Co-მედია; ნონსტოპი; კლიპ-მიქსი; პროგრამა „F"; ბრავო (I სტერეო)... ჯაზ-პარნასი (კავკასია)... და სახელმწიფო ტელევიზიიდან:

კომუნიკატორი;
რამპა;
მაესტრო;
ეკო-დაიჯესტი;
მეალმანია;
ოვერტაიმი;
ჯეოპოპი;
ფაილი;
ტელე-სინე-ვიდეო;
არტ-ექსპრესი;
ტაიმ-აუტი;
ოქტაგონი;
ულტრა;
მეტრონომი;
ბელკანტო;
ზუმი;
მუნდიალი;
ტოტო-ლოტო;
ფორტუნა;
ჰიტ-პარადი;
ანტრე;
სუპერ-მატჩი...

ჩვენ მხოლოდ ერთი კვირის (20.XI-26.XI) ტელეპროგრამას გადავავლეთ თვალი. ნუ დაწყდებათ გული იმ გადაცემათა ავტორებს, ვინც ამ კვირის პროგრამაში არ მოხვდა, ანდა შემოხვედით გამოგვრჩა...

„ქართული ენა არ გაუვლია"

(გეა) სამცხე-ჯავახეთში პედაგოგთა 3 წლის დავალიანებამ 1 300 000 ლარს მიაღწია. ახალქალაქის სოფლებში სკოლები მძიმე ავარიულ მდგომარეობაშია. არ არის საკმარისი რაოდენობის სასკოლო ინვენტარი, სახელმძღვანელოებით უზრუნველყოფა კი სიმძიმური დიასპორის მეშვეობით ხდება. განათლების სამინისტროს ცნობით, ამ საკითხთან დაკავშირებით საგანგაშო სიტუაციაა, რადგან სიმძიმურნოვან სახელმძღვანელოებში საქართველოს ისტორია დამახინჯებულია. რეგიონში უმთავრეს პრობლემად კი ქართული ენის უცოდინრობა რჩება. საქმე იქამდეც მივიდა, რომ რამდენიმე სკოლის კურსდამთავრებულებს ატესტატებში დაფიქსირებული აქვთ: „ქართული ენა არ გაუვლია". ქართული ენის მასწავლებლის 4 ადგილი კი დღემდე კვლავ ვაკანტურია.

„ალია" №146(945), 2000 წ.

ეს ქართული გაზეთია?

განვაგრძობთ ბეჭდვას საქართველოს ტელევიზიის I არხით გადაცემული სიუჟეტების ტექსტისა, რომლის ავტორი არის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების მეცნიერ-თანამშრომელი ნინო ჯორბენაძე; კონსულტანტი - ამავე განყოფილების ხელმძღვანელი, დოც. შუქია აფრიდონიძე. საუბრის თემა არის პარონიმები.

სწორია

კომპანია და კამპანია

პარონიმები სიტყვაა ისეთ წყვილებს ეწოდება, რომლებიც ფორმით ერთმანეთს ემსგავსებიან, მნიშვნელობით კი - განსხვავებულნი (ამ ტიპის სიტყვებზე ჯერ სხვა დროსაც გვქონია საუბარი). დღეს ოქვენი ყურადღება გვინდა გავამახვილოთ სიტყვათა წყვილზე: **კომპანია - კამპანია.** მიუხედავად იმისა, რომ ამ ორ სიტყვას შორის ფორმობრივ სხვაობას მხოლოდ ერთი ბგერა ჭრის, შინაარსის მრავე ისინი საკმაოდ შორს არიან ერთმანეთისგან.

კომპანია რამდენიმე ადამიანის ერთობას, ამხანაგობას, ადამიანთა ჯგუფს აღნიშნავს. მაგალითად, შეიძლება თქვა: **გუშინდელ დღე მეგობრების კომპანიაში** (ანუ წრეში, სიმოგზაურეებში) გიგორეს: **უცხოელმა კომპანიამ საქართველოში ფილიალი გახსნა** და ა.შ.

რაც შეეხება **კამპანიას**, ის სიტყვა სტრატეგიული მიზნით ორგანიზებულ ღონისძიებათა ერთობლიობას, ან რაიმე ლაზე სიმოგზაურეობრივ-ბალიტიკური ამოცანის გადაწყვეტისათვის საჭირო ორგანიზებულ საქმიანობას აღნიშნავს. ამიტომ ის ხშირად ისმინება ისეთ სიტყვათშეხამებებში, როგორებიცაა: საარჩევნო კამპანია, ოფიციალ კამპანია, ანტიკორუფციული კამპანია და სხვა.

ამ ორ პარონიმს (კომპანია-კამპანია) ხშირად ერთმანეთის ნაცვლად ხმარობენ და შეცდომით ამბობენ: საარჩევნო კომპანია ორგანიზებულად ჩატარდა, მიმდინარეობს ანტიკორუფციული კომპანია; ის ახალი წელი მეგობრების კომპანიაში გავატარე; სუფრაზე კარგი კომპანია შეიკრიბა და ა.შ.

ცნება და მცნება

ოქვენი ყურადღება გვინდა გავამახვილოთ საკმაოდ ფართოდ გავრცელებულ პარონიმებზე **ცნება - მცნება.** თითოეულ მათგანს საკუთარი განსხვავებული მნიშვნელობა აქვს და, აქედან გამომდინარე, საკუთარი განსხვავებული კონტექსტიც.

ცნება ერთი კონკრეტული სიტყვის ასოთაშორეულ მთარეს, შინაარსს, მნიშვნელობას აღნიშნავს: სიტყვათ გამოთქმები ითვალისწინებენ სინამდვილის (საგნის, მოვლენის) ცნება. ამიტომ ვამბობთ: **საშობაოს ცნება ყველასთვის ძვირფასი უნდა იყოს; სიკეთის ცნება მისთვის უცხოა;**

რაც შეეხება „მცნებას", ის ზნეობრივ-ფილოსოფიური ხასიათის ბიბლიურ გამონათქვამს აღნიშნავს („ათი მცნება"). ის გადმოცემთ ანუ ერთი წინადადებით ან ერთ ნაწილს. აქ აუცილებლად გავიხსენებდა ლეონ ფერამიშვილის ცნობილი სიტყვები: „ისმენე, ხუვილის მხეცისანო, მიხედე დიეთის მცნებასა". თავად მცნება, ანუ დარიგება - მოძღვრება კი ასე ჟღერს: „ეერ წაარე ჭამე. ყველა ტანელი, თუ ეერ გეგოლოგასა".

მოუხედავად **ცნებასა** და **მცნებას** შორის არსებული შინაარსობრივი სხვაობისა, ისინი ხშირად ერევიან ერთმანეთში და „ეტყვესად „მცნების" სახელებენ იქ, სადაც „ცნება" უნდა გამოიყენონ. მაგალითად, პრესაში ხშირად წაიკითხავთ: „საშობაოს მცნება ყველასთვის ძვირფასი უნდა იყოს", „ინტელექტუალების მცნება მხოლოდ განათლების რიგი გულისხმობს" და სხვა. როგორც ვხედავთ, ამ შემთხვევებში ერთი წინადადებით გამოსაცემ დარიგება-მოძღვრებაზე კი არ არის საუბარი, რასაც სიტყვა „მცნება" აღნიშნავს, არამედ სიტყვის შინაარსზე, ანუ ცნებაზე. ასე რომ, სწორი იქნებოდა წინადადებები: **საშობაოს ცნება ყველასათვის ძვირფასი უნდა იყოს; ინტელიგენტის ცნება მხოლოდ განათლებას რიგი გულისხმობს;** და მისთანანი.

ახალი წიგნები

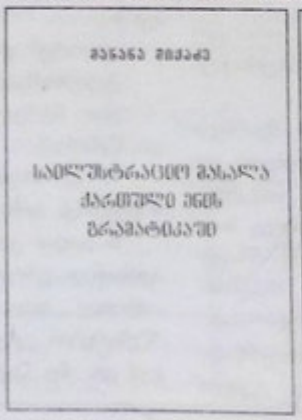

ეროვნული ბიბლიოთეკა

როგორ ჩატარდება მისაღები გამოცდები ქართულში

ქართულ ენასა და ლიტერატურაში 2001 წელს მისაღები გამოცდების ჩატარების ფორმების შესახებ

თბილისის ი. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ქართულ ენასა და ლიტერატურაში 2001 წელს წერითი გამოცდა ჩატარდება შემდეგი ფორმით:

ა. ჰუმანიტარულ ფაკულტეტებზე

შემსვლელ აბიტურიენტებს წერითი გამოცდაზე მიეცემათ ორი საკითხი, ამათგან:

პირველი არჩევითია - ორი დახასელებული თემიდან აბიტურიენტი ირჩევს ერთ-ერთს.

საგამოცდო თემატიკა შეირჩევა საბრიფინგო მასალის მიხედვით და გულისხმობს: რიგორც ცალკეულ ნაწარმოებია განხილული, ასევე მათი საერთო პრობლემატიკისა თუ მხატვრული თავისებურებების ანალიზს, პერსონაჟთა დახასიათებას და სხვა.

მეორე საკითხად გთავაზობენ ბულია 10 პუნქტიანი ტესტი. ტესტის პირველი ექვსი პუნქტის მეშვეობით მოწმდება ლიტერატურული მასალის ცოდნა ქართული მწერლობის საუკეთესო პერიოდიდან. დანარჩენი ოთხი პუნქტი ქართული ენის საკითხებს მოიცავს.

აბიტურიენტს მოეთხოვება წერილობითი ფორმით სრული პასუხი გასცეს ტესტის თითოეულ პუნქტს.

გთავაზობთ ჰუმანიტარულ ფაკულტეტებზე შემსვლელ აბიტურიენტთათვის ქართულ ენასა და ლიტერატურაში წერითი გამოცდის ერთ-ერთი ბილეთის ნიმუშს:

საგამოცდო ბილეთი №...

I. აირჩიეთ თემა:

1. რუსთაველის შეხედულება მარადისობასა და მოკვდავობაზე;

2. დავით კლდიაშვილი - „სამანიშვილის დედინაცვალი" (განხილვა);

II. ტესტი.

უპასუხეთ კითხვებს:

1. ვის უთხრა ამომ ეს სიტყვები: „მე, ვითარცა კეფელსა მაგას, რომელსა მიყრდნობილ ხარ, ეგრე არა მესმიან ცუდნი ესე სიტყვანი შენნი".

2. საღ გვხვდება „ვეფხისტყაოსანში" პირველად მთავარი გმირის, ტარიელის სახელი?

3. ვინ იგულისხმება ამ სტრიქონებში:

„ვითარცა ლმერთა მშვენიერების,
ქველმოქმედების, სახიერების,
ვინ მტრედი მადლის, მშვიდი და წყნარი.."

4. დაასრულეთ სტროფი: „წინ მომეგებნენ ლიმილით..."

5. დავით კლდიაშვილის რომელი პერსონაჟი ცხოვრობს ამ „სიბრძნით": „ორიოდე დღე ვიცოცხლო, გული მწუხარებით ევივსო, მოლხენა დავიკლო და ისე წავაყრევინო ზედ მიწა? შენც არ მომიკვდე... მაგაზე მეტი სისულელე იქნება?!"

6. „აქ, ჩემს ახლოს, მოხუცის ლანდს სძინავს მეფურ ძილით",- წერს გალაკტიონ ტაბიძე. ვის გულისხმობს იგი „მოხუცის ლანდში"?

7. რომელია სწორი: ა) ვახტანგმ დააარსა, ბ) ვახტანგმა დააარსა.

8. გაასწორეთ ფრაზა: ჰეტრე ყოველთვის ერთი და იგივეს ამბობდა.

9. შეარჩიეთ და ჩასვით სწორი ფორმა:

ცდილობდა, რომ არაფერი... (გამოპარვოყო, გამოპარვოდა, გამოპპარვოდა, გამოპპარვოყო).

10. ხაზი გაუსვით სწორ ფორმას:

შეეცვლეინებ, შეეცვლეენინებ, შეეცვლეეინებ.

ბ) საბუნებისმეტყველო და ეკონომიკურ ფაკულტეტებზე კი აბიტურიენტებს მიეცემათ სამი პროგრამული თემა (ორი - ნაწარმოების, ან მისი ნაწილის შინაარსი, ერთი - განხილვა, ან პერსონაჟის დახასიათება და ა.შ.) აბიტურიენტი საწერად ირჩევს ერთ-ერთ მათგანს.

გთავაზობთ საბუნებისმეტყველო და ეკონომიკურ ფაკულტეტებზე აბიტურიენტებისათვის წერითი გამოცდის ერთ-ერთი ბილეთის ნიმუშს:

საგამოცდო ბილეთი №...

აირჩიეთ თემა:

1. აკაკი წერეთელი - „გამზრდელი" (შინაარსი)

2. დავით კლდიაშვილი - „სოლომან მორბელაძე" (შინაარსი)

3. მეფე გიორგის დახასიათება (კონსტანტინე გამსახურდიას „დიდოსტატის მარჯვენის" მიხედვით)

ქართულ ენასა და ლიტერატურაში წერითი გამოცდასთან ერთად ზეპირი გამოცდა ბარდება ფილოლოგიის, დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის, აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტების ყველა სპეციალობაზე. ზეპირ გამოცდაზე აბიტურიენტს ეძლევა ინდივიდუალური ბილეთი, რომელშიც შეტანილია: ორი საკითხი ქართული ლიტერატურიდან, ერთი- ქართული ენის გრამატიკიდან. ამასთან ერთად აბიტურიენტს ეკალება წინადადების გარჩევა.

გთავაზობთ აბიტურიენტებისათვის ქართულ ენასა და ლიტერატურაში ზეპირი გამოცდის ერთ-ერთი ბილეთის ნიმუშს.

საბაკალავრო ბილეთი №...

1. „შუშანიკის წამება" (ავტორი, დაწერის დრო).

2. ხიდიტეხილობის პრობლემა ილია ჭავჭავაძის „ოთარაანთ ქვრივის" მიხედვით.

3. სიტყვა, მისი პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობა.

4. გაარჩიეთ წინადადება:

დათიკოს მოკლის შემდეგ მე იმ მხარეში ყოფნა ძალიან გამიძნელდა.

არასაბუკალურ სწავლების ფორმაზე შემოსული აბიტურიენტები ფილოლოგიის, აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტების ყველა სპეციალობაზე. აგრეთვე გამოცდებითი მოგზაურობისა და კომპიუტერულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სპეციალობაზე - „გამოცდებითი ლინგვისტიკა" აბარებენ ქართულ ენასა და ლიტერატურაში ერთ, ტესტირებულ გამოცდას.

გთავაზობთ ამ ფაკულტეტებსა და სპეციალობებზე ქართულ ენასა და ლიტერატურაში ტესტირებული გამოცდის ტესტებიდან ერთ-ერთ ნიმუშს.

ტესტი №...

1. ზენონი, სანინო კაცთა შვილი, საიდან მოვიდა გრიგოლ ხანძთელის ძმობაში?

ა) ქართლიდან, ბ) სამცხიდან, გ) აფხაზეთიდან, დ) ჰერეთიდან.

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

2. რა უწოდა თავის წიგნს დ. გურამიშვილმა?

ა) „სწავლა მოსწავლეთა", ბ) „ქართლის ჭირი", გ) „ქაცვია მწყემსი", დ) „დავითიანი"

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

3. დაასრულეთ სტროფი:

„შენს წმინდა სახეს, შვენებით სავსეს

4. დაასრულეთ სტროფი:

„მე ჩანგური მისთვის მინდა,

5. ვინ არის ავტორი ლექსისა „არაგვს"?

ა) ილია, ბ) გ. ლეონიძე, გ) ვაჟა-ფშაველა, დ) გალაკტიონი

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

6. რომელ ნაწარმოებშია თავის რჩენის საშუალება მაჭანკლობა?

ა) „კაცია-ადამიანი?", ბ) „ბაში-აჩუკი", გ) „სოლომან მორბელაძე" და „ქმუშაძის გაჭირვება"

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

7. ვისი ლექსია „მოაწმინდის მთვარე"?

ა) გ. ლეონიძის, ბ) ვაჟა-ფშაველასი, გ) აკაკის, დ) ნ. ბარათაშვილის

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

8. ჩამოთვლილთაგან რომელია სწორი?

ა) მოვაბავ, ბ) მოვასხავ, გ) მოვპარსავ, დ) მოვადგავ

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

9. ჩამოთვლილთაგან რომელია მცდარი?

ა) ეპითეტი, ბ) ეტიკეტი, გ) ატლეტი, დ) ესთეტიკა.

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

10. გაასწორეთ შეცდომები, დასვით სასვენი ნიშნები.

ორი ყმაწვილი გამევიდენ გზაზედ ცოტახნის შემდეკ

ისინი ფარითით ანზოგადებდენ ავრცელებდენ გამოცოილებას

ნოდარიმ როგორც მასპინძელმა თამადობა თითვან იკისრა

ყოველ შეკითხვაზე სწორი პასუხი მხოლოდ ერთია. აბიტურიენტმა უნდა შეძლოს სწორი პასუხი.

ყოველი შეკითხვა ითვლება ერთ ქულად. 6-ზე (ექვსზე) ნაკლები ქულა არადამაკმაყოფილებლად ითვლება და აბიტურიენტი კარგავს კონკურსში მონაწილეობის უფლებას.

ცვლილებანი მისაღები გამოცდების პროგრამაში

ოსე ფილოლოგიის ფაკულტეტის ქართული ენისა და ლიტერატურის შეფასებისაბმოს გადაწყვეტილებით მისაღები გამოცდების პროგრამიდან ამოღებული იქნა:

ი. ჭავჭავაძის „ბესმის, ბესმის..."

დ. კლდიაშვილის „ქმუშაძის გაჭირვება"

მ. ჯავახიშვილის „ვილდო", „მწის ყოფილი"

გ. ტაბიძის „ლურჯა ცხენები", „სილაკვარდე, ანუ ვარდი ხელაში".

პროგრამაში შეტანილ:

ი. ჭავჭავაძის „დაე, თუნდ მოკვდე"

ა. წერეთლის „ხატის წინ"

ვაჟა-ფშაველას „ხიმღერა (დამხვეჭილ, ცოო, დამხვეჭილ)"

მ. ჯავახიშვილის „ჯაყის ხიზნები"

გ. ტაბიძის „ჰე, მაშველო", „მაშველი (ცვრიან ბალახზე...)"

გ. ლეონიძის „წიგნი „ქართლის ცხოვრება", „მეცამეტე საუკუნე"

ანონსი: მომავალ ნომერში გამოქვეყნდება მ. ჯავახიშვილის „ჯაყის ხიზნების" ფილო-მხატვრული ანალიზი.

საოცარი რამ ყოფილა ეს „მაგრამ“

1066 წელს უილიამ დამპყრობელი ინგლისის მიწა-წყალს რომ მიადგა და ქალაქ პასტინგთან დიდი ბრძოლები გამართა, ეს ამბავი ინგლისის ისტორიაში დიდი ასოებით ჩაიწერა. ჩვენი საუკუნის ბოლოს, მეუღლესთან - ჯეიმს პიტერ სკრიეენერთან ერთად, პასტინგში გამგზავრებული ერთი ქართველი გოგონას - ბ. ჯორბენაძის საზოგადოების პირველი „უცხოელი“ წევრის, ვერიკო მიქიაშვილის სულში ატეხილ დავიდარაბას კი ახლა ჩვენ მოგითხრობთ:

ინგლისური ქუდი

უცხოეთის ცის ქვეშ გატარებული 16 წელიწადი ვინმეს, იქნებ, არც ისე ბევრი მოეჩვენის, მაგრამ ვერიკო მიქიაშვილისათვის ეს, ლამის, მთელი ცხოვრებაა, ყოველ შემთხვევაში, დაახლოებით იმდენია, რამდენიც, მანამდე, შობლიურ მიწა-წყალზე იცხოვრა.

ინგლისში გატარებული პირველი წლები, ქალბატონი ვერიკოს თქმით, ძალზე მძიმე აღმოჩნდა მისთვის. წარმოიდგინეთო, - ამბობს, - ქართულ ტრადიციებზე აღზრდილი, მოულოდნელად, იმულებული ხდები, იტალიური ქუდი დაიხურო... იტალიური ქუდის მორგება კი, არც ისე იოლია, მით უფრო, ქართველისათვის. აი, ნოსტალგია კი ისეთი სენი ყოფილა, მარტოსულობით რომ გაგტანჯავს და, ერთ დღეს, იმასაც გათქმევინებს, რომ აღარაფერი გინდა ამ ხალხისა, რომ შენი საშობლის „მტვრიანი“ ჰაერის ჩასუნთქვა იტალიურ გაჩახჩახებულ ქალაქებსაც გირჩევნია და მთელს ქვეყნიერებასაც. მაგრამ...

უცნაური რამ ყოფილა ეს „მაგრამ“ - დაეჭვაურება შენს ცხოვრებას და ხან ხად გადაგიდებება, ხანაც - ხად. ჰოდა, ვერიკოსაც ასე გადაუქცია გზაც. ნოსტალგიური ფიქრებიც და... ინგლისის მიწა-წყალზე დატოვა.

ხდება, მერე, ასეთი რამეებიც: ცხოვრობ, ცხოვრობ - ინგლისური ქუდით, და მოგინდება, უცებ, რაღაც ისეთი გააკეთო, შენს ქვეყანაში ჩვეულებრივ ამბად რომ ითვლება. და აკეთებ, მაგალითად, ასე: მიიპატიჟებ შენს შეზობელ ინგლისელ ქალბატონებს ჩაიზე, დააცხობ ნამცხვრებს, გაშლი სუფრას, ისინი კი შემოვლენ, უხერხულად გაოცდებიან: ჩვენ ამას არ მოველოდითო,- ხმამაღლა ასე ბუტბუტებ, გულში კი, ალბათ, ფიქრობენ: რამ გადარია, ეს ცხრა მთის იქიდან ჩამოსული გოგონა, ცხრა მთის აქეთელებისთვის ასე რომ გაწეალებულაო...

შენ კი, თუნდაც ამ, თითქოს უმნიშვნელო შემთხვევით გრძნობ, რამდენი სხვაობაა შენსა და მათს შორის, შენს საშობლოსა და იმ უცხო მიწა-წყალს შორის... გრძნობ და უფრო მეტად ცდილობ, „ცხრა მთისა და ცხრა ზღვის“ გადაღმაც გაჰყვეს შენი პატარა სამყარო: ამ ხალხებ ქართულ ,ერძებს, შვილებს ესაუბრები ქართულად. შენს პატარა ოჯახში ამ,ყოდრებ ქართულ ტრადიციებს და იქმნი შენს საკუთარ, პატარა საქართველოს, რომელსაც ეთაყვანები, რადგან, ცხოვრებისეულმა გამოცდილებამ გაჩვენა: შენს ისტორიას, კულტურას, ტრადიციებს შენ თუ არ ეცი პატივი, საკუთარ ფესვს თუ არ მოუფრთხილდი, არავინ დაგაფასებს!.. ფესვებისგან მოწყვეტა კი იმას ნიშნავს, რომ დაკარგული ადამიანი ხარ ამოდენა სამყაროში.

გენაცვალოს ბებო... დ. რა უნდა გავაცნობიეროთ ქართველებმა

ვიდრე ჩვენ ვსაუბრობთ, სკრიეენერია ქართულ-ინგლისური ოჯახის მემკვიდრეები 11 წლის ბენჯამინი და 14 წლის ალეკო მაგიდას უსხედან და გულდასმით გვისმენენ. ქართველის სწავლა გაგიჭირდა-მეთქი,- ვკითხეთ ალეკოს. ის კი ამბობს, რომ არ ახსოვს დრო, როცა ქართული არ იცოდა. რომ პირველი ქართული სიტყვებიც, ალბათ, მაშინ თქვა, როცა ინგლისურად ალაპარაკდა. კიდევ იმას ამბობს, რომ აქაურობა ძალიან მოსწონს: ქართული სტუმართმოყვარეობა, ოჯახური სითბო, ადამიანური ურთიერთობები... კიდევ აქაური ბებია-ბაბუა უყვარს მეტად - აბა, წარმოიდგი-

ნეო, ბუნია გენაცვალეთი, რომ ეც�d და გულში ნაიკრავს. ამისთანები იქ არ ხდება, განა იმიტომ, რომ იქ ნაკლებად ეჯ ვართ, არა, უბრალოდ, ფიქრობს, რომ ინგლისში, რატომღაც ქვლაფერი მიმბეჭდრებელი წესების მიხედვით კეთდება (ხომ ეცეობა, აკრძალული ხისხლიც რომ ჩქეფს მის ძარღვებში), აქ უფრო თავისუფლად სუნთქავს. რომ ქკითხოთ, დიდი სიამოვნებით დარ-ჩებოდა, მაგრამ, უბრალოდ, არ იცის, რა უნდა აკეთოს აქ იმისათვის, რომ თავი შეინახოს. კოლეგ. ალეკო ფიქრობს, რომ ქართველები უფრო მეტ პატივს უნდა ვცემდეთ ერთმანეთს, რომ უნდა გავაცნობიერით, თუნდაც. ის ელემენტური რამ, რომ ლაღი-ძის წეალი სალობია რეკლამირე-ბულ „კოკა-კოლას", თითოეული ქართველი კი მეტი პასუხისმგებ-ლობით უნდა მოეკიდოს საკუთარ თავსაც და ქვეყანასაც.

ეგრე არ არი, თაყაო...

- პირველად რომ ჩავედი ინგლისში და იქაურობას შევხე-დე, - მეუბნება ქალბატონი ვერი-კო, - რალაც უცნაური შეკავალი ვიგრძენი და გავიფიქრე: თუკი ინგლისელებმა შეძლეს ასე აეშე-ნებინათ და გაელამაზებინათ თავიანთი ქვეყანა, ჩვენ რატომ არ შეგვეძლია-მეთქი. მერე და მერე მივხვდი, რომ ამას ბევრი მიზეზი აქვს. ჯერ ერთი: ინგლისსა და საქართველოს სხვადასხვა გეოგ-რაფიული გარეგნი, სხვადასხვა ისტორია აქვს. ინგლისი კუნძულ-ია და ამიტომ მტერი ილლად ვერ დაიპყრობდა, თანაც მისი მტრებიც ერთიანები იყვნენ და, შესაძლოა, მათ უფრო მეტი ე�d-ურა შეექმნათ, ვიდრე ირანელ დამპყრობლებს - საქართველოში. ინგლისს საუკუნეების მანძილზე კოლონიები ჰქონდა და შეძლო კაპიტალის დაგროვება. საქართვე-ლის ისტორია კი... სულ ომები, შულლი, ლალატი... კაცმა რომ თქვას, შულლი და ლალატი ინგლისის სამეფო კარზეც იყო, მაგრამ... ქართველი კაცის ბუნება მაინც სხვანაირია - თითოეულს მხოლოდ საკუთარი „მე"-ს დამკვიდრება სურს. დღემდე ვერ გავიგებინეთ, რომ მხოლოდ პი-რადი კეთილდღეობით დაკმაყოფი-ლება სიკეთეს ვერ მოგვიტანს. შენთან ერთად, ის შენი კარის მეზობელიც ძლიერი თუ არ არის, მოვა მტერი, შენც შეგჭამს და შენს მეზობელსაც. ღმერთმა ქართველ კაცს მისცა ნიჭი, ბარა-ქიანი მიწა-წყალი და თავისუფლე-ბის იმდენად დაუოკებელი სურვი-ლი, რომ მთელი ცხოვრება ამ თავისუფლებას ეძებს, თუნდაც თავის პატარა სამყაროში. უფრო დიდი საქმე - ნიჭი და ბარაქიანი მიწა-წყალი კი ვეფერხეს რჩება.

„ჩემი პატარა საქართველო"

ქალბატონი ვერიკო ლეონიძეობით ისევ პასტინგშია და თავის საყვარელს აკეთებს. ხანმოკლეოდ იგი საქართველოში ქართულ-ინგლისური კოლეჯის გახსნას ამირებს, რადგან ფიქ-რობს, რომ თავადაც უკვე ორი სამყაროს წარმომადგენელია - ერთი მხრივ სამშობლო, სადაც ფესვები უდგას და, მეორე მხრივ, ოჯახი, რომელიც წლების წინათ ინგლისის ერთ ისტორიულ ქა-ლაქში დამკვიდრდა... მაშინ რომ მის სულში დაეიდარაბა ატეხა, უილიამ დამპყრობლის ბრძოლე-ბიც კი ვერ შეედრება. თუმცა, ამ ეველაფერს ამბოდ არ ნაუელია - ცხრა მთისა და ცხრა ზღვის გა-დაღმა მან ერთი პატარა „კუნძუ-ლი" დაიპყრო, იქ საკუთარი „მე", ის სასურველი თავისუფლება დამკვიდრა და ასე ლამაზად უწოდა - ჩემი პატარა საქართვე-ლო...

ეკა ბუჯიაშვილი

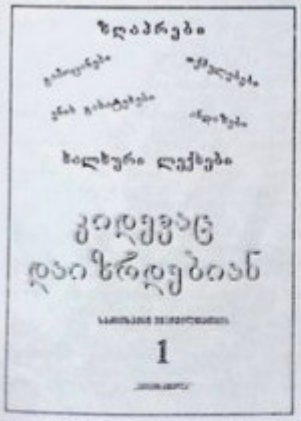

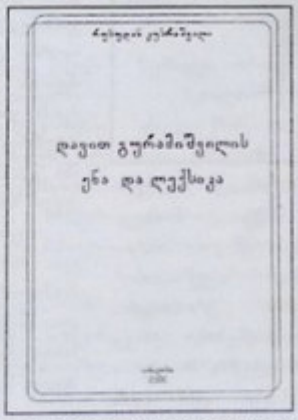

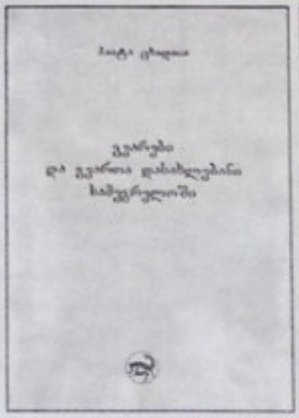

შტრიხები პორტრეტისათვის: აკაკი ბრეგაძე - დაიბადა 1935 წელს ქ. ქუთაისში. ოქრის მედალზე დამთავრა ქუთაისის მე-8 საშუალო სკოლა, 1959 წელს კი თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტი, არის გამომცემლობა „ნაკადულის“ ახალგაზრდობის ლიტერატურის რედაქციის გამგე, ალმანახ „ციცინათელას“ რედაქტორ-გამომცემელი, მწერალი, მთარგმნელი, ასზე მეტი წიგნის რედაქტორი.

ჰყავს მეუღლე - ქალბატონი ნათელა ვალოლოხავა, სამი შვილი და ერთი შვილიშვილი: ქალბატონი ნათელა ფილოლოგია, ისიც „ნაკადულში“ მუშაობს. ორი უფროსი ვაჟი - დავითი და გიორგი მედიკოსები არიან, კარდიოლოგები, უმცროსი კონსტანტინე კი გერმანისტია. დავითს ჰყავს მეუღლე - ნაზი ვალანაშვილი და მათ სულ ცოტა ხნის წინ ქალიშვილი შეეძინათ - ნათია. ჩვენ ერთ დიდ ოჯახად ვცხოვრობთ“.

მისი ოცნებაა დიდი ეზოიანი სახლი, უფრო დიდი ოცნება კი ერთიანი და ძლიერი საქართველო.

მისთვის მთავარი ოჯახის სიყვარულია - „მთლიანი და ერთიანი უნდა იყოს ოჯახი და არ უნდა დაირღვეს“.

ბატონი აკაკის აზრით, „ეკონომისტიკისანზე“ უკეთესი არ დაწერილა და შოთა რუსთაველზე დიდი პოეტი არ დაბადებულა, ოღონდ „ამას იმიტომ არ ვამბობ, რომ ქართველი ვარ“.

განსაკუთრებით გადღიერია ნიკა აგიაშვილის, რომელმაც, ფაქტიურად, განსაზღვრა მისი შემოქმედებითი გზა. „სულ მთლად ახალგაზრდა ვიყავი. ტოლსტოის „გზანი წამებისანი“ ვთარგმნე. ეგვით მიყურებდნენ. ბოლოს სარედაქციოდ გაგზავნეს მწერალთა კავშირში. ნიკა აგიაშვილის ხელში მოხვდა. შალვა აფხაიძეს გადაეცა მისთვის. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჩემთვის, იცით, რა იყო? მისი დამოკიდებულება ახალგაზრდა შემოქმედისადმი. წერტილ-მძიმეც კი არ გამორჩენია, ისე გულისყურით ჰქონდა წაკითხული“. ეს ფაქტი ბატონი აკაკი ბრეგაძისთვის უდიდესი გაკვეთილი გახდა: „არ შეიძლება, ადამიანს უგულოდ მოეკიდე“.

მაია მელიქიძე

ჩვენო „ციცინათელა“, ანათე ნელა-ნელა...

ორი გზა არსებობს გადარჩენის - სკოლა და ეკლესია

ხეთი წელიწადია, რაც ბატონი აკაკი საბავშვო გაზეთის რედაქტორ-გამომცემელია. გაზეთის გამოცემა საერთო ტკივილმა გადაეკვეთინა. „მაშულის, ენისა და სარწმუნოების რღვევა სწორედ იმას ნიშნავს, რომ აღარ არსებობ. ან ვიღაცაში გათქვეფილი ან საერთოდ მოისპობი, როგორც ეს უბიხებს დაეჭარათ. ერთი კაცც აღარ ლაპარაკობს უკვე უბიხურად... მაშულს ვაარგავთ ნელ-ნელა და, ღმერთმა ნუ ქნას, საერთოდ დაეკარგოთ. ენასაც საშინლად უბეკენ - ზოგი შეენებულად და ზოგიც შეეენებლად“. ბატონი აკაკისთვის გადარჩენის ორი გზა არსებობს - სკოლა და ეკლესია: „ბავშვს თუ ქართველად არ გავზრდით, აღარც მაშული გვეყოფა და აღარც ენა. თუ ის ქრისტიანობას უარყოფს, არც მაშინ გვეყოფა მაშული. ამ უარყოფით ჩვენი წინაპრების სიყვარულს ქარა და ლოდს ვეკრეთ“.

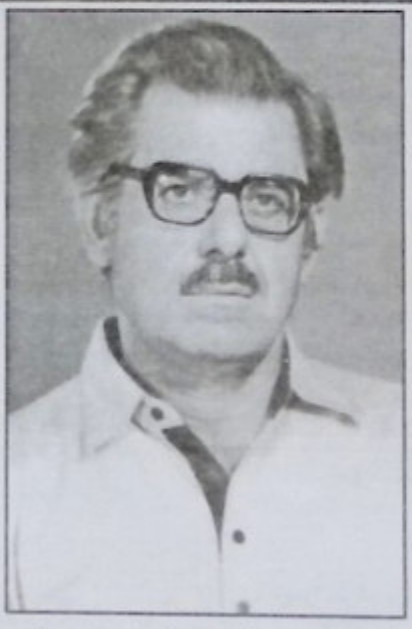

„ციცინათელაც“ სწორედ ამ ტკივილით შეიქმნა. ის არ არის მარტო გაზეთი, სადაც მოსწავლეთა შემოქმედება იბეჭდება, არც მარტო ისაა მთავარი, რომ ბავშვს საკუთარი თავის შესაძლებლობებისადმი რწმენა გაუღვიძოთ. „ციცინათელა“ ჯეელოვანია ერთად - ჩვენი ქვეყნის წარსული, აწმყო და მომავალი, ქვაში ფიცარგაკეთებული ისტორია. „დასურათებული ლეგენდები“, მეფეთა ცხოვრების ქრონიკები, მაშულაშვილთა თაყვანისცემანი, ყოველი ახალი ბავშვის ლექსი, მოთხრობა, წერილი თუ ნახატი... „ვინ იცის, იქნებ ჩვენთან დაბეჭდვამ მიცემა მისცეს მათ მომავალ შემოქმედებით საჭიანობას და არ ნიუკლას ანრიოლების წყვილი... ყოველი მთავანი ჩვენთვის პიროვნებაა“.

ამ საუბრებში დაიბადა იდეა

გამომცემლობა „ნაკადული“ ბატონი აკაკი ბრეგაძისთვის უბრალოდ სამსახური არ არის. ბედნიერებაა, რიცა ოჯახშიც და სამსახურშიც ერთნაირად ეიხარია მისგლა. მით უფრო, რომ „ნაკადული“ იყო ერთ-ერთი ერეოული დაწესებულება, სადაც უზარმაზარი საქმეები კეთდებოდა... ახლა ჩვენის გამოცემა ფულის გაკეთების საშუალება გახდა“. შეა გზაზე მიტოვებული. უფულობის გამო, ფაქტიურად, გამოცემული გამომცემლობის კარები უფრო დიდ ტკივილად იქცა ბრეგაძეების ოჯახისათვის. „ხშირად გვისაუბრია ამ საკითხზე დანანებით სტუმრებთანაც და ისეც ამ საუბრებში დაიბადა იდეა - ხომ არ გამოვიცა სამეგზეო გაზეთი?!“

ოჯახი გაზეთის რედაქციად იქცა. რომელიც ლამის ენთუზიაზმზე შეშაობს. გაზეთის გამოცემაში მეოდი ოჯახი მონაწილეობს - შეეფლეს სამი ვაჟი, რძალი: ბატარა ნათია შალე მთ შეეფრიდება. „ეკრ ეს ერ-

ოი გვეკეს და იმასაც ნიგრიოვი „ცოცხალთველას“ მეშაობაში“, - ლიმლიმს ბატონი აკაკი. მათ ოჯახში მისული ყველას უხარია - უცხოსაც და ახლობელსაც. პატარა რესპოდენტსაც და მის უფროს გულშემატკივარსაც. ლიტერატურული სალამოები ექსპრომტად იმართება, „ესაუბრობთ, ვაკაბოლთ, ლექსს ვისმენთ...“ მოულოდნელად პრობლემებისა, ამ ოჯახში ყოველდღის უხარიათ უცხის მისვლა, ყოველდღის ელიან მას. მარილაც, რა საჭირო მაინცდამაინც გვალხინდეს იმისათვის, რომ კერძილი საჭმე აკეთო.

ბოგონებები... ბოგონებები...

როგორც ბატონი აკაკი იხსენებს, მაინცდამაინც დალხინებული ბავშვობა არ ქონია. მაშინ ყველას უჭირდა, ომი იყო, შიმშილი... ჯერ ხნიანობები ვიყავით, დღეანდელი ბავშვები კი უფრო ლაღები არიან. ხუთი წლის ვიყავი, მამაჩემი ომში რომ გაიწვიეს და უკან აღარ დაბრუნებულა. ხანი ბიძაც დაიკარგა. დედაჩემი ძალიან მკაცრი ქალი იყო. მიმთხოვნი, ოთხი და-ძმანი ვიყავით. შრომას ბავშვობიდანვე მივეჩვიეთ. ჩვენი ეზოს უკან მეზობლის შესანიშნავი ვენახი ქონდა. ხელი რომ გაგეწვდინა ლობეში, ყურძენს მიწყვიტავ. დღეჩვენ მახსოვს დედაჩემის ნათქვამი - რაც უნდა გინდოდეს, ხელის ჭიანჯარზე შენს თვალსა და ხელს ნუ გაიწვდენო. ამ მორალით გვზრდიდა. აქ უბრალოდ მეზობლის ხილის მოწყვეტაზე არ ყოფილა ლაპარაკი, რა თქმა უნდა“.

როგორც თქვენ ყველა იცრელმა ქალმა, ბატონმა აკაკის დედამაც გიტარაზე კარგი დაკვრა იცოდა. ლექსების თქმაც ძალიან უყვარდა. კარგი ადამიანებით მდიდარ გარემოში გაიზარდა აკაკი ბრეგაძე. „ბედნიერი ვიყავი იმიტომ, რომ ჩემს გარშემო ძალიან კარგი ადამიანები იყვნენ. ხალიანი ადამიანები, განსაკუთრებით მასწავლებლები რა დამავიწყებს მათ, ნამდვილად, გულწრფელად ეკვარდით. მათი დაწერილი ორიანიც ხსოვნარი იყო“.

სკოლას უნიკერსიტეტი მიჰყვა. ახალი მასწავლებლები, ახალი კეთილი, ხალიანი ადამიანები. „მახსოვს, ლექსი მიმღინარეობდა ქართულ ენაში. ეკურადღებად ვიჯექი. მიმაახლოვდა ფარნაოზ ერთელიშვილი, დაიხარა და ყურში ჩამჩურჩულა - თუ შეიძლება, ყურადღება მიმაქციო. ჩემს მეზს არიფის გაეგია. ეს ისეთნაირად იყო ნათქვამი, ისე ბუნებრივად და ადამიანურად, თქმ მას მერე მის ლექციაზე ყოველთვის ყურადღებით ვიჯექი.

ჯუმბერ ჭუმბურიძე და გრიგოლ კუკაძე რომ არ ყოფილიყვნენ, ჩემი სტუდენტობა სხვაგვარად წარიმართებოდა. ეს ის ხალხი იყო, ვინც სულიერად გვზრდიდა, თავისუფალ აზროვნებას გვანერგავდა. განსაკუთრებული ხიახლოვე იყო ჩვენს შორის, გაუცხოებულები არ ვყოფილვართ. ხუფრაზეც ვხვდებოდით ერთმანეთს და ეს ურთიერთობა, ეს შეხვედრები ხალხურს უფრო ჰგავდა“.

რა დაგვეშვართა?!

თითქოს ერთი-ორად დაპატარავდაო, ისე მოხარა ამ კითხვამ ბატონი აკაკი. გახსნილი შუბლი ნაოჭებად ექცა, თვალები ნაიქრა, თუმცა მიმავალისადმი რწმენა არც არასოდეს დაუკარგავს.

„ხამშობლის, ხახოგადღეგებსა და თვითონ პროვინციის შორის მოხდა გაუცხოება. გარდამავალი პერიოდისათვის დამახასიათებელ ცდუნებებს ძალიან ცოტამ გაუძლო. საერთო გაჭირვებამ ნიღაბი ჩამოგვხსნა ყველას და ჩვენც გამოვაჩინეთ ჩვენ-ჩვენი სახე. გამოვჭედავნდით. ერთი-ორი პიპულარული ყაცის სიცუდე და უკიდურესობა არ შეიძლება ყველაზე გადავიტანოთ. ქართველები არც ისე ცუდები ვართ. ვიდაცა-ვიდაცებს უნდათ, რომ ასე იყოს, მაგრამ ასეც არ არის საჭმე“.

ასე რომ არ არის საჭმე, ამას თავად მისიე გაზეთი „ცოცხალთველაც“ მეტყველებს. ეს ამედია, ამედ, რომელიც ჩვენ თავად უნდა გავზარდოთ. „თუ ეს თაობა ნორმალურად გაიზარდა, მაშინ ყველაფერი მოგვარდება“.

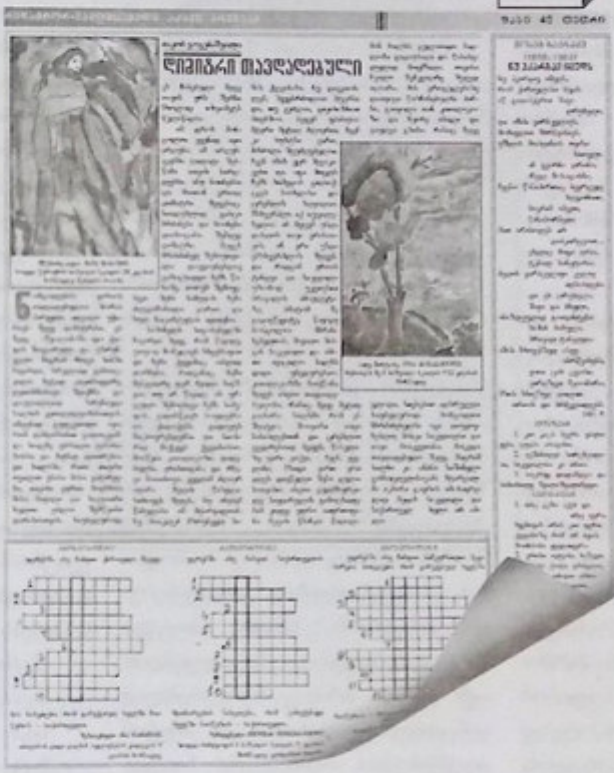

ჩვენი ახალი რუბრიკის სტუმარია მაია ქობულაძე - ქუთაისის წმინდა ნინოს სახელობის გიმნაზიის ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელი.

მაია ქობულაძე

„რა კარგი იყო ბარდნალა“

ლადო ასათიანის პოეზია გამჭვირვალე და უხვად მზით გაჯერებულ იმ წეარისთვალს ჰგავს, ფსკერზე რომ კენჭი დაფენილება. სწორედ ამიტომ, - მეტისმეტი სინათლისა და უბრალოებამდე დასული სისადავის გამო, მისი ყოველი ლექსი განუმეორებელი მშვენიერებაა, რომლის შექმნა მხოლოდ ერთეულებს ხელეწიფება და რომლის ტოლფარდი, საუკუნის გრძელ გზაზე, თითებზე ჩამოსათვლელი თუა შექმნილი ქართულ პოეზიაში.

ქართული პოეზიის ცისა და მიწას ლადო ასათიანი მარადლიც ელვასავით მოფენილა - უცერად გამოჩნდა, უცერადვე გაქრა როგორც მეტეორი. მაგრამ დარჩა მისი მშვენიერი ლექსები, დარჩა კეთილი გრძნობებითა და სიყვარულით აღსავსე მოგონებების ნაკადი. მისი მშვენიერი პოეზია, ისევე როგორც პირადი ცხოვრება, სისპეტაკისა და კეთილშობილების პარმონიული განსახიერებაა. ლადოს ლექსები სიყვარულის ამაღლებული სულის და სიხარულის, სიცოცხლის, სილამაზის დაუსრულებელი სიმღერაა, რაღაც დიდი მაგვრული შემარეული ერთიანდებიან გული და გონება, უშეალობა და ოსტატობა. იმდენად უსაზღვრო იყო პოეტის რაინდული თავგამეტება მშობელი ხალხისადმი, ხამშობლის წინაშე, რომ მას თითქოს აღარ ჰყოფნიდა ჰაერი ესოდენ მაღალი შემოქმედებითი სუნთქვისათვის. ის ეკლესიან და ეკლესიაფერში მოელი ძალით იბრძოდა, სანახევროდ არაფერი უკეთებია. მწერლობას თვლიდა თავისი ცხოვრების არა მარტო მიზნადებად, ეს ძალიან ცოტა იქნება ვთქვათ, მოელ თავის სიცოცხლედ!

ჩვენს მიზანს არ წარმოადგენს ლადო ასათიანის შემოქმედების ზედაპირული და ზოგადი განხილვა, რადგან ზოგჯერ მწერლის ნიჭიერებაზე და მიზანსწრაფვაზე ერთ ლექსსაც ბევრი რამის თქმა შეუძლია... ასეთ ლექსთა რიცხვს მიეკუთვნება ლექსი **„ბარდნალა“**, რომელიც პოეტმა 1940 წელს შექმნა.

ლექსი **„ბარდნალა“** საყოველთაოდ ცნობილი და აღიარებული პოეტური ნიჭეშია ქართულ პოეზიაში, ამიტომაც შეგნებულად არ შეეხებები მისი შინაარსის მოთხრობას თუ ციტატების მოყვანას, რადგან ლექსით გამჭვანებული შინაარსის სხვათა სიტყვებით გამოხატვა გაუმართლებელია. იგი თავად არის განუმეორებლად განცდილის გამოხატვა და ამიტომ აღუწერელია. მაგრამ იმის ნათელსაყოფად, თუ რამდენად არის დატვირთული ჟანრებით, სახეობრივი და ინტონაციური სიღრმით ზოგადი თითქოს უმნიშვნელო გამოთქმა, შეეხები ამ ლექსის ერთგვარ კომენტარებას.

აღსანიშნავია, რომ ლექსი „ბარდნალა“ ლადო ასათიანმა ულ მძიმე დაავადებულმა შექმნა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ლექსი მოკლებულია ხუდასა და მელანქოლიურ განწყობილებას; რიგორც ყველა მის ლექსს, ამ ლექსსაც მთის ფოლკლორის სილაღე და ოპტიმისტური ბუნება აქვს.

„ბარდნალა“ გარკვეულად ბიოგრაფიული სასიათის შტრიხებსაც შეიცავს, რადგან მშობლიური სოფლის, ლეხსუმისა და მისი სანახების გახსენებით პოეტი ბავშვობის ნაკლოდ დღეებს ეალიცება.

„რა კარგი იყო ბარდნალა“ - ამ სტრიქონებით იწყება და სრულდება ეს ლექსი და უკვე ამით წრიული ბრუნვის გრაფიკული სახეა შექმნილი. ლექსის ლირიკული გმირი თავად პოეტია. იგი მოგონებათა ნისლშია გახვეული და ღრმად განიცდის ბავშვობასთან ერთად გამქრალი მშვენიერი დღეების დაკარგვას. ლირიკული გმირის მელანქოლიურ განწყობილებას დიდებულების, სიამაყის ელფერი დაკრავს და ამიტომაც ლექსი სახეობრივ განწყობილებით, ამაღლებული ინტონაციითა და შემარეებით იკითხება.

ლირიკული გმირი მისი პირადი „მე“-დან ამოდის და ვიტაცებით გვაცნობს წარსული ცხოვრების დეტალებს. ამიტომაც ხშირად დამეორებს სიტყვა „ჩემი“:

„ჩემი ცეცხლი და ლალარი,
ჩემი ალი და ხანნისი...
ჩემი თინე და ბედელი,
ჩემი პაწია ჭოთანი“...

ლირიკული გმირის გრძნობებს მხოლოდ და მხოლოდ მოგონებები ეკვეთენ. ამიტომაც გმირის სულიერი განწყობილება, მისი აღტაცება რეალურ სიადგილეზე აღმოცენებული და განიფენილი.

მართალია, ბარდნალა ლ. ასათიანის მშობლიური სოფელია, სადაც გაიზარდა, დავაკაცდა და ჩამოყალიბდა მისი პოეტური ნიჭი-

რიც. რიმელიც წლებთან ერთად ახალწებოდა და უფრო სრულყოფილი ხდებოდა. მაგრამ ბარდნალა პოეტისათვის საჭიროს შეჩეცნების პირველწყაროდ დარჩა. რადგან ლირიკული გმირის შეჩეცნებაში „ბარდნალას" ხატი მუდამ „ერთდროულად ბარდნარად", ბუმბულთა ნაამბორად საამოთხედ აღიქმება. ბარდნალას მშვენიერი მდებარეობა, მახი ბუნება, ლერწები, ხოფელი ლარნაული და ცაცერის ბაზრობა პოეტური შთაგონების წყაროდ ქცეულა. ამიტომაცაა რომ ლექსი „ბარდნალა" პოეტური ენერგიის მიზანმიმართული დემონსტრირებაა. კითხულობ ლექსს და გრძნობ შინაგანად ავორიაქებული, აღტაცებული დგახარ სიცრცის წინაშე. დროთა ტრიალის, წარმავლობის გვერდით და არ გტოვებს ბედნიერების განცდაში შერეული მწარე მოლოდინი. ლექსის მახასიათებლები შეთხზულია. კონკრეტულია თემაც. რომელზეც ახე გაბაცებით წერს მწერალი.

ლექსის თემა: წარსულთან მიახლოება, ბედნიერი ბავშვობის გახსენებაა.

„ბარდნალა" კომპოზიციურად არ მეკუთვნება რთულ ლექსთა კატეგორიას. ის აგებულია თემატური სახის ლოგიკურ განვითარებაზე.

ანრიბრიკი და რიტმულ-ინტონაციური სტრუქტურის მისედვით ლექსი ორი ძირითად ნაწილად შეიძლება გაიყოს. პირველი ნაწილში აღწერილია ხოფელ ბარდნალას მშვენიერი სანახები. „ფეფეთრებული ჭადარი... ლელა დიახალიხი... გუმარეშის ყანები... მოკიბული ბილული..."

მეორე ნაწილი ლექსისა არის გახსენება ეპაწეოლობის დროისდელ თავგადასავლებისა. ამიტომაც ლირიული თანმიმდევრობით ახსენებს ლირიკული გმირი განცდილსა და ნანახ ამბებს:

„გახსოვს, ტალღები? ირიბად
ხეზე დაკრული თარეები,
ვერ დაიფარებ. ვინც გიყვარს
შეყვარებული დარჩები.
გახსოვს ცხენისწყლის ნაწილი..."

ლექსი კომპოზიციურად 2 ნაწილად გაიაზრება. საინტერესოდ შთამბეჭდავია პირველ ნაწილში ნაგრიგალარი ჭადრის ხატის შემოყენა. რადგან ნაგრიგალარი ჭადარი ერთგვარი ხიმბოლოცაა მრავალჟამიერგადახდილი ოჯახის ნახსა. ამიტომაც არც ხიმბოლური აზროვნებაა უცხო პოეტისათვის.

შიშველი ხიტკვით და უბრალო სტატიკური მინაცემებით გადმოცემულ ბიოგრაფიას, რაკიდ მდიდარი და წინააღმდეგობრივიც უნდა იყოს იგი, არავითარი მხატვრული ღირებულება არ გააჩნია. მკითხველს არაფერს ეუბნება ზოგიერთ უმნიშვნელოვანესი ბიოგრაფიული დეტალებიც კი, მაგრამ საკმარისია მას შეეხოს ჭეშმარიტი პოეტის ხელი და ყოველივე პოეტური წარმოსახვის პრიზმაში გატარდეს და მკითხველამდე მძაფრი ემოციური განცდებით მიიტანოს, რომ იგი სულ სხვა სიძლიერესა და იდუმალებას იძენს...

ლ. ახალიანის დედა 1937 წლის რეპრესიებს ემსხვერპლა. უდანაშაულო ქალი მოაშორეს ხაყვარელ ოჯახს, შვილებს, ხაჭეს და შეა აზიის უკიდეგანო სივრცეებში გადაკარგეს. დედის სახელთან დაკავშირებული ტკივილიანი მოგონებები ტკივილიან ხერეოფებად იღვრებოდა ქაღალდზე:

„შენ, მამანემი, რად დარდობ,
რამ დაგისველა თვალები?
ან შენ სადა ხარ, დედილო,
რომ ლექსი გამბედეინო" -
მოგონებათა ცოცელ არ იცვლება, ნათელი ბავშვობის დღეები ერთმანეთს ენაცვლებიან:

„გახსოვს ცხენისწყლის
ნაპირი,
თევზაობა და აპრილი?
გახსოვს, მაკრით რომ
გავბრუვდით
და ძლივსლა მივამიყვდით
მისგან დამორალი ბიკები".

ლექსის ამაღლებულ ინტონაციურ მეტეფლებაში გარკვეული დისონანსი შეაქვს სევდანარევ ფილანქოლიურ განწყობილებას, სადაც გამოსჭვივის, თუმცა შენიღბულად, პოეტური გმირის უმაყოფილება აწმყოსადმი:

„ეს, რა იქნება ხელახლა
დაიწყებოდეს თავიდან,
რაც დროის დენამ შელახა,
რაც დროსთან ერთად წავიდა".

ხევდა-ნაღველს, ფილანქოლიას, რომელმაც თითქოს წამიერად

გაიკვლევა ლექსში სწრაფად ენაცვლება:

„რა კარგი იყო ბარდნალა, ბარდნალელების ბორანი“ და მკითხველის სულს კვლავ სინანულ და სილამაზე უბრუნდება.

უნიკალური და მშვენიერია ლექსის მსაღვრელი ქმედებიც. პოეტის შთაგონებას აქ ბუნებრივად ერწყმის გამოხატვის ფორმის არანაკლებადი სრულყოფილება. ეჭვბოზიცია შედარებით წყნარი და უშფოთველია, თხრობა გაცისკროვნებულია პოეტური სურათებით, რაც მოგონებათა მთელ ციკლს ქმნის.

პოეტურ სურათებს აცხოველებს, მართალ და ლ. ასათიანისათვის დამახასიათებელ რეალურ სახეებს იძლევა, მიწიერი სურნელით გაჟღენთილი ხატის: „ᲒᲣᲜᲨ ᲑᲐᲦᲝᲜᲘ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲥᲐᲛᲐᲠ-ᲮᲐᲜᲯᲐᲚᲘᲗᲘ“ ჩვენება. ლექსში ეკრანდება იქ-ცევს რამდენიმე რეალური პერსონაჟი, ნაწარმოების ღვედაზრიც ლირიკული გმირის მათთან ურთიერთობაში იკვეთება.

ლექსი შედგება თოთხმეტი სტროფისაგან და 62 სტრიქონისაგან.

ლექსის საერთო რიტმული სტრუქტურა ასეთია, აღებულია 8 მარცვლიანი ტაეპები, რომლებიც დაბალი შაირითაა გაწყობილი.

ცალკე საუბრის საგანია ლადო ასათიანის ლექსის რითმა, იგი აქ წერეთლისა და გიორგი ლეონიძის მსგავსად ბუნებრივი და ლაღია. კეთილხმოვანება ლექსის რითმისა აკავშირებს მკითხველს და ამტკიცებაა ხშირად, რომ ბევრი ასათიანისეული ლექსი სასიმღერად ითარგმნა ხალხმა. ლექსში „ბარდნალა“ ავტორი იყენებს მოსაზღვრე რითმას, რომლის რიტმულობა და მუსიკალობა იპყრობს მკითხველის ყურს.

ამ ლექსში სასიმღერო, მელოდიური ლექსისათვის ბუნებრივი და აუცილებელი მწყობრი ჰარმონიული მუსიკალური მდგომარეობაცაა დაცული.

ყურს იპყრობს ლექსში სიტყვათა განმეორებაც, რომელიც თითქმის აძლიერებს პოეტის სათქმელს. ეს დინამიკა, რომელიც შინაარსიდან მომდინარეობს, რიტმშია გადასული და მთელ ლექსს მსჭვალავს.

ბგერითი შეფენილობა გამოყენებული სიტყვებისა მრავალფეროვანია, მაგრამ მაინც უნდა აღინიშნოს, რომ განსაკუთრებით დომინირებს ბგერების ბ-სა და რ-ს სიმრავლე, რაც ეხმიანება და სმენით სინანულს ანიჭებს წარმოთქმას.

ლექსში გამოყენებული 130 სიტყვიდან მრავლად გვხვდება პოეტური ეპითეტები, რაც პოეტის ლექსიკური მარაგის სიმდიდრეზე მიგვითითებს: „ვარდებიანი ბარდნარი“, „გაფითრებული ჭადარი“, „პაწია ქოთანი“, „გაკეთებული ბინელ“, „აფთარი ზამთარი“, „ამტკვდარი ავდარი“.

განსაკუთრებული ემოციური დატვირთვა აქვს სიტყვას „გახსოვს“, რომელსაც ავტორი არა ერთხელ იმეორებს ლექსის აზრობრივი და მხატვრული სახის გასამთლიანებლად:

„გახსოვს მაჭრით რომ
გაბრუვდით...
გახსოვს ლეონიან შემოდგომ...
გახსოვს, აფთარი ზამთარი...
გახსოვს ამტკვდარი ავდარი...
გახსოვს ხოფლი
ლარმეფილი...“

სიტყვა „გახსოვს“ 9-ჯერ ფიგურირებს ლექსში და ეროვნულთვის მაღალი ემოციური და მხატვრული დატვირთვა აქვს.

სათაურებში ხოფლის ხატის სრულყოფისათვის ლექსში პოეტი არ ხმარობს რთულ ზმნებს. „ეფ“ ზმნის გამოყენებით ლირიკული გმირი ხაზს უსვამს წარსულ დროის. იმას, რაზეც ლექსშია ლაპარაკი, უკვე იყო და აღარასოდეს განმეორდება:

„ეჰ, რა იქნება ხელახლა
დაიწყებოდეს თავიდან,
რაც დროის დენამ შელახა,
რაც დროსთან ერთად წავიდა“.

კიდევ ერთხელ მინდა აღვნიშნო ლექსში ვარდისა და ბულბულის სიმბოლიკის შესახებ, რომელიც ტექსტში ერთმანეთზეა გადაჯაჭვული. ვარდი აქ მრავალსმიმეტყველი სიმბოლოა, რომელიც ლირიკული გმირის სულში დადებითი ემოციების გამოძახილია, ხოლო მისი ჭკნობა კი - ხულიერი შეკრეფვის სიმბოლო.

თემატური სახის ლოგიკური განვითარების ბოლო საფეხურზე ლირიკული გმირის მოგონებათა რკალი ბოლოდგება ტკივილიანი გახსნებით „ჰეი, ბავშვობის დღეებო, დაბრუნდებოდეთ ნეტავ“ ახლა, როცა ტექსტის დასაწყისისა და ბოლო ნაწილის თემატური სინოეზი მოხდა, ლექსის დასასრულს განმეორებული პირველი სტროფი და მისი ცენტრალური სახე-სიმბოლო („ვარდებიანი ბარდნარი...) კონკრეტული შინაარსით შეივსო.

ლექსში ავტორი არ მოერიდა პრობლემათა წამოჭრისა და გადაწყვეტის მცდელობას. მარადიულობისა და წარმავლობის პრობლემათა ურთიერთგამიჯნულობა და მათი სახეცვლილებაა სიტყვების „ეჰ რა იქნება ხელახლა დაიწყებოდეს თავიდან“ ლეიტ-ა-ხრი.

რითმის უჩვეული მუსიკალობითა და ელეგანტურობით ლექსში მ. ალუდეულია საოცარი ძალოვნობა, ბგერათა მრავალფეროვანი ხმოვანობა, რაც საერთოდ დამახასიათებელია ლ. ასათიანის ლირიკისათვის.

ფიქრები სულხან-საბაზე, „სიბრძნე სიცრუისაზე“ და სხვა...

სულხან-საბას საბქიერის სამი ჯდე

გამოარჩევენ სულხან-საბა ორმეტყველების შინაგან ორგანიზებულობისა და ბუნებრივ მიდრეკილების წესრიგისაკენ. სრულყოფილები მისული მისი პრინციპების მოხილეურობას.

ქეშმარიტად: „ერთი იყო არსება სულხანისა და საბისა“.

ამას მოწმობს დიდებული ქართველი მოაზროვნის, მწერლისა და მოაზროვნის რიგორც შეხედულებანი (ენციკლოპედია), ასევე საბოლოოდ ორმეტყველი. სულხან-საბას „მიდლიანობრივად წვდომის“ უნარი ერთნაირად ელინდება ხელოვნიკი - სიტყვისა, გამოთქმისა, ფერისა, ხალიჩელისა, ასევე ხელოვნისა, ფიბულისა, „ეიმბოლეთისა, დაბოლოს - ოსტატობისა.

ხალიჩელი „ი ამ „ეფიდანდილ ქართველს ერთადერთი აქონდა.

ამდროინდელი ხალიჩელების დაცვა ერთიერთულად ნიშნავდა ქართველთა ქრისტიანული შეხედულების წესებისაც, ჩვენი ქვეყნის დაცვასაც; და „ოვისია ნებაზედ“ მიშეფეული ქართული ენის გარეგნისაც - ანუ რეშენის, მამულისა და ენის ერთიანად მოდგეის. სულხან-საბას მოავარი ხალიჩელე ასეთან ეიდეა:

„სწავლანმა“ - რიგორც ერთეულ-ხარეშენერი ტაეფელის გამოსაბეჭდებან;

„სიბრძნე სიცრუისაშ“ - რიგორც ჭე�ის მსმენელ, ხამართლიანი და ქრისტიანულ-ზნეობრივი მრწამსის მქონე მეფე-ბერძნის იდეის მიტარეულება;

„სიტყვის ქონამ“ - რიგორც „ეფიდანის ანიანებით“ ზრდილ ქართველი ენის ტრადიციების გამოყენებულ-ბასაფის.

ამ ნაზოგადი ტაეფელის ხასიეე ეფე მიდელ ხალრსია და ხასეეფეთ ალიეეფა სულხან-საბა ორმეტყველების ეფეფა ოსტატობაში, მთ შორის - **„სიბრძნე სიცრუისაშიც“**. ბუნებრივია, ქართველი მეფეეე

ვე ხელახალი იგივური სახეობით გვაწვდის (მიწაში ნაფლეთული და ჭიად ქცეული იქნა, სამმაგი ლიტრა ცვილი, დროებულად გასაცემი ხალათი), ცოდვამადლის ურთიერთდაპირისპირებულ ბუნებას კი სიბა ჭიდაგების ელემენტია მოხმობით განგვემარტოს და შეგვაფრთხილოს ამ არაკების დაკვრიოს, რომლებითაც სამინი ხალვა რიგორც მადლის მაღალი ჭმის ხაცდოე (არაკი „ორნი ძმანი"). ასევე მადლის „ეფსონი ჭმის" ეკლესიური (არაკი „ორმოში ნაფლეთული მეკვ").

ხელახან-ხაბა თავის ლექციებში, „მადლის" განმარტებისას, ეფლა ამ მოსალოდნელ მიტოვს გამორიცხავს, რომელია გამოც, ხაბუნარიდ, ეკერი ხშირად ეიქნი ხელმ მადლს. შდრ.: „მადლი ესე არს, რომელმან არცა ნაღვლის-ეკეთისათვის, არცა მოგონებისათვის, არცა შიშისათვის, არცა ხოვერულისათვის ეკოილი და ჭეშმარიტ ჭმის".

ამრიგად, მადლის ჭმა ეკეკლესიური მოიხოვნილება უნდა იყოს ეკლესიათვის, მხოლოდ ასეთი მადლია ჭეშმარიტი ხალვე.

არაკი „ორნი ძმანი" ამას გვიამბობს, თუ რიგორ გალეს ხალვაცხლეს ორი მადლიერი ძმა ერთმანეთის ხალვარულსა და ზრუნვაში. ისინი დაუზარებლად, მოგალ მონდომებით ემსახურებიან ერთიერთს, არც ამ საქმიანობის შეფასებას ელოდებიან და არც საზღაურს. ხალვეთის ჭმა ჩვეულებრივ ჭეშმარიტ მათოვის, იგი ისეთივე აუცილებლობით გამოწვეული ეკეკლესიური მოიხოვნილებაა, როგორც ეიქნი, ჭამა-სმა.

მაგრამ უმნიშვნელოვანესი ის არის, რომ ორივე ძმა ფარულად მაღალი ჭეშმარიტია. უფალი ეფსო ქრისტე გვიჩვენებს, რომ ჭეშმარიტ ფას უმარტივესად ხალვეთის მაღალი ჭმა მართებს:

„რაფამს ეკოილ ჭეშმარიტ-ხალვეა, ნუ ხალობ მარცხენაი შენი, რასა იქმოდის მარჯვენაი შენი" [მათე 6.3].

მათეს სახარების ამ ფენის განმარტებისას წმიდა იოანე ოქროპირი მსგავს ჭეშმარიტებაზე გამო შენიშნავს, რომ მთა თავისთავი ეს. ბუნებითი ცოდნით იყოს:

„ეთარეშენ: ეკოილ გარდამიტიტ-ლად თანა-ნაფლეთ არს ფარულად ჭმაი ჭეშმარიტ-ხალვეა".

მაშასადამე, არა მარტო ხალვეთა-გან, არამედ ხალვეთი თავისაგან ფარულადაც უნდა გავწოთ ჭეშმარიტ-ხალვეა, რომ მხოლოდ ეკეკლესიური თავმდაბლობით, მოთმინებითა და მორჩილებით არის შესაძლებელი. წმიდა იოანე ოქროპირიც ამას გვეუბნებოდა:

„თავითა თუთიოგან ეკოილ არს დაფარული ჭეშმარიტ-ხალვეა" [იქვე].

მეფეთა მოსაარის შეჩვენებლი ეს ფენის ჩაკოლა:

„ხამაფლი ხალვეა ხალვეთა ხალობს და ლმერთოვ ეკერთად შეკერთავს".

„ორნი ძმანის" არაკის დამთავრებისთანავე ეს ფენა აკონკრეტებს ამ ხალვეთ-ხალვეს და განმარტავს, თუ რას ნიშნავს ლეთისაგან შეწირვა ხამაფლი ხალვეა, რა ფენა ამას წილ კიეს ზეკერთისაგან:

„ეფლეთა და ეკოილის ხალვეა ლეთისაგან განმრავლებისა".

სწორედ ასე გაკვირვებულა ეკეკლეა ფაფლი ხეთი ტალანტის მქონეს, რომელმაც თავისი ხამაზარული ხეთ ხეთი შესძინა და ეკეკლესიანაც მიეცა [მათე 25,28]. მადლის ეკოილად მიმმარეველი, ტალანტების გამრავლებასთან ერთად, „მრავალსა ზედა დადგინებას" შეეპირდა ეკეკლეა და ეთქვა:

„შეკვეფ ხიხარულსა უფალსა შენისასა" [მათე 25,21. 23].

სახარების ამ ადგილში მადლის მქონე

აღმოჩენილს შეეშინეულად და გაამარტივებულში ყველი არ მოიდეო, მოდგმის არ დაიბადების თავისი სიკვდილ. ამის სიკვდილის გაცხადებაც თუ დაფრთი თან, მაშინ ხომ ცრუქნელმოქ მგელნი შეთხზეს გაფლეული მოწეალეს. კაცთა თვალშიც შეიბადები იყო და ღვთის წინაშეც წარწყმდეს.

სიკვდილის გაცხადებაში, თავისთავად ცუდი არაფერია, თუკი უფლურად გაცხადდა იგი. მაგრამ სამეფოდან ის ქნელმოქმედი, რომლის გასაცხადებლადაც ღვთის ქნელმოქმედი ირეკება. ამაზე ამბობს უფალი:

«ეკრძალეთო ქნელის-საქმესა თქვენსა, რათა არა ადამი წინაშე კაცთა სახელოვნად მათა; უბედურ არა, სასოველი არა გიქონდეს მამისა თქვენისაგან ზეკათაესი» [მათე 6.1].

ამგვარი ქნელმოქმედი მადლის ეფესური ქნაა. იგი მადლთანად არის მოკლებული იმ მადლმოსილების, რაც თან ახლავს მადლით ქნილ სიკვდილს. არაკი «ორმოში ჩაგდებული მეფე» შეეფერების სწორედ ამ ნეგატიურ მხარეს წარმოაჩენს. ზეციერის, მეფეთა რიგისა და ეფესური მსახურების გამოსახულებაა ამ არაკში «ერთი მეფეთა კაცის» საპირველ ხაჭე. ორეულია მსგავსი, იგი ძირითა და ხელი იქნს სიკვდილს. ეგელი კი კაცთა წინაშე განადიდების წადილით ავსებია. განთავისუფლებული ბეჭეს ამიტომ დაეშვის ამ ეფესური დამოდელებულ სიკვდილს და ისევ ორმოში ეყოფის ამოვლს.

ეფესელი ამის გამო ეუბნება ძე მეფისა ფუნეს ხსენებულ შეკითხვაზე პასუხად, რომ ცხადად ქნილი სიკვდილ:

«სიკვდილს არ ეშინს... სამადლო საჭე მადლთია ხელმი».

ასევე ეფესელ გასაკვირი ხელია, თუ რა ეფესელისმაგვარ ცხადად ქნილ, ანუ ეფესელისებურად ეფესელ მადლში: ეს არის კაცთა წინაშე «სახელოვნად», სასოველად და გასამადიდებლად ეფესელ ქნელმოქმედი, რასაც ადამიანი იქმს ანა ხელოვნებითა და თავმდაბლობით, არამედ ამმარტივებულ თავმოწონებითა და თვითმფეფელებით. ეს ანუ ღმერთს ესაუბრება და ანუ კაცთაგან ანის მოსაწონა. ძე მეფისა არაკს ამ მიზეზით მიაფლეს:

«ეწე კარეი საჭე ასე ეშინა ქნილ, ან ღმერთმან დაეშვალოს, და ან კაცთან მოეწონოს».

ბრძენი სეფეხანსაბა ამ ორი ანაკოდ ეგმოწვალოს, რომ ღვთის მეფე მოძებნილი მადლი კაცთაგან დაფარულად უნდ ეფესელ მოეფალეს ხასიათ, ხალობს, აქ ხელელ ქნელნაში ეშმაო სიკვდილ. რომ იქ ეშინელეს, ცხადად მეფეთა სამადლო ეფესელმოქმედ ღვთისაგან.

ზეციო წარმოდგენილი ღმერთმა ძე მეფისას ზნეობრივ კონკურენციის გამოიმეფეფელა:

- ძე მეფისა ეფესელ კაცთა ხანეფენელად და გამოადიდებლად ეფესელ მადლია და თვითმფეფელებია ქნილ სიკვდილ (...ცხადად სიკვდილს არ ეშიმს... კაცნი მეფნე სამოსელი ქნის, იკვეხენს და ზეთმდეს - ეფესელია... ასე ეფესელ ქნას, ან ღმერთმან დაეშვალოს, და ან კაცნი მოეწონოს») და ადიარებს მადლთა ქნილია და თავმდაბალი მორჩილებია ეფესელ მადლს («სამადლო საჭე მადლთია ხელმი და ღმერთს ეფესელ ეფესელად შეეწინააღმ»).

რამდენადაც ეშმაკია და ეფესელი მადლის (ეფესის, ოქროს, ტყეის, ხელოვნის) დამდეგი და მოეფალეობა, იმდენადვე შეეფარებულია ღვთისაგან მადლია და სიკვდილ მადლთა ქნა და დაფარეა, ანუ თავმდაბალი ეფესელმფეფელებია და მოეფალი ხელეფელთა მსახურები (ეფესის «ეფილ დამარეა, სიმდიდრის ეფესელად და ღრეულად ეფეფს):

«საქმის დამდეგი ღვთის დიდებაა».

ამ ხელოვნებისეულ სიმარტივეს თეფალისწინებია ეფეფი ხელსან-სამა, რომელიც ძე მეფისას სიკვდილ-მეფეს ეხმაფა ეხმეფელს ამ საკმარისი-ეფი ნაწილში.

ეფესელ ამის მრავალსმეფეფელად ესმინეს «ეფილ ერთ ბიმლეფი ფეფეფი:

«ეფაფრეული სიმარტე და ეშინარი ეფესი - ვის რაში არეფა ან ერთი, ან ფეფეფ?» [სიბრაჭ 20, 30].

«ეფესის» აღეფეფეფა ამეფერად სიმარტე ეფესიასეფეს. ეფეფის ფეფნასი: ეფი ეფესელ ერთ (ეფილ «ეფიეფეფარი და ეფესი ძე») ეფესს ეფოფელად ეფეფეფს - ეფესის ეფოფესა ეფეფეფა, ეფესი ეფესელ ეფეფეფეფა. აქ სასიკეთოა და კაცის ეფესეფელობაზე ეფეფეფლებს, ეს ეფი ეფეფის ეფეფეფეფ სიმარტე ეფესელ.

ეფეფაში ოქროს ეფეფეფელი ეფეფი კი (არაკიდან «ეფეფი და ოქრო») არ ანიჭებს მას ეფესიასეფას და ეფეფეფეფას ეფეფეს - ეფესის ეფეფეფა, ეფესი ეფეფეფეფეფ ეფეფეფეფ, ეფეფ ეფეფეფ ეფეფეფეფ, ეფეფეფ ეფეფ.

ეფესიასეფეს, არაკში «ორნი ეფესი» ორმა ეფეფეფ, ეფეფეფეფ ეფეფეფ ეფეფეფ ეფეფეფ ეფეფეფ ეფეფ ეფეფეფ ეფეფ ეფეფ

ქართული ენის ახალი სახელმძღვანელო უცხოელთათვის

ათეული ახალგაზრდა უნივერსიტეტების ახალი ქართული ენის კოლეგრას უცხოელთათვის ქართული ენის სწავლების დიდი და სანდომიანი ტვირთი აქვს. ამ საქმის ჯერ კიდევ ნაადრევ წლებში ნაყოფი ხილეულად ეკრა ვარლამ თოფურიას.

უცხოელებთან მუშაობის დიდი გამოცდილება შეძინოდა და სახელი გითქვამს ნია აბესაძეს, შეჰყავ ავრიდონიძეს, ლეილა გვიანაძეს, ინგა კინაძეს, ზერი ნიკოლაიშვილმა, ნინო ჭანიშვილმა, ვახტანგ იმნაიშვილმა... მათ მიაგეს ახალი თაობა - ვიღაც თოლია, რუსულან ნიშნიანიძე - ამბრეკილი, რამაზ ჭურდაძე... ამ კოლეგრაზე სტეკრების გადმოდინენ ცნობილი უცხოელი ქართველოლოგები: გერტრუდ ჰეინი, ფრიდრიხ თორდასმანი, ლეონი მაგარიტი, ჭეინ თეიი, დონალდ რეფოლდი, ალისა პარისი, ფიერ ბალისკი, კარლა ვანდერეი, ხიროკი კინოშიტა, გრიგორ ხალანდენკო და სხვა მრავალნი, რომელთა მსაღლი ნამთოლა გაიკვლევა ამ ეტაპის გვერდებს.

რუსულ ენაზე ქართული ენის სწავლებისა და უცხოელებთან მუშაობის გამოცდილების საფუძველზე შეიქმნა ქართული ენის სახელმძღვანელოები არაქართველთათვის: ა. ხუციშვილის „ქართული ენა" (რუსულენოვანი) 1965 წ. ე. ბაბუაიშვილის „ქართული ენის თვითმასწავლებელი" (ფრანგულენოვანი), 1974 წ. ლ. გვიანაძის „ქართული ენა უცხოელთათვის" (ინგლისურენოვანი), 1996 წ. შუქია ავრიდონიძის ქართული ენის დაწყებითი სწავლების კურსი (სახალხოდ ბეჭდილია და ფოტოგრამული ნანაწერებია, რომელიც. საბუნებრივად, დღემდე არ გამოქვეყნდა) და ა.ი. 1999 წელს რუსულენოვანი აუდიტორიისათვის გამოიცა ახალი ქართული ენის კითხვის ლიტერატურა, ზერი ნიკოლაიშვილის, სახელმძღვანელო - Грузинской язык (курс ускоренного изучения, кн. I).

დავიწყოთ იმით, რომ ეს შესანიშნავი სახელმძღვანელო სრულიად განსხვავებულია აქამდე არსებულ ქართული ენის თვითმასწავლებლებისაგან რიგორც შედგენილობის, ისე ფორმისა და ილუსტრაციის თვალსაზრისით.

წიგნი წარმოადგენს ქართული ენის სწავლების დაწყებით კურსს და ძირითადად სალაპარაკო ქართული ენის შესასწავლადაა გამიზნული და შეიცავს ყოველდღიური ურთიერთობისათვის საჭირო ყველა აუცილებელ თემას, იძლევა ქართული ენის გრამატიკის თავისებურებების შესახებ ნათელ წარმოდგენას და გამოდგება თვითმასწავლებლადაც. სახელმძღვანელოში მოცემულია კარგად გაანალიზებული მასალა ქართული კილტურის, ყოფის, ისტორიისა და ლიტერატურის გასაცნობად, იგი აღსავსეა შესანიშნავი ხარისხის ხალენსტრაციო მასალით და, რაც მთავარია, ახლავს ოცდაათ მასალა - ორი კასეტა, ნაწერი კარგი, გამოკვეთილი დიკტორი, ფონეტიკური და გრამატიკული სავარჯიშოებია და ტექსტები. ასევე ქართული სიტყვარია და შესაფერი.

შესასწავლი მასალა წარმოდგენილია 9 თემად: 1. წერა-კითხვის შესწავლა, რომლის საფარველში ტექსტები იძლევა ცნობებს საქართველოს გეოგრაფიის, ტოპონიმიკისა და ონომასტიკის (ადამიანების) შესახებ. შემდეგი თემებია: გაცნობის, სწავლა-განათლების, ეროვნების, ოჯახ-ოჯახი, სტუმრობა, მგზავრობა, საქართველოს ფოლკლორი, სანახაობანი და ლირსშესანიშნავი ადგილების დათვალიერება, საქმიანი ურთიერთობა.

ითითეული თემა დაყოფილია ნაწილებად: მოკლე ტექსტებად, რომლებიც შედგენილია ეტაპებად ხმირად სახმარი სიტყვებისაგან. ითითეულ ტექსტს ახლავს შესაბამისი გრამატიკული საკითხის ახსნა-განმარტება. აქვე მოცემულია სავარჯიშოები და თემასთან დაკავშირებული ლექსიკური ჯგუფები. ითითეული თემის ბოლოს მოცემულია გამავრცობელი ტექსტები, რომლებიც მოიცავენ აქ წარმოდგენილი დიალოგების ლექსიკას. ტექსტების საშუალებით მოწოდებულია 2000 სიტყვა, რაც სრულიად საკმარისია ყოველ თემებზე საუბრის წარმართვისათვის. ითითეული თემის მასალა თანმხლები სახაბრეგ ბითია და სიმღერა-მუსიკა ნაწერილია მაღალი ხარისხის კასეტებზე.

სახელმძღვანელის ახლავს ქართული ენის ზოგადი დახასიათება, სადაც ხაზგასმულია არსებითი განსხვავებანი ქართულსა და ევროპულ ენებს შორის ფონეტიკის, მორფოლოგიისა და სინტაქსის დონეზე. აგრეთვე იძლევა მნიშვნელოვან მეთოდურ მითითებებსა და რეკომენდაციებს ტექსტებისა და თემების სწავლების პროცესში (რამდენი ხანი უნდა დაეთმის ამა თუ იმ თემის შესწავლას, ტექსტის მოსმენას, დიქტორთან ერთად თუ დამოუკიდებლად ტექსტის კითხვას და სხვ.).

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სახელმძღვანელი იძლევა აუცილებელ ზოგად ცოდნას საქართველოს ისტორიის, კულტურისა და ყოფის სფეროში, რაც გასაგებია, ითითეულ თემასთან დაკავშირებით მაღალ პროფესიულ დონეზე შესრულებული ილუსტრაციებით არის გაფორმებული.

ზერი ნიკოლაიშვილის ახალი სახელმძღვანელი ქართული ენის შესწავლით დაინტერესებულ უცხოელთათვის შესანიშნავი შენაძენია, იგი თარგმნილია ფრანგულ, ინგლისურ და გერმანულ ენებზე და მიელის გამოცემელს.

დავანა ფილიპოვი

გივი კასრაძე

რამდენიმე მოსაზრება ქართული ღვთისმეტყველების ზოგიერთი საკითხის შესახებ...

ქართული ანბანურების ისტორია მი

ზურაბ ჯაფარიძე

(1930–2000)

წავიდა ჩვენგან ზურაბ ჯაფარიძე - ნიჭიერებით, ხელოვნით და ხალხური აღსავსე. მოის ანკარა წყარისაგან სუფთა, სულით ხორცამდე ლაბალი ქართველი კაცი. წავიდა და დაგვიტოვა მოუშუშებელი ტკივილი, რომელსაც ალბათ დროთა უფლებიდან სულაც ვერ გაანელებს.

ზურაბ ჯაფარიძე ქართველ ენათმეცნიერთა ამ ხანგრძლივი ოთხის თვალსაჩინო წარმომადგენელია, რომელიც 50-იანი წლების მეორე ნახევარში ახალი იერსახით შეარაღებული გამოეფინა სამეცნიერო ასპარეზზე და, რომელმაც, არსებითად, ახალი ეტაპი შექმნა ქართული ენათმეცნიერების განვითარების ისტორიაში.

დიდმა ერუდიციამ, უშრეტმა ენერგიამ, ხალისმა გონებამ და კვლევა-ძიების თანამედროვე მეთოდების ფლობის უნარმა აღლომ ზურაბ ჯაფარიძეს საშუალება მისცა სრულად ახალი სიტყვა ეთქვა ჩვენი მეცნიერების არაერთ სხვადასხვა დარგში.

თუ არტიკულაციური და აკუსტიკური ფონეტიკის საკითხები, გ. ახვლედიანისა და სხვა ქართველ ფონეტიკოსთა წყალობით, რიგიანად იყო დამუშავებული, ჰერცეულოული ფონეტიკის პრობლემატიკა, არსებითად, ხელუხლებლად იყო მიტოვებული, რაც ფონეტიკურ-ფონოლოგიური ანალიზის ნაკლულოვნების აშკარა მარკერებელი იყო.

ქართველურ (და არა მხოლოდ ქართველურ) ენათმეცნიერებაში ჰერცეულოული ფონეტიკის, რიგორც ენათმეცნიერების ახალი დარგის, დაფუძნება ზურაბ ჯაფარიძის სახელთან არის დაკავშირებული, სწორედ მან შექმნა ამ დარგის მწყობრი, შინაგანად არაწინააღმდეგობრივი, ცნებათა სისტემა და მისი ამსახველი ლინგვისტური ტერმინოლოგიაც. ზ. ჯაფარიძის ნაშრომები „ჰერცეულოული ფონეტიკის ძირითადი საკითხები“ (1975 წ.) და „ჰერცეულოული ფონეტიკა“ (1985 წ., რუსულ ენაზე) დღემდე რჩება უნიკალურ მონოგრაფიულ გამოკვლევებად, რომლებშიც ჰერცეულოული ფონეტიკის კარდინალური საკითხებია გაანალიზებული. აქ შემოტანილი ცნებებია და ფენომენებიც ახლებურად იხსნება მანამდე აუხსნელი არაერთი ენობრივი ფაქტი. ზ. ჯაფარიძის ღვაწლი და მეცნიერული დამსახურება ამ მხრივ მართლაც ფასდაუდებელია.

ორიგინალური აზროვნებისა და ხასიათი გონების წყალობით, რასაც კოლეგები და მეგობრები „მაკვირვებლობას“ ეძახდნენ, ზ. ჯაფარიძემ არაერთი უმნიშვნელოვანესი აღმოჩენის გაკეთება შეძლო. ერთ-ერთი ასეთი აღმოჩენის მიხედვით, ადამიანის მეტყველების პირველი ნიშნები თურმე ახალშობილ ბავშვებშიც არსებობს. სხვადასხვა ერეოენების (კონკრეტულად კი ქართველ და რუს) ახალშობილ ბავშვთა ტირილის ერთმანეთთან შედარების გზით ზ. ჯაფარიძემ გამოიკვლია მეტყველებისათვის სრულად მოულოდნელი ფაქტი - განსხვავება სხვადასხვა ერეოენების ახალშობილთა ტირილის ფონეტიკურ მახასიათებლებში (რაც, მარტივად რომ ეთქვათ, იმას ნიშნავს, რომ სხვადასხვა ერეოენების ახალშობილი ბავშვები თურმე სხვადასხვაგვარად ტირიან). სხვათა დაადასტურა რიგორც სპეციალურმა ანარიტურამ, ისე სტრუქტურულ-ზურმა ოუდიტორულმა ანალიზმაც. ზ. ჯაფარიძე ამ სხვათას მშობლიური ენის (ამ შემთხვევაში ქართველისა და რუსულის) ცნობილი ფონეტიკური თავისებურებებით ხსნის. და მაშინ, გამოდის, რომ მშობლიური ენის საწარმოებელი ჩვენთან რაღაც ნანასახი ახალშობილსაც აქვს. აი, ეს არის ნიჭიერი მკვლევრის მიერ ფაქტი ელექტრონულად ჩვენის საფუძველზე მიღებული ხელსაცეული, მაგრამ ეკვმოუტანელი დასკვნა, რომლის მნიშვნელობის გადაფასებაც, რაღა თქმა უნდა, შეუძლებელია.

ზ. ჯაფარიძე მისთვის ჩვეული პრიორიტეტულობითა და გატაცებით მეშაობდა ადამიანისა და მანქანის ზეპირი დიალოგისათვის უაღრესად აქტუალურ პრობლემაზე - ენის კომპილაციური ხითოვნის საკითხებზე (ქართული ენის მასალის მიხედვით), კოარტიკულაციისა და აღქმის პროცესების სპეციალური შესწავლის გზით მან ისე შეარჩია ხითოვნისათვის საჭიროები ფონემური მონაკვეთები (ერთადერთ ვარიანტზე დაყრდნობით), რომ ამ მონაკვეთთა რიცხვი, ასეულებისა და ათასეულების ნაცვლად, რამდენიმე ათეულს არ აღემატებოდა. სპეციალური ექსპერიმენტი ადასტურებს ხითოვნის მაღალ დონეს რიგორც ხამუტყველი ბგერების, ისე ინტონაციის ბუნებრივობის თვალსაზრისით.

დიდი წვლილი შეიტანა ზ. ჯაფარიძემ თანამედროვე სალიტერატურო ქართულის (აგრეთვე ზოგი ქართული დიალექტის) რიტმიკულ-მელოდიკური სტრუქტურის თანამედროვე მოთხოვნილებათა შესაბამისად შესწავლის საქმეში. მისთვის ჩვენი გონებამახვილობით ნამოიყალიბა მან ის ინტონაციური ჯაჭვები, რაც ქართულისათვის არის დამახასიათებელი სხვადასხვა სამეტყველო სიტუაციაში.

დიდად შეუწყო ხელი ზ. ჯაფარიძემ ქართული მახვილისა და სიტყვაში მისი ადგილის შესახებ ახალი თვალსაზრისის დასაბუთება-დამკვიდრებას, რომლის მიხედვითაც ხან და შეგმარკვლიან სიტყვებში ვეიქს ორი მახვილი: ძირითადი მახვილი და თანამახვილი. ძირითადი მახვილი შედგამ სიტყვის დასაწყისიდან პირველ მარცვლის ხმოვანზეა, თანამახვილი კი - ბოლოდან მესამე მარცვლის ხმოვანზე (მაგ., განვითარება).

ზ. ჯაფარიძე რბილი და კეთილმოსურნე, მაგრამ პრინციპული და გაუ-

ზარავი პირიდენება იყო. ხანიათის ხელმის მისიდის არასდროს შეუშლია ხელი, ეოფილიყო უფლებულად პრინციპული ძალიან მძიმე სიტუაციებშიც კი. ხიკეთის „ეოლება, გაჭირვებაში ნაფარდნილისათვის ხელის გაწოდება ს. ჯაფარიძის ორგანული მოთხოვნილება იყო. ადამიანზე ზრუნვა, მოყვარის ხიყვარული, შეგობრისათვის თავდადება ხიგუკერ მას საკუთარ თავსაც კი აეიწყებდა და აჭყვან ილებდა უზარმაზარ ხულიერ ტკივილებს. ს. ჯაფარიძე ამ მხრივ მართლაც შეუადარებელი იყო.

განსაკუთრებულ ხალარმაისლებთან ერთად ზურაბ ჯაფარიძე ფაქტი ოუმორისტული ნიჭითაც იყო დაჯილდოებული. მისი ოუმორისტული ეტიუდები და სხარტი კეთები ხამუდამოდ დარჩა მისი შეგობრების და კოლეგების ხსოვნაში.

რადიოში, ტელევიზიაში, ქართულ კინოში, ხუთრაზე ხშირად გაისმოდა ს. ჯაფარიძის მოჩოხლავი ხმა, თუმცა თავისი მუსიკალური ნალეკის შესახებ თვითონ კრინტსაც არ ძრავდა.

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, გელათის აკადემიკოსი, ასეთი იყო მიკლედ ს. ჯაფარიძის საშეკნიერო ტიტულატურა. იგი ათეული წლების განმავლობაში (1968 წლიდან გარდაცვალებამდე) წარმატებით ხელმძღვანელობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ა. ჩიჭობავას სახელობის ენათმეკნიერების ინსტიტუტის ეშმაკრობენტნული ფონეტიკის ლაბორატორიას, მოღვაწეობდა ი. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, ს.ს. ორბელიანის სახელობის თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიურ უნივერსიტეტსა და გელათის აკადემიაში. იყო საკავშირო აკადემიური საბჭოს, ადამიანისა და ცხოველის ფიზიოლოგიის საშეკნიერო საბჭოს მეცნიერების ხეკნისა და ჩვენი ქვეყნის არაერთი საშეკნიერო საბჭოს წევრი. სისტემატურად მონაწილეობდა რესპუბლიკურ, საკავშირო, საერთაშორისო კონფერენციების, ხიმპოზიუმებისა და კონგრესების მუშაობაში, წარმატებით თანამშრომლობდა მსოფლიოს მრავალ საშეკნიერო ცენტრთან.

ზურაბ ჯაფარიძე დაიბადა და აღიზარდა ცნობილი ქართველი პედაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის ნიკოლოზ ჯაფარიძის ტრადიციულ ოჯახში. არაერთია ამბავი მოულოდნელი იმაში, რომ ს. ჯაფარიძეს თვითონაც შესანიშნავი ოჯახი შექმნა, რომელიც, მშრომელი მეუღლისა და მეგობრის - ირა კაკაბაძის მეოაერიობით, დიდად შეეშეშეშა მას უკურნებელი ხენით ავადმყოფობის მძიმე წლები.

ზურაბ ჯაფარიძე ნიჭიერების, კეთილშობილების, ერთგულებისა და ხალამაზის ეტალონად მიიჩნეოდა არა მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის საეთაშეკნიერო წრეებში, არამედ ეოფილი საბჭოთა კავშირის უზარმაზარ ლინგვისტურ სივრცეშიც და მის ფარგლებს გარეთაც. ს. ჯაფარიძე მართლაც სასახელო ქართველი მამულიშვილი იყო.

თ. გაფყრელიძე, ბ. თოფურია, ნ. ინანიძე, ბ. კარტოზია, ც. კიკვიძე, ი. მელიქიშვილი, ა. ონიანი, ზ. სარეველაძე, ი. ტოფალავა, ბ. ცოცანიძე

მეგობრის გახსენება

ეს პატარა წერილი მონატრებისაა. იგი ჩვენს მახლობელს - მეგობარსა და კოლეგას ცირა ქალაძეს ეძღვნება. მას ახლა 70 წელი შეუსრულებოდა... კიდევ ერთი მრგვალი თარიღი, რომელსაც იუბილარის გარეშე ვხვდებით...

65 წლისამ დიდი საშუალო და მარადისობას შეერთო. ცირა. 65 წელი... რა ბევრია ხათქმელად და რა მცირე, როცა იგი ჩვენ ახლობელს გვაშორებს...

ჩვენ ვეშორჩილებით ბუნების კანონებს, მათ გარდაუვალობას და არ გვინდა ზედმეტად ემოციურები ან სენტიმენტალურები ვიყოთ, მით უმეტეს, რომ შენ წუწუნი არ ეჯავდა, უმწეობა არასოდეს გამოკიენია და შეცოდების უფლება არავისთვის მიგიცია. შენი ცხოვრების უმძიმეს წუთებშიც კი.

შენი სახელი კარგად არის ცნობილი სპეციალისტთა წრეში. ჩვენ არაფერს ვიტყვით შენზე, როგორც ფილოლოგ-ტექსტოლოგზე, რომელმაც უმძიმესი შრომა გასწია ეკალა და გალაკტიონის თხზულებათა კრებულების გამოსაცემად, „ქეცხისტყაოსნის" ტექსტის დამდგენ კომისიაში მუშაობისას; შენს საეთაშეკნიერო გამოკვლევებს ვერ აუვლის ქართული სალიტერატურო ენის საჭირბოროტო საკითხებით დაინტერესებული მკითხველი და მათში მადალ მეცნიერულ დონეზე ახსნილ ბევრ საგულისხმო ფაქტს ისილავს. ჩვენ არაფერს ვიტყვით იმაზე, რასაც ჩვენს გარეშეც შეძლებს მკითხველი. ჩვენ სხვათა გასაგონად გვინდა ვთქვათ ორიოდ სიტყვა შენზე, რათა ამ კეთილი უნიბმა ნაცნობებმაც იცოდნენ, როგორი იყავი შენ ყოველდ-

ლიურობაში და რა იყავი ჩვენთვის, ვინც შენთან ერთად სიცოცხლის დიდი ნაწილი გავატარეთ.

შენ ჩვენი „ინფორმაციის წყარო" იყავი. ნაცნობ-მეგობრების ფართო წრე გაკვდა და ბევრი ისეთი რამ იცოდი, რაზედაც ჩვენ ხელი არ მიგვწვდებოდა. თხრობის ხაოცარი ნიჭიც გქონდა. უბრალო ყოფითი ინფორმაციის შენეული ინტერპრეტაცია შეზავებული იყო შენთვის დამახასიათებელი რბილი იმორული იუმორით; სიტუაციის შესაბამისად არც ანეკდოტები გელეოდა... დროდადრო ჩვენც გვაქილიკებდი, მაგრამ ისე გულწრფელად და უბრალოდ, რომ ყველანი ერთად ცრემლებამდე ვხარხარებდით საკუთარ თავზეც და ერთმანეთზეც... არც პირფერობა გწყდა და არც მიკიბულ-მოკიბული ლაპარაკი - თვალს არაფერზე ხუჭავდი. ყველაფერს თავის სახელს არქმევდი...

დიასახლისიც ხაოცარი იყავი - ხელმარჯვე მზარეული და ჭეშმარიტი გურმანი. კულინარიულ სიახლეებს ღრუბელივით ისრუტავდი. შენი რეცეპტებით ვაკეთებ ჩვენი სქელტანიანი ხაოჯახო რეკულები. ცარიელი რეცეპტი არასოდეს შემოგითავაზებია გადასაწერად - მას ამ რეცეპტით დამზადებულ „პროდუქციასაც" აახლებდი ხოლმე დასაგემოვნებლად და დასაჭაშნიკებლად. განსაკუთრებით უყვარდა ლესი აღმოსავლური ნუგბარით გვანდებოდა (სპარსულ-შეაბიერ სამზარეულოზე „ოჯახურად" მიგიწვდებოდა ხელი!).

შენი პატარა ოჯახი დიდი და მტკიცედ შეკრული ოჯახის ერთი უკრეული იყო. თუ შენი და შურას დიდი სანათესაო, შურას და შენი უახლოესი მეგობრები და მთი ოჯახები ურთიერთგაგების, ურთიერთსიყვარულისა და ურთიერთპატივისცემის ნიმუშს - ჩვენი მეცარი ყოველდღიურობის უმშვენიერეს ოაზისს წარმოადგენდა, ამაში შურასთან ერთად შენც გიძევს წილი. შენ ყველას ერთად და თითოეულს - ცალ-ცალკე უნაწილებდი სითბისა და სიყვარულს - უანგარიოდ და უშურველად. შენ არ იცოდი, რა იყო დაღლა (როგორ არ იცოდი, მაგრამ არ იმჩნევდი!), როცა შენს ახლობლებს შენი თანადგომა და დახმარება სჭირდებოდა. რამდენი ახლობელი დაავლე ფეხზე საკუთარი თავგანწირვითა და თავდადებით, რამდენს გაულამაზე და შეეშუბჭე ცხოვრება?!

არ გვინდა ყოველდღიურობის ხიბლმა გადაგვაბალოს. თავად არ გიყვარდა ემოციების აყოლა, ზომიერი და შინაგანად გაწონასწორებული იყავი. შენ შესანიშნავად გრძნობდი, რა ფასი აქვს „თქმას" და კიდევ უფრო მეტად - „უთქმელობას", საც გადმოდა ის ზღვარი, რომლის გადალახვის შემთხვევაში „თქმითაც დაშავდებოდა". სხვას არც საკუთარ სიხარულს მიაფარებდი თავს და არც მწუხარებას. ამაკი და თავაწეული იყავი - საკუთარი ცხოვრების ბატონ-პატრონი.

შენი ცხოვრება კი პარადოქსებით იყო სავსე - დიდი ბედნიერებით და დიდი უბედურებით. შენ ფრთაშესხმული ოცნებებისა და „ცად ამაღლების" უმშვენიერესი წუთებიც ბევრი გინახავს და „მიწაზე დაშვების" უმძიმესი წუთებიც. შენ ბედნიერი იყავი იმით, რომ გაიარა ადამიანობისეული მკალე (აღარაფერს ვამბობთ მის ღრმა ერუდიციასა და ფილოსოფიურ განათლებაზე) და უნიჭიერესი შვილი, რომელიც უცხოეთის ერთ-ერთი მოწინავე და კონკურენტუნარიანი კლინიკის ექიმია და რომლის საშეცნიერო წარმატებებში შენი წვლილიც ეზიარ სანინია.

მაგრამ შენ უბედური დედაც იყავი... დიდ, გაუფრთხილებელ ტკივილს ატარებდი. ეს მხოლოდ შენი დარდი იყო, შენი ჯვარი... შენი უსაყვარლესი სოფიკოს ხვრეთა დამორგუნველად კი არ ეკიდა შეაკედელზე გადიდებული (შენს მწუხარებას „გადიდება" არ სჭირდებოდა!), არამედ ხატივით იდო კუთხეში ფრთხილად მიფარებული და მხოლოდ ცრემლნარევ ლოცვად იხმობდა ახლობლებს... „სოფიკო რომ ცოცხალი ყოფილიყო... სოფიკოს ახლა 10 წელი შეუსრულებოდა... სოფიკო წელს სკოლას დაამთავრებდა, ხომ წარმოიდგენიათ, რა მდიდარე დღეები გველოდა...", - იტყოდი ჩუმად, ხვეთა შორის („ხვეთა შორის" ხომ ყველაფრის თქმა შეიძლება!) და ჩვენ ვგრძნობდით, როგორ გაცლებოდა ფეხქვეშ მიწა, როგორ იშლებოდა ხლეჯარი ყოფნა-არყოფნას, რეალურსა და ირეალურს, ყოველდღიურობასა და მარადისობას შორის...

მეგობრების ნუგეშისცემა ხმაბალი და ბოდიშიანი იყოდი, საჭირო სიტყვებსაც ადვილად პოულობდი, გვაფეხსილებდი, იმედის დაკარგვისა და დაღვრის უფლებას არ გვაძლევდი.

ჩვენ კი, ჩვენდა სამწუხაროდ, როცა დაგვჭირდა (და გაგვიჭირდა!) ვერც სანუგეშო სიტყვები ვიპოვეთ და ვერც ვერაფერში შეგეხიდეთ. საკუთარ ავადმყოფობას სულიერ და ფიზიკურ ძალთაგან ერთიანად დაცლილი შეხვდი. დაღლილი და გატეხილი იყავი, რაღაან მძიმე იყო ტვირთი, რომელიც შენ ხიდე, და დიდი - ის მსხვერპლი, რომლის გაღებაც მოგიხდა. წინააღმდეგობის გაწევა არც გინდოდა და არც გაგიდია, ისე მიაჭედა დანებას. მინაგრებული შვილი თუ გიხმობდა თავისთან - შენი მარადიული იმედის კონცხი და სამუდამო ნავთსაყუდარი...

ირიყეს ნათელსა შინა განუსვენე, უფალო!

მეგობრები

ველური სამყაროს შვილები

ჩვენ, ადამიანი, ჩვენი ბიოშეხედულებიდან მოდელირებულ, ოღონ ხელოვნურად და ალბათ ეს მართალიც ისეა. თითქოს ჩვენ ბიოშეხედულებაში წარმოდგენილი ინფორმაციაც ბევრია, რომელიც ეპოქებში ადამიანს ცხოვრების შესახებ ანარეკლებად ალბათ მიხვდით, საკმარისია რადიანად „ადამიანის ოჯახების წიგნს“, „ერთიანი კი „მეფეთა“.

ბერძნული ალბათ ეთანხმებიან რეზეა მოდელის ისტორია. ხოლო მას შეთავაზ ან, უფრალოდ, ფანტაზიის ნაყოფად მიიჩნევს, ხოლო კი რეალურად ალიქმენ მის ანბავს. ამიტომ ორსლობის კითხვა. ეს ეთია, თუ რეალობა.

ისეთლობთ წლების განმავლობაში მრავალი ისტორიაში ეფეფლების ალიმანები, „ერთად ბიშვები, რომლებიც ველურ გარემოპირობაში ველურ ცხოველთა შორის ინარდენოდნენ და ასევე ალმოჩენილ ოჯეფ ინალირებული ალამანია ხოლოდ მისაგან.

დროთა განმავლობაში გამონდებოდა ხოლმე ცნობა მათ შესახებ, რომელიც ეხებოდა ამა თუ ამ გარეული ადამიანის ინფორმაციის ერთგანადობა, ან უფრალოდ ამა თუ ამ მოგზაურის ან ძიებლების ზეპირ გადმოცემ-

ბის ეპარებოდა. ამ მცირე და მწირ ინფორმაციებში ეხლოდ რამდენიმე ფრაზა და წინადადება ეხებოდა ბავშვების ერთობივ შესაძლებლობას. ხეირიანად ნოველად ნათელია: არც ერთ მათგანს არ შეუძლია ლაპარაკი და, უფრო მეტიც, მათ უმეტესობას არ აქვს დანაწერებული. ხანდაზმული მკვლევრებიც კი, უმეტესი მკვლევრებისა ბავშვის მკვლევრების სწავლებისა ერთხოა, უმეტესად დამაიერეა.

შეიძლება თქვას, რომ ითიუ ნამსახურეული ისეთი შემთხვევები, რომელიც ადამიანებმა შეძლო ველური ხასიათის შეფლებისთვის ერის შესწავლა. მიღწეული შეიძლება ნათელოს 1694 წელს აღმოჩენილი ლიუსეფი დათვის ბავშვის, 1731 წელს ნანახი ხეფეფი გოგოს, 1767 წელს აღმოჩენილი ეროული ტიმეოს შემთხვევები, რომელიც ითვლის და ისწავლეს ენა. ხანდაზმულია ოფერონელი ველური ბავშვის, ვიქტორის, ამბავი, რომელიც 1799 ალიდან, მას ან შეეძლო მეტყველება, თუმცა მას ესმოდა, ხელეფდა და შეეძლო სხვადასხვა ფრაგმენტების და ნაწილების წაკითხვა. მაგრამ ველაზე უფრო წარმატებული შემთხვევა იყო ნიურბერგელი კასპარ ჰაუზერისა, რომელიც 1828 წელს ალმოჩნდა, და ამერიკელი ჯენისა, იგი 1970 წელს აღმოაჩინეს: ძირეული მიზეზის მეცნიერები საკმაოდ დიდწილი იყო. ხოლო ჯენის რამდენიმე ხიცვი აღმოჩენილთანაც ითვლება.

ხერხიანი ნამუშევები ველური ადამიანის შეფლების ფენომენის შესწავლის მრავალ ჩვენს საუკუნეში გაღიარება. „ერთად ბიოლ ითწლეულებში. ასევე ანიმალიებს, ანუ ველობა-ცხოველურ მოდელებს, ძირითადად შეფლეა მეცნიერული ხსნალობენ: ბიოლოგია (ხელოვნებიოლოგია), ანთროპოლოგია, ფსიქოლოგია, ხერხიტეკა, ნეგროლოგია (ტვინის განვითარების ანომალიების მრავ), პრიმატოლოგია და ლინგვისტიკა.

მთავაზობთ ნაწილს ლუსიენ მალსონის მიერ შედგენილი ცხრილისა „მგლის ბავშვი“

პესენელი მგლის ბავშვი	ივლისს 1344წ.	იყო 7წ.
ვიტრიაველი მგლის ბავშვი	1344	12
ლიტველი დათვის ბავშვი	1661	12
ირლანდიელი ცხვრის ბავშვი	1672	16
ბაბერიელი ხბოს ბავშვი	1680	?
ლიტველი დათვის ბავშვი	1694	10
ლიტველი დათვის ბავშვი	?	12
მეტალელი პოლანდიელი გოგონა	1717	19
პირენეის ორი ბიჭი	1719	?
პანოვერელი პეტრე	1724	13
გოგო სოფლიდან	1731	10
ლიფველი ჯენა	?	21
უნგრელი ტომეო	1767	?
ფრაუმაკის დათვის გოგო	1767	18
ავერონელი ვიქტორი	1799	11
ნიურბერგელი კასპარ ჰოისერი	1828	17
ზალსბურგის ლეგა ლორის გოგო	?	22
პლოლანდიელი ლორის ბიჭი	?	?
ჰოლანდიელი მგლის ბავშვი	?	?
ხეკანდრელი მგლის ბავშვი	1872	6
ერინდატელი მგლის ბავშვი	1874	10
ლეკნოელი ბავშვი	1876	?
ინდიელი ეგიპტიდან შვილი	1920	?
მიოვანელი მგლის შვილი	1927	?
ლიბერიელი ასისა	1930	?
პენსილვანიელი დამწყვეტელი ბავშვი	1936	6
ოჰაიოში დამწყვეტელი ბავშვი	1940	?
ხირიელი გაზელის ბავშვი	1946	?
ნიუდელელი ბავშვი	1954	12
მაურიტანიელი გაზელის ბავშვი	1960	?
ტეგერანელი	1961	14
ამერიკელი ჯენი	1970	13

„...და შორს წასულს მიგალობდე შინ!...“

(სალომე ყუბანეიშვილს)

ხუთეტერეთიდან ჯვალაზე ადიდი ბედნიერება „ერეკი ლაჩარის მისმენა და ჩვენ თანმიმდევ შეგიყვანდა ვიტყოდი, რომ ბედნიერები ვართ, რადგან გვასწავლიდა ქონი სალიმენ ენებიერელი.

ქონი სალიმენ, მადლობას ვიხდიდი ამ ერთი წლისაგან; თქვენ ჩვენთვის მიგელი უნიერმეტესი ხართ და ინანიოდეს ლეგენდა ის საიდანი ვინაცა, თქვენის ლაპარაკზე რომ გვლეფელებდა.

ალია, აკეკი ვიყი... და ჯვალიანი ამასთან ერთად გვასწავლელი, რომ მიაღწია ოდი ალამანი, რომ ეროვნობის ჯვალაზე მეტი მიფერთხელები სხვენდა.

ერთხელ გვთხარეთ: „ალიაზე საუბრობას ეროვნების ფეხზე ვიდგარო“... ჩვენც ფეხზე ვიდგეთ თქვენ ეროვნ ლაპარაკზე ქალბატონია სალიმენ!

ან ეთანხმებიანი ჩვენთვის „და შორს წასულს მიგალობდეო შინ“. მაგრამ ეკერიდეთ, ჩვენს ლაპარაკზე თუ ეროვნებზე შეგიტანი რაღაც თქვენეული, წმინდა და ლამაზს!

თსუ ფილოლოგიის ფაკულტეტის (სპეციალობით - კლასიკური ფილოლოგია) IV კურსის სტუდენტები

ეროვნულ „ბოკი ეროვნებას“ ოფიციალს!

„ბოკი ეროვნება“ ჩვენი საყვარელი ეროვნული. ყოველი ახალი ნომერ გამოსვლა ფიდი ხარებელი ტკბებით და ინტერესით ვკითხავთ „ბოკინაბად მონოდებულ მოვალეობენ მასალას წელიწადი ბელი ეროვნულია და ჩვენი ეროვნული საუბარი წელი.

ჩვენ სურვილი და ვცდილი ეროვნული „ბოკი ეროვნებას“ ოფიციალს ხელი ბლის ოვლის და ეროვნების ბინაურული ფლასნული. ნაბიდ ეროვნ მიფელი ან მოსაფერებელ თქვენს საერთაშორისო მამულ, ენისა და სარწმუნოების დასაცავად.

ჩვენთან თქვენ ბინაურეთ მამულიშვილობისა და ინტელიგენტური მოსაფერ სარი.

პატივისცემით

„ბოკი ეროვნების“ მეთხვეული – დამოუკიდებელი საერო ეროვნული მეფეულასული.

ალეანდილ ალიფეულიშვილი ნათია ყარიბაძე
ეროვნი შაყარაშვილი მარიმ ყიფლანია
ბეკა ბოლოდაშვილი ელიზბარ ფიფლიძე
ბელა ნიკოლაიშვილი შალვა ნიკოლი
ხიბარი ეფაროშვილი ზაზა ოფლერი
მარიანა ბეჭვალიანი ზერან ყასოიძე
ეროვნი ბუკურაშვილი ნინო ბოლაძე

2000 წლის 27-29 ოქტომბერს ეთმარა II საერთაშორისო კონფერენცია **კოკასიოლოგიური ძიებანი.** კონფერენციის ორგანიზატორები იყვნენ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის კოკასიოლოგიური „ენიგმის ცენტრი“ და „კოკასიოლოგია საერთაშორისო ასოციაციაა“.

კონფერენციის მასშტაბურობაზე აბარ წარმოდგენილი ლინგვისტის ნაბოლოდ შეფასებულ: ენათმეცნიერები, ლიტერატურა, ეთნოგრაფია, ისტორია, არქეოლოგია, ეთნოლოგია, ფილოსოფია, ეკონომიკა, სოციოლოგია, პოლიტოლოგია... 40-ზე მეტი მოხსენება იქნა მოსმენილი.

29 ოქტომბერს ეთმარა „კოკასიური ენათა კომპიუტერული ენციკლოპედიის“ პრეზენტაცია, რომლის ავტორი არის კონფერენციის ხელმძღვანელი კომპეტენციის თეიმურაზ ვ. კოკლიშვილი.

კონფერენციის მასალები დაიბეჭდა ალმანახში „კოკასიის მაცნე“ №2 (მოცულობა, რედაქტორი ვ. კოკლიშვილი).

ᲙᲐᲕᲙᲐᲡᲘᲘᲡ ᲛᲐᲪᲜᲔ

КАВКАЗСКИЙ ВЕСТНИК

CAUCASIAN MESSENGER

№2

საქართველოს პრეზიდენტის განკარგულებით ხმა მეცნიერებათა ერთად **ღირსების ორდენით** დაჯილდოვდნენ: საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი ᲨᲝᲠᲐᲛ ᲝᲙᲝᲨᲐᲨᲕᲘᲚᲘ და ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი ᲨᲘᲜᲐᲠᲘ ᲨᲝᲠᲨᲔᲚᲐᲫᲔ.

ᲕᲣᲚᲝᲪᲐᲕᲗ.

იაკობი ბრძანებდა:

- დედა-ენის უარყოფას სწავლა-აღზრდაში მოსდევს დიდი დაქვეითება ადამიანისა ყოველ მხრივ.

- დედა-ენის გაყვლა უკეთ ენაზედ მაშინაც კი ამდაბლებს კაცის გონებასა და უსუსტებს ბნეობრივს ძალასა, როდესაც იგი სტოვებს თავისს საშობლო ქვეყანას, შორდება მის ბუნებას და ვერდება უკეთ ბუნებასა და ცხოვრების გავლენის ქვეშ.

- მარტოოდენ დედა-ენას შეუძლიან გაუწიოს ბავშვის ბუნებას დალოცვილი გუთნის საშსახური, მხოლოდ მას ძალუძს ლრმად შესძრას იგი, მოჰხნას, შეამუშაოს და ავარჯიშოს ძირიან-ფესვიანად.

- დედა-ენა უნდა მეფობდეს ქართველს ოჯახობაში სრულიად და საფასებით და ყოველი პატარა ქართველი მხოლოდ მის ბეგავლენის ქვეშ უნდა იზრდებოდეს და ვითარდებოდეს მთელის შვიდის წლის განმავლობაში.

- სკოლა, ეს უძლიერესი კულტურული ლონისძიება, უნდა ეპყრობოდეს ქართველს ენას სრული პატივით, როგორც უსაძვირესს საგანს.

- მშობელნი, რომელნიც თავისს შვილებსა ბრძანან გარეშე დედა-ენის გავლენისა, სწყვეტენ კავშირს მათსა და საშობლოს შორის, უკარგავენ თავისს ქვეყანასა მამულიშვილებს, ამცირებენ იმ რაბმს ქართველებისას, რომელნიც ემსახურებიან საშობლოს წარმატებას, მის ბედნიერებასა, რომ ეს მშობელნი, ერთი სიტყვით, დამნაშავენი არიან საშობლო ქვეყნის წინაშე.

ლევან-ეხვ

ბრის ძიებაში

ეროვნული

ძალა

იაკობი